

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV POLITOLOGIE

Magisterské prezenční studium 2003–2008

Petra Kubařová

**Selhání státu v subsaharské Africe:
případ Somálska**

*The Failure of the State in Sub-Saharan Africa: The
Case of Somalia*

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2008

Vedoucí práce:Prof. Pavel Barša PhD.
Konzultant práce:.....PhDr. Jan Jireš

P r o h l a š u j i,

že tuto předloženou diplomovou práci jsem vypracovala zcela samostatně a
uvádím v ní všechny použité prameny a literaturu.

11.9.2008

.....

Obsah

ÚVOD	1
1. VYMEZENÍ	5
1.1. POJETÍ STÁTU	5
1.2. DEFINOVÁNÍ SELHÁNÍ STÁTU	7
1.2.1. Rozpadající se státy (<i>failed states</i>)	10
1.2.2. Rozpadlé/zhroucené státy (<i>collapsed states</i>)	13
1.3. SELHÁNÍ STÁTU V SUBSAHARSKÉ AFRICE	16
2. PŘÍČINY SELHÁNÍ STÁTU V SUBSAHARSKÉ AFRICE	20
2.1. KOLONIZACE, DEKOLONIZACE	20
2.2. STUDENÁ VÁLKA	28
3. PARADOXY SELHÁNÍ STÁTU	31
3.1. NEMOŽNOST ZÁNÍKU	31
3.2. NEBEZPEČÍ PRO OBČANY	32
3.3. HROZBA MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOSTI	34
4. HUMANITÁRNÍ INTERVENCE JAKO OCHRANA OBYVATEL PŘI SELHÁNÍ STÁTU	38
4.1. DEFINICE HUMANITÁRNÍ INTERVENCE	39
4.2. MEZINÁRODNÍ ZÁSAH V SOMÁLSKU A VE RWANDĚ	40
4.3. ÚSILÍ MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ O PŘEHODNOCENÍ POHLEDU NA STÁTNÍ SUVERENITU A PODPORU HUMANITÁRNÍ INTERVENCE	44
5. SOMÁLSKO JAKO PŘÍKLAD ROZPADLÉHO STÁTU	47
5.1. HISTORIE KONFLIKTU	48
5.2. MISE OSN	50
5.3. ZHODNOCENÍ PŮSOBNÍ OSN V SOMÁLSKU	54
5.4. SOUČASNÉ SOMÁLSKO	56
5.5. TERORISMUS V SOMÁLSKU	58
5.6. SHRNUÍ	61
ZÁVĚR	63
RESUMÉ	67
RESUME	68
BIBLIOGRAFIE	69
MONOGRAFIE	69
ČLÁNKY, STUDIE	70
DOKUMENTY	74
INTERNETOVÉ ZDROJE	74
SEZNAM PŘÍLOH	79
PŘÍLOHY	80
PŘÍLOHA A	80
PŘÍLOHA B	81
PŘÍLOHA C	82
PŘÍLOHA D	85
PŘÍLOHA E	86
PŘÍLOHA F	88
PŘÍLOHA G	90
PŘÍLOHA H	91
PŘÍLOHA I	92

Úvod

Afrika byla a stále je pozoruhodná v mnoha směrech. Představy o ní jsou spojeny s objevováním neprozkoumaného kontinentu, exotickou přírodou nebo s pohledem na ni jako na kolébkou lidstva. Je to kontinent s obrovským potenciálem a zároveň mnoha rozpory. Žije zde osm set milionů lidí, což představuje třináct procent světové populace, z nichž ale většina žije na samotné hranici chudoby. Šedesátá léta minulého století byla pro africké země nadějí na svobodu a prosperitu vycházející z nevyužitého lidského potenciálu a z přírodního bohatství, avšak tato očekávání nově nezávislých afrických zemí se do dnešní doby nenaplnila.

Současné africké státy jsou v odborné literatuře a některými politiky označovány za selhávající (nefunkční) státy, a to z důvodu častých konfliktů, politické nestabilitě a neschopnosti kontrolovat své území a zajistit vlastnímu obyvatelstvu základní potřebu bezpečnosti a blahobytu. Dříve bylo na tyto problémy nahlíženo hlavně z rozvojového a humanitární hlediska, dnes je selhání státu důležitou agendou v rámci mezinárodní bezpečnosti. Právě posun diskuze o selhání státu do centra mezinárodní politiky je důvodem volby tohoto tématu pro diplomovou práci.

Diplomová práce se zabývá selháním státu a zaměřuje se na tuto problematiku v subsaharské Africe, kde se nachází nejvíce států označovaných za nefunkční. Práce objasňuje možné příčiny selhání státu a zároveň poukazuje na související rozpory, které mají dopad na občany a mezinárodní bezpečnost. Dále popisuje zkušenost nefunkčních států s mezinárodní intervencí humanitárního charakteru a analyzuje možnost využití humanitární intervence jako prostředku ke zmírnění dopadu selhání státu na jeho obyvatele.

Cílem této práce je na základě studia uvedené odborné literatury prověřit následující hypotézy:

1. Selhání státu je následkem postkoloniálního vývoje afrických států.
2. Studená válka přispěla k zachování států bez ohledu na jejich skutečnou nefunkčnost.
3. Selhání státu představuje ohrožení bezpečnosti občanů.

4. Selhání státu zásadním způsobem ovlivňuje klíčové otázky mezinárodní bezpečnosti.
5. V případě selhání státu představuje humanitární intervence efektivní prostředek k zabránění lidskému utrpení, eskalaci násilí a jeho případnému rozšíření do sousedních zemí.

První kapitola tvoří teoretický rámec diplomové práce, definuje stát a představuje základní pojmy používané pro analýzu selhání státu v současné odborné literatuře. Nefunkční státy jsou v této práci děleny do dvou kategorií - rozpadající se (failed) a rozpadlé státy (collapsed states). Součástí kapitoly je také seznámení s různými výzkumy hodnotícími buď přímo selhání státu nebo jen některé znaky, které mohou být použity pro srovnání fungování států. Třetí podkapitola této části se zaměřuje na selhání státu v oblasti subsaharské Afriky.

Druhá kapitola zjišťuje příčiny selhání státu. V odborné literatuře je nejčastěji uváděna zkušenost s koloniální nadvládou a politikou supervelmocí během studené války. Proto bude v práci analyzováno, do jaké míry ovlivnila přítomnost (a následný odchod) cizích mocností utváření a vývoj afrických států a zda existuje souvislost mezi způsobem vzniku afrických států a selháním státu.

Třetí část rozdělená do tří podkapitol se zaměřuje na rozpory, které souvisejí se selháním státu. První podkapitola stručně shrnuje problematiku nemožnosti právního zániku státu. Druhá podkapitola popisuje, jak je v nefunkčním státě naplňována potřeba bezpečnosti a ochrany, pravděpodobně nejvýznamnější z jistot, které stát poskytuje svým občanům. Tématem třetí podkapitoly je posun problematiky selhání státu do popředí bezpečnostních analýz.

Čtvrtá kapitola se věnuje možnosti chránit obyvatele před následky selhání státu pomocí humanitární intervence a na příkladu mezinárodního zásahu v Somálsku a ve Rwandě popisuje dosavadní zkušenosti s tím spojené. Pojetí humanitární intervence sebou přináší několik sporných otázek ohledně jejího provedení, legitimacy a rozporu mezi teoretickým konceptem mezinárodních vztahů jako vztahů suverénních států a realitou současné mezinárodní politiky. Tato kapitola proto popisuje úsilí o přehodnocení nadřazenosti státní suverenity v mezinárodním právu a odpovědnost mezinárodního společenství při ochraně lidské bezpečnosti (human security), která je v nefunkčních státech ohrožena.

Pátou kapitolu tvoří případová studie věnovaná Somálsku. Tento stát subsaharské Afriky představuje model státu, který svou nefunkčností dospěl až do stádia rozpadlého státu. Historický popis konfliktu poukazuje na příčiny současného stavu země a na úsilí mezinárodního společenství zmírnit dopad selhání státu na jeho obyvatele. Nechybí popis současné situace v Somálsku a snahy o jeho obnovu. Dále je analyzována spojitost Somálska s mezinárodním terorismem. Cílem této případové studie je přispět k prověření výše formulovaných hypotéz.

Závěrečná kapitola diplomové práce celkově poměřuje zkoumané hypotézy s výsledky případové studie a shrnuje celou práci.

V úvodu práce je třeba definovat oblast subsaharské Afriky, na kterou se práce zaměřuje. Tento region je zde vymezen africkými státy nacházejícími se na jih od dvacáté rovnoběžky.

Při zpracování tématu byly použity metodické postupy popisu, analýzy a syntézy, které měly připravit argumenty pro ověření zkoumaných hypotéz. Pro praktické prověření hypotéz byla v páté kapitole využita metoda případové studie.

Mezi použitou odbornou literaturou převažují zahraniční zdroje, protože problematika selhání státu u nás až na výjimky není zpracována. Nejprůběžnější zdroj informací pro teoretickou část práce o selhání státu představovaly knihy a odborné studie Roberta I. Rotberga (*When States Fail; Failed State. Collapsed States. Weak-States: Causes and Indicators*) a kniha George Sorensena *Stát a mezinárodní vztahy* (originální název *Changes in Statehood* je výstižnější). Pro zpracování kapitol zaměřených na Afriku a Somálsko byly klíčové studie Kennetha J. Menkhause a učebnice africké politiky Alexe Thomsona (*An Introduction to African Politics*). Další informace byly čerpány z odborných studií autorů zaměřujících se na teorii selhání státu nejen v Africe a ze studií uveřejňovaných prestižními institucemi (např. studie Světové banky, *The Failed State Index*, *Konfliktbarometer*). Studovány byly také materiály vydávané OSN. Pro aktuální informace byly použity zdroje

Úřadu pro koordinaci humanitární činnosti OSN (OCHA) a americké Ústřední zpravodajské služby (CIA).

Abecedně řazený souhrnný přehled literatury a pramenů, z nichž bylo při vypracování diplomové práce čerpáno, je zařazen na závěr celé práce a doplněn seznamem příloh.

1. Vymezení

Tato kapitola představuje teoretický rámec diplomové práce. Stručně shrnuje pojetí státu a představuje základní pojmy, kterými jsou označovány nefunkční státy. Na základě srovnání formálních znaků existence a fungování státu jsou vysvětleny faktické aspekty nefunkčních států, přičemž hlavní pozornost bude věnována dvěma kategoriím nefunkčních států: rozpadajícím se (failed) a rozpadlým státům (collapsed states).

1.1. Pojetí státu

Představy o vzniku, podstatě a společenské funkci státu se v průběhu dějin proměňovaly. Nejobecnější definicí státu je jeho pojetí jako politické organizace společnosti na určitém území, jejímiž nutnými podmínkami jsou existence obyvatelstva a státní moci. Moc státu není absolutní. Podle jedné z teorií vzniku státu (teorie společenské smlouvy), je ze smlouvy, která byla uzavřena mezi státem a jeho obyvatelstvem, odvozena povinnost státu zajišťovat určitá politická, ekonomická a společenská dobra náhradou za donucovací moc státu a výnosy z daní.¹

Současný koncept moderního státu stojí na předpokladu efektivní vlády, centralizované státní správy a legislativním procesu. Stát je suverénem vnějších i vnitřních vztahů, které jsou upraveny právními normami, a očekává se od něho přiměřená distribuce politických statků svým obyvatelům. Funkce státu jsou obvykle děleny na vnitřní a vnější. Vnitřní funkce upravují otázky právní (zajištění respektování právního řádu ve všech oblastech činnosti společnosti, respektování práv a svobod občanů), bezpečnostní (zajištění bezpečnosti občanů a jejich majetku a fungování státu a jeho orgánů a institucí na státním území), ekonomické (stanovení a garance podmínek pro chod ekonomiky), sociální (zajištění občanů ve stáří a v nemoci, při ztrátě prostředků obživy) a kulturní (vytváření podmínek pro rozvoj kultury, školství, vědy). Vnější funkce jsou

¹ Existují i další teorie popisující vznik státu, např. organická teorie nebo teorie násilí. Smluvní teorie je definována například v dílech T. Hobbesa nebo J. J. Rousseau.

zaměřeny na okolní státy a upravují vztahy k nim. Jedná se o diplomacii, zahraniční obchod a obranu území (před napadením, proti terorismu).

Podle Úmluvy o právech a povinnostech států z roku 1933 je stát subjektem mezinárodního práva, který má základní práva a povinnosti, pokud splňuje tato kritéria: stálé obyvatelstvo, vymezené státní území, státní moc a schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy.² Tím jsou definovány požadavky pro uznání státu za subjekt mezinárodního práva, který je způsobilý k právním úkonům a právní odpovědnosti.³

V současnosti jsou státy považovány za hlavní aktéry mezinárodní politiky. V teorii mezinárodních vztahů se pro popis globálního systému svrchovaných států používá pojem vestfálský systém. Tento systém se formoval od 16. století v Evropě a byl normativně zakotven vestfálským mírem po třicetileté válce. Vyznačuje se důrazem na státní suverenitu národních států.⁴ Suverenita vyjadřuje legitimní výkon moci státu ve věcech vnitřních (jurisdikce nad svým územím a obyvatelstvem) a vnějších (legitimizace státní moci probíhá skrze uznání ostatními státy). Každý stát je v rámci vestfálského systému autonomní a suverénní jednotkou mezinárodních vztahů, kde si jsou všechny státy rovny a omezeny jsou pouze existencí a zájmy jiného státu. Princip státní suverenity byl ve dvacátém století zakotven například v Chartě Spojených národů. Tímto dokumentem je státům garantována velká míra samostatnosti a nezávislosti jejich vnitřní a vnější politiky.

Různé teorie mezinárodních vztahů mají rozdílný pohled na povahu mezinárodního prostředí. Vztahy mezi jednotlivými státy mezinárodního systému mohou být utvářeny na základně úsilí o mocenskou rovnováhu nebo je jejich chování upraveno obecnými normami společenství nebo v jejich jednání převládá obhajoba svého vlastního zájmu a tudíž je takové prostředí anarchií ve smyslu neexistence centrální autority, která by si nárokovala monopol na vytváření norem společenství, a je nezbytné spoléhat se jen na vlastní sílu.

² Úmluva o právech a povinnostech států byla podepsána 26.12.1933 v Montevideu. Principy v ní obsažené byly poté uznány v mezinárodním právu.

³ Existují dvě hlavní teorie uznání státu, deklaratorní a konstitutivní teorie. Podle deklaratorní teorie vzniká stát vyhlášením státní suverenity, které musí být v souladu s odpovídajícími ustanoveními mezinárodního práva. Konstitutivní teorie považuje stát za subjekt mezinárodního práva uznáním ostatními aktéry.

⁴ Pojem suverenita je definován v klasických dílech N. Machiavelliho, J. Bodina, T. Hobbesee, J. Locka, J.J. Rousseaua, J. Benthamu. Setkáme se s ním ale i v díle Maxe Webera nebo Hanse Morgenthaua.

V historii státy vznikaly a zanikaly různým způsobem. Moderní evropská historie spojuje vznik státu například s válkou.⁵ Dvacáté století ale přineslo podstatnou změnu týkající se politické existence státu. Suverénní pojetí státu zaštiťené jeho postavením v mezinárodním systému bylo podepřeno kolektivním pojetím bezpečnosti. Dále v důsledku pokroku ve vojenských technologiích a díky globalizaci ekonomiky přestala být držba území důležitá jako mocenský faktor. Zachování státu v dnešní době tedy nezávisí pouze na jeho schopnosti udržet si poslušnost svého obyvatelstva a vydobýt si zdroje (finanční, vojenské, diplomatické) z mezinárodního systému, jako tomu bylo v minulosti doposud.

Přestože „většina odborných publikací mezinárodněprávní a politologické povahy pokládá suverénní stát za nespornou oblast moderního diskurzu, za danost či spíše fakt politického života“ (Königová 2001: 41), proces globalizace, doprovázený deterritorializací a decentralizací, mění postavení národního státu jako hlavního zdroje legitimacy a ovlivňuje úvahy o pojetí suverenity v postmoderním světě. Stále více se objevují názory požadující redefinici suverenity odpovídající současnému postavení jednotlivých aktérů mezinárodních vztahů (nestátní aktéři, nadnárodní korporace, mezinárodní organizace) s cílem lépe prosazovat lidská práva a potřeby dnešního světa.

1.2. Definování selhání státu

Na rozdíl od definice pojmu stát, která je zakotvena v několika dokumentech,⁶ neexistuje jednoznačná definice selhání státu v sociálních vědách a v mezinárodním právu se neobjevuje vůbec.

V odborné literatuře zabývající se selháním státu nejsou nefunkční státy považovány za homogenní a pro jejich označení je používáno několik termínů. Nejčastějšími jsou pojmy weak, collapsing/failing/fragile, failed or collapsed states, jejichž překlad do češtiny není ustálený, a obvykle jsou překládány jako

⁵ Roli války v procesu budování moderního státu popsali například Charles Tilly, Antony Giddens nebo Michael Mann. Nejedná se o jediný koncept státu. Existují mnohé další, např. teorie smlouvy, organická teorie atd.

⁶ Například zmíněná Úmluva o právech a povinnostech států z roku 1933.

slabé, selhávající, rozpadající se nebo rozpadlé státy. Zjednodušeně lze říci, že všechny tyto pojmy popisují situaci, kdy nefunguje centrální vláda státu, nejsou uspokojovány základní potřeby většiny občanů, není zajištěna bezpečnost obyvatel a jejich majetku na daném území. S úpadkem státní moci a legitimacy roste možnost vzniku konfliktu. V podstatě tedy nefunkční státy nenaplnují hlavní atributy státu, jak byly vysvětleny v předcházející kapitole.

Termíny, kterými jednotliví autoři⁷ označují nefunkční státy, nejsou používány jednotně a odráží tak rozdílnou důležitost, kterou daní autoři přikládají rysům státu, aniž by přesně vymezovali, proč užívají zvoleného pojmu na úkor jiného, čímž se u některých autorů význam a obsah termínů překrývá. Autoři nepoužívají všechny zmíněné pojmy pro popis vývoje selhání státu, ale většinou pouze některé, případně používají i jiné termíny (soft, small, mirage, captured, phantom, quasi state). Různé názvosloví činí jakoukoli komparaci kategorií diskurzu selhání státu značně obtížnou, ne-li nemožnou.

Nejčastěji jsou nebo byly za nefunkční označovány africké státy (nejznámějšími případy jsou Somálsko, Libérie a Sierra Leone), nicméně za ně jsou označovány také státy v Asii (Afghánistán, Pákistán, Indie), v jihovýchodní Evropě (země bývalé Jugoslávie), v Latinské Americe a na Středním východě.

Zařazení států mezi nefunkční je většinou dlouhodobé, ale neznamená to, že by se jednalo o trvalý stav.⁸ Selhání státu nepředstavuje okamžitý ale spíše postupný proces (např. Zimbabwe). Pohyb mezi různými stádii selhání od slabého, rozpadajícího se až k rozpadlému státu (weak – failing/failed – collapsed state) je uskutečnitelný oběma směry, stejně jako je možné setrvání v jednom stádiu (Somálsko). Hranice přechodu mezi jednotlivými kategoriemi nejsou autory striktně a jednotně vytyčeny.

Ani o tom, kolik ve světě existuje nefunkčních států, nepadá shoda. Odlišné odhady jejich počtu jsou výsledkem aplikace rozdílných politických, sociálních a ekonomických kritérií, které jednotlivé instituce používají pro jejich definování. Mezi nejčastější ukazatele nefunkčnosti států patří politická a ekonomická (ne)stabilita/propad, schopnost kontrolovat území a vybírat daně, míra bezpečnosti, rozsah korupce, kriminalita, diskriminace, nucená migrace,

⁷ Jackson a Rosberg 1986, World Bank 1989, Kaplan 1994, Zartman 1995, Clampham 2000, Rotberg 2003a, Krasner 2004, Niemann 2007, Jackson a Rosberg 1986.

⁸ Zařazení konkrétních států mezi nefunkční je více rozpracováno v kapitole 1.3.

rozsah poskytovaných veřejných služeb, demografické změny nebo etnická nerovnost.⁹

Zpráva *Komise zabývající se slabými státy a národní bezpečností Spojených států* (*Commission on Weak States and U.S. National Security*)¹⁰ uvádí, že rozpadajících se států existuje 50 až 60.¹¹ Britské Ministerstvo pro mezinárodní rozvoj (*Department for International Development, DFID*) označuje 46 států za tzv. křehké (fragile) státy, v nichž žije 870 milionů lidí, tzn. 14% světové populace.¹² Světová banka ve svých studiích používá názvy křehké státy (fragile states) a země s nízkým příjmem pod tlakem (*Low-Income Countries Under Stress – LICUS*) jako synonymum. Přičemž uvádí, že v těchto státech žije 500 milionů lidí.¹³ Časopis *Foreign Policy* ve spolupráci s neziskovou výzkumnou a vzdělávací organizací *The Fund for Peace* v roce 2005 zveřejnil svůj první seznam selhávajících států *The Failed States Index* a uvedl, že 2 miliardy lidí žijí ve vratkých (insecured) státech, ve kterých je pravděpodobné rozšíření občanské války.¹⁴

Příčiny vzniku nefunkčních států nejsou jednoznačné. Oslabení nebo zhroucení státu se odvíjí od jeho geografických, historických a politických poměrů. Ve výše uvedených studiích jsou za zhroucené státy nejčastěji označovány státy, které vznikly dekolonizací a/nebo byly ovlivněny mocenským soupeřením supervelmocí během studené války. V této práci budou analyzovány oba tyto předpoklady, protože naprostá většina afrických zemí naplňuje podmínku zkušenosti s koloniální nadvládou.

Přestože je tedy každý nefunkční stát jedinečný, je možné na základě celkového pozorování definovat obecné znaky, které spojují tuto skupinu států.

⁹ Více o ukazatelích selhání států v kapitole 1.3.

¹⁰ Tato komise byla v říjnu 2003 vytvořena nezávislou neziskovou organizací Center for Global Development, aby připravila celkovou strategii USA vůči rostoucí hrozbě slabých a rozpadajících se států.

¹¹ Commission on Weak States and U.S. National Security (2004).

¹² Department for International Development (DFID) (2005).

Seznam států, které DFID označuje za křehké, je součástí práce jako příloha E.

¹³ World Bank's Independent Evaluation Group. Number of Countries at risk of collapse has increased. 2006. http://www.worldbank.org/ieg/licus/docs/licus_pr.pdf (přístup 25.10.2007)

¹⁴ The Failed States Index (2005)

V této práci jsou nefunkční státy řazeny do dvou kategorií mezi rozpadající se státy (failed states) a rozpadlé státy (collapsed states).

1.2.1. Rozpadající se státy (failed states)

V této kapitole budou shrnuty hlavní znaky rozpadajících se států, jak je vymezuje Robert Rotberg (2002a, 2002b, 2003a, 2003b).

Pojmem rozpadající se státy (failed states) jsou označovány státy, které jsou nefunkční a ve kterých už probíhá nějaký druh konfliktu, nejčastěji mezi vládní armádou a opozičními silami. Tyto státy poskytují svým občanům jen omezené množství politických dober a postupně selhávají v zajištění základních společenských hodnot. Centrální vláda státu ztrácí monopol legitimní moci: kontrolu nad většinou ovládaného území, schopnost činit kolektivní rozhodnutí, vymáhat právní pořádek, poskytovat základní služby obyvatelstvu a být hlavním činitelem společnosti. Nejviditelnějšími znaky rozpadajícího se státu jsou šířící se bezpráví, doprovázené neomezeným násilím a mocí nestátních subjektů, šířící se nemoci (HIV, malárie), migrace obyvatelstva (přelidněnost měst a rostoucí počet vnitřně přesídlených osob¹⁵) a nedostatek veškerých zdrojů. Všudypřítomná je korupce, protože pokud stát není schopen poskytovat politická a ekonomická dobra, jsou občané odkázáni na černý trh, uplácení, aby je získali.

Státní instituce jsou v rozpadajících se státech slabé, zkorumpované a nemají autoritu na celém území. Exekutiva je v rukou vládnoucí skupiny, rodiny nebo klanu. Legislativa, pokud ještě existuje, slouží pouze ke schvalování návrhů moci exekutivní. Judikatura je spíše odvozena od exekutivy, než aby byla samostatnou složkou. Jakákoli diskuze o způsobu vlády, mezinárodní orientaci země či distribuci politických dober chybí. Byrokracie ztratila svou odpovědnost, profesionalitu a efektivitu. Slouží výhradně

¹⁵ Vnitřně přesídlené osoby (IDP – internally displaced people) jsou OSN definovány jako „osoby nebo skupiny osob, které byly donuceny opustit své domovy nebo místo obvyklého pobytu, zejména v důsledku nebo ve snaze vyhnout se následkům ozbrojeného konfliktu, situacím obecného násilí, porušování lidských práv nebo přírodním či člověkem zapříčiněným katastrofám, a které nepřekročily mezinárodně uznávané státní hranice.“

k prosazování zájmů exekutivy. Legitimita vládnoucích režimů v rozpadajících se státech je tedy pouze iluzorní.

Se slábnoucí autoritou státu postupně narůstá všeobecná nezákonnost a násilí. Násilí je jedním z charakteristických znaků rozpadajících se států. Nikoli však jeho intenzita ale trvalá přítomnost ve státě. Rotberg (2003a) proto označuje dění v rozpadajících se státech slovem anarchie. Tyto státy totiž nejsou schopny zajišťovat bezpečnost, jedno z hlavních politických dober. Kontrolu nad ulicemi, městy nebo částmi země získávají gangy a kriminální spolky. Policejní složky v rozpadajících se státech nemají žádnou moc. Armáda, ačkoli již ztratila svůj původní účel a stala se zpolitizovaným nástrojem v rukou exekutivy, je pravděpodobně jediná složka, která si v těchto státech zachovává známky integrity.

Dalším znakem rozpadajícího se státu je neschopnost spravovat celé své území. Centrální moc většinou kontroluje pouze hlavní město nebo alespoň jeho důležité části, případně ještě blízké strategické oblasti (např. letiště, přístavy). Hlavní město rozpadajícího se státu je privilegovaným územím, kam proudí veškerý kapitál a kde žije vzdělaná elita. Představuje tak místo, které je jedním z viditelných důkazů vládní moci. Proto jsou hranice hlavního města ve skutečnosti zároveň hranicemi daného státu. Za hranicemi města nebo ve vzdálenějších regionech centrální autorita nemá moc. Většina území státu je tak v rukou místní vládců (warlords), etnických nebo klanových skupin, které dané území de facto kontrolují.

Ztráta monopolu násilí se týká i kontroly vnějších hranic státu. Iluzornost hranic usnadňuje obchod se zbraněmi nebo drogami. Ze země se lehce dostávají jakékoli suroviny nebo zboží aniž by podléhaly kontrole, zákazům či omezením vývozu. Stát tím přichází nejen o své nerostné bohatství a produkty, ale i o nemalé finanční prostředky z vývozu a dovozu.

Politické a ekonomické reformy, spíše než aby produkovaly politické a ekonomické statky (jako jsou ekonomický blahobyt a politické svobody), vedou ke konfliktům, neboť stát nemá monopol na použití legitimního násilí k jejich prosazení. Odpovědnost státu za ekonomický prospěch všech obyvatel v rozpadajících se státech chybí, pokud kdy vůbec existovala. Bohatství země není

Zdroj: OSN: Hlavní principy OSN v oblasti vnitřního přesídlení. Úvod, odstavec 2. URL: http://www.unhcr.cz/dokumenty/handbook_ipu_02.doc (přístup 1.5.2008)

rovnoměrně distribuováno mezi občany. Chudí občané se stávají ještě chudšími a nerovnost mezi jednotlivými vrstvami obyvatelstva se zvětšuje. Dochází k obohacování jednotlivců nebo skupin, kteří jsou vládní strukturou favorizováni, a stávají se tak privilegovanou vrstvou nadřazenou ostatním občanům. Zároveň rozpadající se státy představují neopakovatelnou ekonomickou příležitost, ale právě pouze pro několik vyvolených, kteří disponují přístupem k hlavním zdrojům bohatství země a využívají je k vlastnímu prospěchu.

Viditelným znakem ustupující autority rozpadajícího se státu jsou konflikty regionálního charakteru mezi vládou a opozičními uskupeními, které často přerůstají v občanskou válku. Někdy může být využito etnického, náboženského, jazykového nebo kulturního napětí v zemi vládnoucím režimem k vlastnímu prospěchu, k podpoře své rodiny, stoupenců či klanu na úkor ostatních obyvatel.

Občané těchto států žijící na venkově, pokud nepatří k privilegované vrstvě vládnoucích, ztrácí podporu státu a jsou odkázáni jen sami na sebe, popřípadě na místní struktury, které se začínají vytvářet zároveň s tím, jak ustupuje moc státu. V rozpadajících se státech dochází k „privatizaci státu“, kdy jsou obvyklé funkce státu přebírány a provozovány nestátními aktéry.

Rozpadající se státy jsou lehce rozpoznatelné chátrajícím stavem infrastruktury a nedostatkem nebo neexistencí veřejných služeb. Pravidelné jsou výpadky elektrické sítě, kanalizace se neudržuje, údržba a výstavba nových silnic se nerealizuje, telefonní spojení funguje pouze v hlavních centrech. Země se ocitá bez zdravotního systému. Roste počet nemocných, nakažených HIV, malárií nebo infekcemi. Nedostatek potravin a nerovnoměrnost jejich distribuce přispívá k rostoucímu počtu podvyživených obyvatel, běžné je úmrtí hladem. Vzdělávací systém nefunguje nebo má nedostatečnou úroveň, neexistuje pravidelná školní docházka.

Mezi indikátory rozpadajících se států patří pokles státního reálného hrubého domácího produktu a jeho poměru na jednoho obyvatele. Také zvyšující se rozdíl mezi příjmem jednotlivých vrstev společnosti je znakem rozpadajících se států. Dalším indikátorem je odchod zahraničních investičních

partnerů ze země. Příchod nových je ojedinělý, „s výjimkou, kdy firma získá monopolní kontrolu nad atraktivními přírodními zdroji.“¹⁶

1.2.2. Rozpadlé/zhroucené státy (collapsed states)

Pojem *collapsed state* je do češtiny nejčastěji překládán jako rozpadlý nebo zhroucený stát. V této práci jsou tyto pojmy používány synonymně, přičemž je přednost dáována slovu rozpadlý stát, protože je chápán jako pokračující selhávání rozpadajícího se státu (failed state). Nicméně oba pojmy odkazují k rozpadu státu ve významu selhání státu jako společensko-politické struktury nikoli rozpadu státu jako teritoriální jednotky.

Rozpadlý stát představuje naprostý opak fungujícího státu - tedy takového, který plní všechny funkce, jak byly popsány v kapitole o pojetí státu. Zartman (1995:5) definuje rozpad (kolaps/zřícení) státu jako situaci, která nastává, když „základní funkce státu nejsou nadále vykonávány“. Rozpad podle něho zobrazuje

„situaci, kde se struktura, autorita (legitimní moc), právo a politický řád rozpadl a musí být znovu utvořen v určité formě, staré či nové. Nejedná se nutně o anarchii (...) Je to zřícení starých řádů (státu), které vede k nástupu etického nacionalismu jakožto pozůstatku identity. Ve skutečnosti (...), když se stát zřítí, řád a moc (ale ne nutně legitimita) se dostávají k místním skupinám nebo jsou k volně dispozici. (...). Samotný stát jakožto legitimní, fungující řád zmizel.“ (Zartman, 1995:1)

Zartman tedy nechápe situaci po zhroucení státu za nutnou anarchii. Podle něho mohou aktivity společnosti zmírnit nejistotu způsobenou ústupem státní autority, proto Zartman definuje kolaps státu nikoli jako náhlou ztrátu státní moci ale jako dlouhodobý proces.

Robert Rotberg (2003: 9-11) pojmem rozpadlý stát (collapsed state) označuje ojedinělou a extrémní verzi rozpadajícího se státu (failed state). Ve skutečnosti rozpadlý stát existuje pouze na mapě, protože v něm nefunguje centrální autorita a jeho obyvatele spojuje už jen jazyk nebo etnická příslušnost.

¹⁶ Sorensen, Georg: Transnational Corporations in Peripheral Societies, Aalborg: Aalborg

Politická dobra nejsou poskytována státem, ale nahodile nebo soukromými aktéry. Stát nereflektuje požadavky svých obyvatel (už nikoli občanů), kteří jsou nuceni obracet se pro jejich naplnění na soukromý sektor. Ten může být představován mnoha činiteli, kteří se postupně vytváří s tím, jak státní struktura upadá.

Nahrazení neexistující autority státu jinými aktéry, např. místními vládci (warlords), kteří získávají kontrolu nad územím (nebo částí) rozpadlého státu, je pravděpodobně nejviditelnější v oblasti bezpečnosti. Postupně vznikají lokální bezpečnostní orgány a mechanismy sankcí. Místní vládci (warlords) a kmenoví vůdci vytváří nejen bezpečnostní pravidla, ale kontrolují výrobu, pěstování a obchodní vztahy. Organizované pašování zboží, drog, zbraní a osob je běžným způsobem obživy. V takových státech bývá národní měna nahrazena několika mezinárodními a jejich vzájemný kurz se stává příležitostí pro legální i nelegální překupníky. Hranice zříceného státu jsou imaginární, kontrolované pouze sousedícím státem. Pohyb uvnitř a do země se stává složitým a v některých případech zcela nemožným bez zajištěného ozbrojeného doprovodu. Dalšími aktéry, kteří přebírají určité funkce státu, jsou nejrůznější místní spolky, kmenové nebo náboženské organizace, které poskytují zdravotní nebo sociální služby.

Rotberg (2003:10) upozorňuje, že i přesto, že dojde k rozdělení území mezi jednotlivé klany nebo místní vládce (warlords), nenastává v zemi řád, protože už neexistuje žádná centrální autorita, která by usilovala o jeho prosazení a udržení. Společnost se řídí pravidlem vlády silnějšího.

Může také dojít k vytvoření nových států, příkladem je prohlášení severní části Somálska za samostatnou republiku Somaliland. Někteří autoři takové státy označují termínem kvazi státy. Známější použití tohoto termínu pochází od Roberta H. Jacksona,¹⁷ který termínem kvazi státy označil bývalé koloniální státy Asie, Afriky a Oceánie, které procesem dekolonizace dosáhly právního uznání, ale postrádají mnoho rysů skutečné státnosti. Mají všechny znaky a formální hodnoty suverénního nezávislého státu – obzvláště práva

University Press. citováno v Sorensen (2005:129)

¹⁷ Robert H. Jackson je popularizátorem pojmu kvazi státy (quasi-states), za jehož autory jsou považováni Bull a Watson. Jackson je autorem knihy *Quasi-states: Sovereignty, International Relations, and the Third World* (Cambridge - CUP, 1990) a spoluautorem *States in a Changing World. A Contemporary Analysis* (Oxford - Clarendon, 1993).

a odpovědnosti pocházející z řádného členství v mezinárodním společenství – ale podle Jacksona nemají dostatek politické vůle, institucionální autority a organizované síly k ochraně lidských práv a opatření socioekonomického blahobytu. Splňují tedy podmínky existence samostatného a suverénního státu *de jure*, ovšem již ne *de facto*, tedy nejsou skutečně funkčními.¹⁸

Podobně jako tomu je v případě rozpadajících se států mohou i rozpadlé státy úzkým skupinám svého obyvatelstva přinášet užitek. Podle von Hippel (1995: 84) somálský generál Mohammed Farah Aidid bojkotoval snahy na vytvoření centrální vlády, protože jeho vlastní ekonomické zájmy by pokusem o nastolení řádu byly ohroženy.

Somálsko bylo příkladem nejprve rozpadajícího se státu (80. léta) a od roku 1991 je považováno za rozpadlý stát. Situace v Libanonu v 70. letech naplňovala charakteristiky kategorie rozpadlých států. Konflikty v Nigérii a Sierra Leone v 90. letech znamenaly rozpad státního zřízení. Mezi rozpadlé státy patřily i Bosna a Afghánistán.

Selhání státu není statickým jevem, spíše je nutné ho chápat jako pohyb, buď zpět ke slabému státu (*weak*) nebo naopak dopředu k jeho rozpadu (*collapsed*). Rozpad státu ale neoznačuje konečný stav. Libanon a Nigérie jsou příkladem států, které ho překonaly a mohly by být označeny za slabé státy. Afghánistán a Sierra Leone jsou dnes spíše příkladem rozpadajícího se státu, než rozpadlého. Somálsko zůstává nadále rozpadlým státem (Rotberg 2003a: 10).

Rozdíl mezi rozpadajícím se a rozpadlým státem charakterizuje Karin von Hippel (1995) tak, že v prvním případě centrální vládnoucí subjekt stále udržuje kontrolu nad hlavním městem a do jisté míry tedy i nad hospodářstvím a bezpečností země. Zartman (1995) koncipoval hranici mezi rozpadem (kolapsem) a špatnou vládou (*poor government*) tak, že rozpad státu zahrnuje „*ztrátu moci, kterou stát doposud měl*“, a ústí do vytvoření „*politického vakua*“. Rozdíl mezi rozpadajícími se a rozpadlými státy je možné zredukovat na ještě trvající schopnost spravovat stát, ale neochotě tak činit, což je případ rozpadajícího se státu, zatímco u rozpadlých států už tato schopnost vůbec neexistuje.

¹⁸ Definice přejata z Evans (1998: 457-458).

Výše popsané charakteristiky pojmů používaných pro vymezení selhání státu nemohou být chápány jako všeobsahující a jednoznačná kritéria. Neznamenají, že pokud nějaký stát naplňuje určitý znak rozpadající ho nebo rozpadlého státu, automaticky je považován za selhávající. Ne všechny charakteristiky selhání státu totiž mají pro všechny státy stejný význam. Proto je pro zařazení státu mezi nefunkční nutné, aby naplňoval řadu charakteristik, nikoli pouze jednotlivé znaky. Kritéria některých studií studující pravděpodobnost nebo míru selhání státu jsou uvedena v následující kapitole.

1.3. Selhání státu v subsaharské Africe

Robert Kaplan (1994) ve svém článku *Přicházející anarchie (The Coming Anarchy)*, kde vykreslil apokalyptickou vizi Afriky, tvrdí, že jižně od Sahary nemá smysl mluvit o státech a státních hranicích. Život je tu podle něho hobbesovskou válkou všech proti všem, bez existence Leviatana. Přelidněnou Afriku ovládají místní vládcí (warlords), které zajímá jen vlastní okamžitý prospěch. Státy, které nahradily koloniální správy, se ukázaly jako neefektivní a podlehly klanovým uspořádáním, vytvořeným milicím, místním mafiím nebo gangům. Z konfliktních oblastí se spolu s rostoucí migrací šíří hlad, nemoci a beznaděj. Přelidnění, šířící se nemoci, zbraně, nedostačující zásoby potravin a pokračující rozpad států v Africe podle něho předznamenává období zcela nového globálního otřesu 21. století.

Kaplanův popis a charakteristiky rozpadajících se a rozpadlých států popsané v předchozích kapitolách se nevztahují na všechny státy afrického kontinentu, nicméně jsou odrazem skutečného stavu v mnoha zemích subsaharské Afriky.¹⁹

Obecně je možné chápat státy v subsaharské Africe jako opak tradičního pojetí domácí a zahraniční politiky státu. Hobbesovský model silného státu, který si prostřednictvím smlouvy a monopolu násilí udržuje poslušnost

¹⁹ Mapa afrických států označovaných za rozpadající se nebo rozpadlé podle R. Rotberga (2003) je součástí práce jako příloha A.

svého obyvatelstva a který připouští jen expanzivní války ve vztazích mezi státy, v Africe neplatí. Dokonce se podle současného stavu zdá, že je tomu právě naopak. Vnější suverenita je respektována, reálně však tyto státy postrádají suverenitu vnitřní.

Dlouhodobým rysem subsaharské Afriky jsou konflikty. Podle studie *Konfliktbarometer* každoročně sestavované výzkumným týmem Institutu pro výzkum mezinárodních konfliktů Univerzity v Heidelbergu, který sleduje vývoj konfliktů ve světě, klesl počet konfliktů v subsaharské Africe z 80 v roce 2006 na 78 v roce 2007, kdy 4 konflikty skončily a 2 nové v roce 2007 vznikly. Na základě svých kritérií studie označila 9 konfliktů za velmi násilné, přičemž nejčastějšími důvody byly mocenské etnické rozpory a boj o zdroje. Regionální konflikty nadále přetrvávaly v oblastech Afrického rohu a centrální Afriky. V jižní, východní a centrální Africe (s výjimkou Zimbabwe, Guineje, Nigérie a východní části Konga) konflikty podle studie nevyústily do takového rozsahu, který by hrozil rozpadem státních struktur nebo rozšířením sporů za hranice. Nejvíce znepokojivý byl vývoj ve východní Africe. Přes snahy o mírová jednání nadále pokračovaly intenzivní boje v súdánském Dárfúru a Čadu. Přetrvávají konflikty ve Středoafrické republice, Somálsku a objevuje se hrozba obnovení konfliktu mezi Eritreou a Etiopií.²⁰

Hodnocení subsaharské Afriky jako oblasti s nejvíce nefunkčními státy vychází ze sledování již zmíněných ukazatelů. Jedním z kritérií může být ekonomický rozdíl mezi vrstvami společnosti nebo pokles HDP, který je pravidelně vyhodnocován Světovou bankou a je jedním z identifikátorů použitých pro sestavení *The Failed States Indexu*, který od roku 2005 každoročně zveřejňuje časopis *Foreign Policy* ve spolupráci s neziskovou výzkumnou a vzdělávací organizací *The Fund for Peace*.

Seznam států podle míry selhání *The Failed States Index* je založený na 12 sociálních, ekonomických, politických a vojenských kritériích.²¹ V tomto Indexu z roku 2005 bylo 60 států seřazeno podle jejich předpokládané tendence

²⁰ Přehled probíhajících konfliktů v subsaharské Africe ze studie *Konfliktbarometer* je součástí práce jako příloha F.

²¹ Použitými indikátory jsou stoupající demografické tlaky, masivní přesuny uprchlíků a vnitřně přesídlených osob, existence znesvářených skupin, chronický útěk obyvatelstva, nerovný ekonomický rozvoj společenských skupin, prudký ekonomický propad, kriminalizace a/nebo delegitimizace státu, úpadek veřejných institucí, porušování zákonnosti a lidských práv,

k propuknutí násilného vnitřního konfliktu, výkonnosti důležitých státních institucí a míry rizika nestability zkoumaného státu. V roce 2006 bylo analyzováno 148 zemí. V roce 2007 byl počet zkoumaných států zvýšen na 177 zemí, přičemž v Africe je podle tohoto indexu 8 z 10 států nejvíce se blížících rozpadu.

V následující tabulce je uvedeno dvacet států, které se v letech 2005, 2006 a 2007 byly považované za rozpadající se (failed state) podle *The Failed States Index*.²² Seznam států, který je pravidelně publikován v časopise a z něhož vychází následující tabulka, se liší v klasifikaci od kompletních výsledků výzkumu zveřejňovaných na internetu a je zkrácený pouze na prvních 60 států. Každý ze sledovaných indikátorů je hodnocen jedním až deseti body, přičemž zvyšující se počet znamená horšící se stav. Maximální počet ve všech kategoriích je tedy 120 bodů. Pro tuto práci jsou barevně zvýrazněny africké státy, aby bylo zřejmé jejich většinové zastoupení mezi státy nejvíce se blížící rozpadu státu v daném roce. Dále je z tabulky patrné, že se konkrétní státy v jednotlivých letech opakují, což dokládá, že proces selhání státu je dlouhodobý.

Tabulka I. Index selhání státu (The Failed States Index)

THE FAILED STATES INDEX									
	2005			2006			2007		
1.	Pobřeží slonoviny	106	1.	Súdán	112,3	1.	Súdán	113,7	
2.	Dem. rep. Kongo	105,3	2.	Dem. rep. Kongo	110,1	2.	Irák	111,4	
3.	Súdán	104,1	3.	Pobřeží slonoviny	109,2	3.	Somálsko	111,1	
4.	Irák	103,2	4.	Irák	109	4.	Zimbabwe	110,1	
5.	Somálsko	102,3	5.	Zimbabwe	108,9	5.	Čad	108,8	
6.	Sierra Leone	102,1	6.	Čad	105,9	6.	Pobřeží slonoviny	107,3	
7.	Čad	100,9	6.	Somálsko	105,9	7.	Dem. rep. Kongo	105,5	
8.	Jemen	99,7	8.	Haiti	104,6	8.	Afgánistán	102,3	
9.	Libérie	99,5	9.	Pákistán	103,1	9.	Guinea	101,3	
10.	Haiti	99,2	10.	Afgánistán	99,8	10.	Středoafrická rep.	101	
11.	Afgánistán	99	11.	Guinea	99	11.	Haiti	100,9	
12.	Rwanda	96,5	11.	Libérie	99	12.	Pákistán	100,1	
13.	Severní Korea	95,7	13.	Středoafrická rep.	97,5	13.	Severní Korea	97,7	
14.	Kolumbie	95	14.	Severní Korea	97,3	14.	Barma	97	
15.	Zimbabwe	94,9	15.	Burundi	96,7	15.	Uganda	96,4	

ozbrojené složky fungují jako „stát ve státě“, rozpadání mocenských elit do frakcí, intervence jiného státu nebo vnějších politických aktérů“. (The Failed State Index 2006)

²² Úplné tabulky zveřejněné v časopise Foreign Policy jsou přílohou G, H, I této práce.

16.	Guinea	94,7	16.	Jemen	96,6	16.	Bangladéš	95,9
17.	Bangladéš	94,3	16.	Sierra Leone	96,6	17.	Nigérie	95,6
17.	Burundi	94,3	18.	Barma	96,5	18.	Etiopie	95,3
19.	Dominikánská rep.	94,2	19.	Bangladéš	96,3	19.	Burundi	95,2
20.	Středoafriická rep.	93,7	20.	Nepál	95,4	20.	Východní Timor	94,9

(Zdroj: The Failed States Index 2005, 2006, 2007. Viz přílohy G,H,I.)

Dalším často uváděným indikátorem selhání státu je míra korupce. Korupce představuje vážný problém nejen rozpadajících se nebo rozpadlých států, ale právě v těchto státech dosahuje nebývalého rozměru, že je možné na ni pohlížet jako na jeden ze znaků selhání státu. Podíváme-li se na *Index vnímání korupce (The Corruption Perceptions Index)* každoročně vydávaný *Transparency International* převažují mezi zeměmi, které jsou na tom v míře korupce nejhůře, právě státy z Afriky. V roce 2007 to byly Somálsko, Súdán, Čad, Guinea, Rovnicková Guinea, Demokratická republika Kongo a Středoafriická republika.²³

Africké státy Pobřeží slonoviny, Rovnicková Guinea, Eritrea, Libye, Svazijsko, Somálsko, Súdán a Zimbabwe, které podle zmiňovaných studií patří mezi nefunkční státy nebo alespoň naplňující některé jejich znaky, navíc podle americké organizace pro lidská práva *Freedom House* patří mezi 20 nejvíce represivních režimů.²⁴

Rozvojový program Organizace spojených národů uvádí, že v Africe 35 z 40 nejméně rozvinutých zemí na světě.²⁵

²³ Transparency International. The 2007 Corruption Perceptions Index.

²⁴ Freedom house. 2007.

²⁵ Organizace spojených národů. Rozvojový program Organizace spojených národů. Human Development Index 2006

2. Příčiny selhání státu v subsaharské Africe

Jak bylo doloženo v předchozí kapitole, nejvíce nefunkčních států existuje právě mezi zeměmi afrického kontinentu, proto budou v této části zkoumány příčiny selhání státu v subsaharské Africe. Analyzována bude možná souvislost mezi vytvořením nezávislých subsaharských států a podstatou rozpadajících se a rozpadlých států. Autoři věnující se selhání státu uvádějí jako klíčovou pro selhání státu zkušenost s koloniální nadvládou a politikou supervelmocí během studené války.

2.1. Kolonizace, dekolonizace

Příčiny selhání státu v současné subsaharské Africe budou zjišťovány s odkazem na jejich vznik dekolonizací. K pochopení vytvoření postkoloniálních států je nezbytně nutné seznámit se nejdříve s jejich koloniálním odkazem. Kolonialismus nebude analyzován rozsáhle, budou popsány pouze oblasti potenciálních problémů postkoloniálních států, které vznikly koloniálním dědictvím, jak je určuje Thomson (2000, 2004):

- nerozvinutí vazby mezi státem a společností,
- začlenění Afriky do mezinárodního společenství moderních států,
- chování afrických státních elit,
- nedostatek silných politických institucí,
- vybudování hospodářství orientovaného na vývoz,
- určení svévolných hranic.²⁶

Vztah státu a společnosti v Africe je silně ovlivněn koloniální zkušeností. V tomto období leží příčina neidentifikace Afričanů s vlastním státem, protože byl přerušen přirozený proces uspořádání africké společnosti. Došlo k přenosu modelu správy z Evropy. Kolonizační plány evropských mocností byly ospravedlněny myšlenkou civilizační nadřazenosti Evropy.

²⁶ Thomson (2000:10-29; 2004:11-30).

„Imperiální Evropa 19. století navzdory velkému množství historických důkazů systematicky zamítala názory, které připouštěly schopnost Afričanů v minulosti postupně budovat vyšší a teritoriálně definovaná společenství. Tribalismus (kmenové cítění) se stalo hlavním faktorem charakterizujícím africkou společnost, a tudíž i zdůvodňujícím rozhodnutí evropské moci převzít „historický úkol“ budování afrických „národů“ na sebe. Toto přesvědčení o historické určenosti Evropy ospravedlňovaly různé nevědecké teorie o „silných“ a „slabých“ komunitách a argumenty, které prokazovaly, že Afrika nemá místo v „civilizovaném“ světě.“ (Gedlu, 1998: 27)

Podle Thomsona (2004: 15-16) koloniální správa neměla jakoukoli odpovědnost vůči Afričanům, kterým vládla. Nikdy se nejednalo o poskytování obecného blaha. Legitimitu nahradilo v době kolonizace násilí. Jakákoli politická aktivita během koloniální vlády byla vyloučená, ne-li nemožná. Koloniální správu považovali místní obyvatelé za vnucenou formu vlády.

Pro zajištění větší efektivity kolonií bylo potřeba zapojit určitou část místního obyvatelstva do správy. Vzájemná spolupráce tradičních místních vůdců a koloniálních správců byla oboustranně prospěšná. Koloniálním mocnostem usnadňovala řízení kolonie bez nutnosti většího zapojení vlastních lidí a místním autoritám zajišťovala výsadní postavení. Postupem času se vytvářely nové místní elity, jejichž výsadou bylo vzdělání, které jim zabezpečilo pozice ve správě. Tato nová střední elita přejímala do určité míry vzory a myšlenky svých kolonizátorů. Později tyto elity představovaly politickou sílu, která formulovala požadavky nezávislosti kolonií. Nelze to ale chápat tak, že koloniální mocnosti podporovaly vytváření místních elit, spíše se podle Thomsona (2004: 16-17) jednalo o nutnost efektivní správy kolonií.

Během druhé světové války se vytvořil odpor vůči koloniální vládě. Mobilizující silou Afriky padesátých let 20. století byl nacionalismus odmítající imperiální nadvládu a požadující vlastní vládu. A to nejen v úsilí o nezávislost, ale také v budování nových států vně koloniálních hranic. V čele národních osvobozeneckých hnutí stanuli členové nových elit a dali mu masový charakter. Ve skutečnosti tak došlo k naplnění požadavku „zaměstnanců“ koloniální správy (úředníků, učitelů) na převzetí jejího řízení. Proklamovaný cíl získání nezávislosti byl odstraněním koloniálního panství završen. V některých

případech proběhlo předání moci relativně klidně, někde bylo až výsledkem válek. Formálně byla nezávislost získána (Thomson, 2004:16-17, 92).

Nacionalismus se stal určující ideologií nových států, protože bylo zapotřebí vytvořit spojující identitu tolika různých etnických skupin, klanů a náboženství, která by dokázala sjednotit obyvatele nových států, jež mimo koloniální minulosti a určených hranic mnoho nespojovalo. Například se přehlížela pluralita jazyků na úkor vybraného oficiálního jazyka. Způsob, jaký byl zvolen pro budování jednotlivých států, nebyl identický, lišily se i varianty nacionalismu (např. négritude, mobutism) (Thomson 2004:36-38,48). Vytvoření národa mělo vyplnit politický prostor určený zakreslenými hranicemi. K dosažení proklamovaných cílů a ekonomického rozvoje byla novými svobodnými vládami vyžadována naprostá národní jednota bez jakýchkoli náznaků rozdílu. Proto až do roku 1988 převažovaly na africkém kontinentu jednostranné politické systémy.²⁷

„V souvislosti s dekolonizací afrických a asijských zemí v 50.-70. letech 20. století se na politické mapě světa objevují desítky nových nezávislých států, u nichž se obvykle setkáváme s překvapujícím politickým vývojem, který krátce po získání nezávislosti téměř bez výjimek směřoval k budování systému jednostranných států (one-party-state)²⁸.“ (Fiala, 2006: 77)

Proces dekolonizace byl navíc od padesátých let urychlován začínajícím soupeřením supervelmocí, které ovlivnilo politické nebo ekonomické směřování čerstvě nezávislých afrických států.

Dekolonizací došlo k vytvoření suverénních států jiným způsobem než tomu bylo doposud v historii.

„V Evropě i dalších částech světa byl moderní stát výsledkem dlouhodobého procesu násilných střetů, kdy

²⁷ Jednostranné systémy: Alžírsko, Angola, Benin, Burundi, Kamerun, Kapverdy, Středoafrická republika, Komory, Kongo-Brazzaville, Pobřeží slonoviny, Džibutsko, Rovnická Guinea, Etiopie, Gabon, Guinea-Bissau, Keňa, Madagaskar, Malawi, Mali, Mozambik, Rwanda, Svätý Tomáš a Príncipe, Sejšely, Sierra Leone, Somálsko, Tanzanie, Togo, Kongo-Zair, Zambie (Thomson 2004: 230).

²⁸ „Např. jen ve čtyřech ze 48 zemí subsaharské Afriky nedošlo k vytvoření základní formy one-party-state a i v těchto čtyřech případech, kdy ve stranickém systému po dlouhá desetiletí dominuje jen jedna politická strana, máme výrazné pochybnosti o vícestranném charakteru těchto po-litických systémů (Botswana, Mauritius).“

silnější vládci poráželi slabší protivníky. Normativní rámec dekolonizace naproti tomu dal právo na získání nezávislosti bývalým koloniím bez ohledu na to, jak byly slabé či silné.“ (Sorensen, 2005:100)

Přestože bylo deklarací Valného shromáždění OSN z roku 1960 (rezoluce č.1514) zaručeno právo bývalých kolonií na sebeurčení, neznamenal to vytváření zcela nových států.

„Deklarace 1514 explicitně zmiňuje, že ‚každý pokus zaměřený na částečné či úplné rozložení národní jednoty a teritoriální integrity země je neslučitelný se záměry a principy Charty Spojených národů‘. ‚Národy‘, které byly oprávněny k sebeurčení, nebyly národy ve smyslu společenství. Jednalo se o obyvatele žijící uvnitř daných koloniálních hranic. Právo ‚národů‘ ve skutečnosti znamenalo právo na nezávislost existujících skupin. Bývalé kolonie nebyly národy ve smyslu společenství.“ (Sorensen, 2005: 76)

A tak jsou státy, které vznikly procesem dekolonizace, chráněny před tradičními vnějšími hrozbami (cizí intervencí) mezinárodními normami. Postkoloniální mezinárodní společnost zastřešila tyto nové členy před krutým vyvažováním síly a tradičními podmínkami vzniku státu a jeho trvání.

Koncept suverénního teritoriálního státu bez možnosti podstatných změn podpořili vůdci nově nezávislých afrických států, kteří brzy upustili od proklamovaného budování státu a dali přednost vlastnímu obohacení. Nebyli ochotni delegovat část své moci, báli se ztráty naprosté kontroly. Využili svého nového postavení, politického uznání a záruk, které jim byly poskytnuty mezinárodním systémem a institucemi (skrže zahraniční obchod, zahraniční investice a rozvojovou pomoc), na úkor afrického ekonomického a politického rozvoje. Místo plurality vznikly autoritářské režimy (Thomson, 2004: 107-128, 201, 207).

Autorita obecně pramení z legitimacy nebo donucení, případně z vyváženého poměru obou. Pokud se autorita vlády nad občany postupně rozpadá, ovládaní přestávají poslouchat vládnoucí, kteří se tak cítí ohroženi a uchylují se k donucování. Legitimita autoritářských elit nepramení z uznání

jejich občany, ale je zaručena represivním postupem vůči oponentům. V tom někteří autoři vidí odkaz na koloniální minulost.

„Postkoloniální africké režimy, které praktikovaly antidemokratickou politiku, v podstatě prováděly jedinou politickou praxi, kterou znaly. Tento přístup pomáhal udržet při životě i rozhodnutí nastupující politické elity převzít koloniální systém vlády s drobnými kosmetickými úpravami bez jeho zásadní transformace.“ (Gedlu, 1998: 9)

Pro postkoloniální státy se stává nutností udržení represivních institucí (policie, armády) na úkor administrativních institucí státu, které tak nemají dostatek zdrojů pro svůj rozvoj a stávají marginálními. Rysem postkoloniální africké byrokracie je její přebujelost, většina odvětví patří státu a tudíž všichni jejich zaměstnanci jsou placeni státem, který ale většinou nemá dostatek finančních prostředků na jejich zaplacení. To je příčinou všudypřítomné korupce těchto úředníků, kteří si tak zajišťují svůj příjem (Thomson, 2004: 92-93, 119).

Podstata slabých politických institucí v Africe tkví ve vytvoření liberálně demokratických institucí v prostředí bez jakékoli historické tradice, případně v návratu ke koloniálnímu stylu vlády autoritářského a byrokratického státu (Thomson, 2004:21-22). Vznik centralizovaného státu přerušil tradiční africké uspořádání společnosti na daném území. Navíc v Africe dříve existovalo mnoho společenství, která, ačkoli měla své vlastní autority, si nadále zachovávala určitou míru autonomie. Tyto lokální autority se musely v době kolonizace podřídit nepřímé evropské vládě. V postkoloniálním období některé nové africké režimy legitimizovaly význam těchto společenství a jejich institucí, nicméně jim upřely podíl na skutečné moci.²⁹

Tradiční africké politické systémy jsou považovány za patrimonální (založeny na principu státní moci jakožto soukromého vlastnictví panovníka, který rozhoduje o jeho dělení, darování atd.). Postkoloniální způsob vlády ve většině subsaharských zemí má rysy patrimonialismu, protože vláda je často založena výhradně na osobní loajalitě. Státní zaměstnanci jsou zaměstnávání

²⁹ Skalník (2006: 502) uvádí, že jen „velmi málo afrických moderních politiků se vzdalo dobrovolně části své legitimacy ve prospěch původní africké politické kultury. (...) Například v

nikoli kvůli svým znalostem a zkušenostem, ale kvůli loajalitě, kmenové nebo etnické sounáležitosti s vládnoucí vrstvou. Někteří autoři proto v souvislosti se současnou Afrikou hovoří o neo-patrimonialismu (Clapham) nebo osobní vládě (Jackson).

V Africe nejsou výjimkou celoživotní prezidenti (civilní i vojenští), jejichž hlavním cílem je osobní prospěch a snaha udržet se u moci. Obecně převažují rysy populistické politiky, úsilí omezovat a kontrolovat snahy venkovské populace o větší participaci v politice. Děje se tak například prostřednictvím lokální autority, která se nesnaží občany integrovat do politického procesu, ale právě naopak. Většina africké společnosti je vylučována z účasti na rozhodování o směřování své země. Odtud pramení nedůvěra obyvatel ve vládnoucí autority, jejichž legitimita tak slábne. Kvůli naprosté provázanosti veškerého bohatství země s vládnoucím režimem nejsou afričtí vůdcové závislí na daně platících obyvatelích, a tak nemusí usilovat o jejich podporu. Jak již bylo zmíněno, státy mají zajištěnu vnější ochranu mezinárodními normami, které zaručují nevměšování do vnitřních záležitostí, a tudíž neexistuje žádná moc, která by kontrolovala distribuci blahobytu a ekonomického rozvoje občanům. Postupně se zhoršující se životní podmínky obyvatel nefunkčních států a zvyšující se zadluženost státu projevují v narůstající nespokojenosti společnosti.

V Africe nedocházelo k obvyklému střídání vlády, pokud ztratila podporu. Neexistovaly zde dostatečné konstituční mechanismy, které by zaručily požadovanou změnu. Dokladem toho je, že

„před rokem 1990 nenalezneme na africkém kontinentě ani jeden případ, kdy by se opoziční strana dostala k moci na základě výhry v demokratických volbách.“ (Sorensen 2005:129)

Nadšení z nezávislosti provázelo očekávání urychleného hospodářského rozvoje a zastavení zvyšující se chudoby. Přestože se ekonomický rozvoj stal prioritou mnoha nově nezávislých států, byly na tom ekonomicky některé státy hůře než v době koloniální správy. Postkoloniálním státům sice byla poskytována rozvojová pomoc především od jejich bývalých kolonizátorů, ale

Kamerunu jsou náčelníci podle dekretu z roku 1977 pouhými ‚doplňky‘ (auxiliaries) ke státní

jednou z překážek ekonomického rozvoje byla neexistující infrastruktura. Podle Thomsona (2004:17-18) koloniálními mocnostmi využívaly africké bohatství a pracovní sílu k vlastnímu obohacení, nevybudovaly však v koloniích jakoukoli infrastrukturu, na které by nově nezávislé státy mohly stavět. Také zaměření hospodářské politiky nově nastoupivších režimů v postkoloniální éře ke zhoršení významně přispívalo. Neúroda nebo prudký pokles cen na světových trzích bylo příčinou problémů mnoha afrických zemí, které se zaměřily na produkci a vývoz určité monokultury. Na úkor rozšíření obchodu mezi jednotlivými africkými zeměmi navzájem pokračovala orientace na export do původních koloniálních mocností (Thomson 2000:19). Dalším úskalím bylo zaměření se na export sekundárních výrobků, které ale v mezinárodní konkurenci neobstály a na domácím trhu nenašly uplatnění. Státní kapitál investovaný do exportu byl čerpán na úkor podpory zemědělské výroby, jejíž produkty byly zatěžovány vysokými daněmi, z nichž stát subvencoval svou existenci. Neúnosnost takového systému se podepsala na snižující se produkci daňově nevýhodných produktů a přechodu zemědělců k jiným plodinám případně k pěstování pouze pro svou vlastní obživu.

Hlavním znakem státu je kontrola vlastního teritoria. Současná podoba většiny afrických hranic stále odpovídá dohodám uzavřeným v letech 1884-1885 na konferenci v Berlíně o rozdělení vlivu evropských koloniálních mocností v Africe. Došlo k vytyčení zcela umělých hranic, které nerespektovaly africké politické, etnické, jazykové ani náboženské podmínky, ačkoli byly v některých případech vytvořeny na základě dohody koloniálních mocností s kmenovými vůdci. Změně těchto hranic nenastala ani po zisku nezávislosti, kdy převážila snaha jednotlivých afrických států sdružených v Organizaci africké jednoty, ustavené v roce 1963, hranice zachovat kvůli obavě, že by se jejich revize mohla stát příčinou konfliktů a sporů mezi zeměmi. Od zisku nezávislosti tak politická mapa Afriky zůstala nezměněna. Výjimkou byla pouze Eritrea vytvořená vydělením z Etiopie. Romancov (2007) uvádí, že podoba současné politické mapy afrického kontinentu byla v podstatě vytvořena do roku 1904. Poté byly stanoveny hranice na Sahaře, provedena demarkace francouzských území

v západní a rovníkové Africe a zaneseny změny vyplývající z první světové války. Výsledky druhé světové války a nahrazení koloniálních vlád nezávislými africkými státy už jen nepatrně změnily dříve vytyčené hranice. Neměnnost určených hranic přetrvala i v průběhu studené války.

Paradoxem afrických hranic není jen jejich svévolné vytyčení a neměnnost, ale také jejich iluzornost. Vzájemné hranice sice oddělují jednotlivé suverénní státy, nicméně ve skutečnosti většina afrických států není schopna své hranice spravovat a kontrolovat jejich překročení, nemluvě o obraně před případným nepřítelem.

Ne všichni autoři věnující se fenoménu selhání státu chápou výše analyzovanou souvislost mezi rozpadem státu a dekolonizací, resp. koloniální minulostí, jako hlavní příčinu nefunkčnosti afrických států. Například Zartman (1995) nepovažuje rozpadající se státy v Africe za ryze postkoloniální fenomén. Příčinou jejich vzniku jsou podle něho nacionalistické režimy druhé a pozdější generace vládnoucí v nově nezávislých státech.

Existují také státy (například Jižní Korea) a území (Hong Kong, Tchaj-wan) s koloniální minulostí, které jsou naopak úspěšnými příklady postkoloniálního vývoje.

Navíc vliv na rozpad státu mohou mít i jiné příčiny (přírodní katastrofa). Sorensen si úskalí určení jednoznačných příčin selhání států uvědomuje a konstatuje, že *„rozpad státu může mít různý rozsah, postkoloniální charakter však jeho důsledky jen umocňuje.“* Sorensen (2005:137)

2.2. Studená válka

Nejen koloniální minulost a způsob, jakým byly vytvořeny nezávislé africké státy během dekolonizace, ale také zkušenost s politikou supervelmocí během studené války bývá uváděna jako příčina selhání afrických států (Doornbos 2006, Thomson 2004).

V době bipolárního rozdělení světa byly problémy nově nezávislých afrických států nahlíženy z pohledu soupeření dvou supervelmocí. V rozvojových zemích po celém světě probíhaly tzv. zástupné války, ve kterých se supervelmoci zapojovaly do mnoha konfliktů, které se jejich angažováním stávaly mezinárodními a pravděpodobně by bez jejich přispění zůstaly jen nevýznamnými a krátkodobými. Postkoloniální africké státy byly svázány zájmy supervelmocí, které se snažily nahradit jejich tradiční vazby na bývalé koloniální metropole.

V době studené války došlo k vytvoření „*zvláštního mezinárodně přijatelného politického klimatu, který schvaloval protidemokratické tendence v Africe*“ (Gedlu, 1998:10). Ignorovalo se hrubé porušování lidských práv.

Prostřednictvím podpory supervelmocí byly africké státy během studené války v relativní hospodářské prosperitě. Supervelmoci usilovaly o udržení zájmových sfér vlivu a proto podporovaly nakloněné africké režimy v hospodářském rozvoji.

Uvnitř mezinárodního společenství se soupeření supervelmocí podepsalo na obtížnosti dosáhnout konsensu, protože si obě supervelmoci hájily své zájmové sféry vlivu a nepřipustily jakékoli změny, které by případně mohly znamenat rozšíření moci druhého bloku. Striktně tak byl dodržován princip nevměšování se do záležitostí suverénních států, což spolu s podporou vyzbrojování umocnilo postavení nezávislých afrických zemí ve vlastním státě.

„Většina vládců se cítila bezpečně, neboť bez ohledu na to, jak se chovali, neexistovala vnější síla, která by je mohla připravit o moc“ (Sorensen, 2005:127).

Nicméně vzájemné vztahy afrických států a supervelmocí byly založeny na nerovných principech v neprospěch slabších partnerů z Afriky. Dalším rysem těchto vztahů byla i proměnlivost jejich trvání. Určující při tom byl strategický

význam dané africké země pro jednu ze supervelmocí a vyvažování vlivu. Příkladem mohou být země afrického rohu (Súdán, Etiopie, Džibutsko, Somálsko), které byly díky své geografické poloze střídavě objektem zájmu obou supervelmocí.

Podle ideologické potřeby supervelmoci ovlivňovaly vztah afrických států k ostatním zemím, čímž přispívaly k vyostřování rozporů mezi nimi. Naopak většinu konfliktů uvnitř afrických států dokázala studená válka „zmrazit“ tím, že supervelmoci dostatečně podporovaly vládnoucí nebo naopak opoziční klan či skupinu, které zaručily pevnou pozici ve vlastní zemi. Potlačily jakékoli vnitřní rozpory nebo násilné konflikty, které by za normální situace měly dopad na existenci státu nebo alespoň na jeho vládnoucí elitu. Této podpory dokázaly vlády postkoloniálních států využít k zjištění své vnitřní suverenity.

„Některé postkoloniální státy byly schopny podporovat bipolární konfrontaci a nepřátelství jedné strany proti druhé, aby mohly posílit kontrolu vlastních obyvatel“
(Clapham, cit. podle Sorensen, 2005:126).

Nejvíce dokázaly vytěžit ze zahraničních patronů nejdéle přežívající režimy postkoloniální Afriky Zair za vlády Mobutu Sese Seka a Pobřeží slonoviny během vlády Houphouët-Boignyho (Thomson, 2004: 152).

Svůj podíl na umělém udržování států, které by se jinak dávno rozpadly, nese i dříve zmíněné uznání bývalých afrických kolonií mezinárodním společenstvím bez možnosti jakýchkoli zásadních změn. Jackson (1990) označuje některé bývalé africké kolonie, které byly vytvořeny v době po roce 1945, za kvazi státy, které se dokázaly udržet, přestože jsou ve skutečnosti nefunkční, nelegitimní a nestabilní.

Konec studené války znamenal předěl v poskytování zahraniční pomoci. Ideologická rivalita už nebyla hlavním motivem přidělení podpory. Finanční pomoc africkým zemím začala být vázána na odpovědnost elit za způsob vlády v zemi, nutnost větší plurality a podporu demokracie. Dřívější „shovívavost“ k porušování lidských práv a represivním postupům vůči opozici, na kterých se velmoci také samy podílely, se stala minulostí.

Viditelnou změnou konce studené války bylo odstranění vlády apartheidu v JAR, pád diktatury Samuela Doea v Libérii, generála Siad Barrého v Somálsku a plukovníka Mengistu v Etiopii a podpora demokratických tendencí například v Keni, Kamerunu nebo Zimbabwe. Konec soupeření supervelmocí se projevil také na znovu obnovení efektivní spolupráce států na mezinárodních i regionálních úrovních.

Analyzování studené války jako možné příčiny selhání státu v afrických zemích je obtížné, protože v některých afrických zemích se problémy odpovídající selhání státu objevují už před studenou válkou. Podle Jacksona (1998:3) došlo například v Čadu k selhání státu téměř okamžitě po vyhlášení nezávislosti v roce 1960 a Súdán byl víceméně zhroucený po odchodu Britů v roce 1956. Někteří autoři se dokonce domnívají, že subsaharská Afrika neměla během studené války až takový význam, jak se někdy předpokládá.

„Neslabší postkoloniální státy v subsaharské Africe byly velmocemi tak jako tak dlouhodobě pomíjeny. Afrika byla okrajovou oblastí, „místem lhostejnosti““ (Wolfers, cit. podle Sorensen, 2005: 126).

Selhání státu tedy není možné považovat za výhradně způsobené studenou válkou, ale je možné ho označit za doprovodný jev jejího konce.

3. Paradoxy selhání státu

„Slabé a rozpadající se státy se od konce studené války prokazatelně staly jedním z nejdůležitějších problémů mezinárodního řádu“ (Fukuyama, 2004: 92).

3.1. Nemožnost zániku

V minulosti byly boje o moc a území běžným způsobem vzniku a zániku států. Státy, které byly vnitřně i navenek slabé, podlehly mocenskému zájmu ostatních států. Třicetiletá válka v Evropě je toho důkazem.³⁰ Proč tedy současné nefunkční africké státy nenásledovaly osud zániku ostatních politických celků, jako tomu bylo doposud v minulosti?

Jedním z důvodů je způsob, jakým byly africké nezávislé státy vytvořeny. Jak bylo zmíněno dříve, dekolonizace vytvořila státy jiným způsobem, než bylo do té doby obvyklé, a studená válka dokázala „zmrazit“ mnohé rozpory, které by případně vedly ke změně.

„Nové normy spolu s velmocenským soupeřením prakticky garantovaly samostatnost a suverenitu slabých států a znemožňovaly klasické imperialistické zabírání slabých států.“ (Sorensen, 2005: 126)

Další důvod představuje moderní pojetí mezinárodního práva, které je založeno na suverénních státech, a mezinárodní společenství stále neví, jak se vyrovnat se státy, které ve skutečnosti nefungují. Důkazem toho je, že se stále drží praxe, že ten, kdo ovládá hlavní město, je vládcem státu.³¹ Navíc mezinárodní společenství ani nezná způsob, jak odebrat uznání státu, který získal nezávislost od koloniální nadvlády.

³⁰ Více Tilly, 1975.

³¹ Mobutu Sese Seko byl považován za vládce Zairu, ačkoli ke konci své vlády kontroloval jen území nepatrně větší než Kinshasa a její okolí. Jeho nástupce Laurent Kabila byl prohlášen za legitimního vůdce až poté, co obsadil Kinshasu v květnu 1997, ačkoli již rok předtím kontroloval velkou část území (Herbst, 2004: 302-318).

3.2. Nebezpečí pro občany

Ačkoli forma státu může být rozmanitá, obecně se od státu očekává, že poskytne svým obyvatelům bezpečnost, pořádek a blahobyt. Nejvýznamnější je právě zajištění vnitřní bezpečnosti a schopnost ochránit své občany před případným vnějším útokem. K ochraně před vnější invazí a k zachování vnitřní stability musí být stát k dispozici prostředky práva a moci k jejich vykonání, jako je například výběr daní, právo povolávat do armády, regulovat a distribuovat zbraně.

Selhání státu znamená ztrátu monopolu na použití legitimního násilí a vynucení bezpečnosti na území státu. Rozpadající se nebo již rozpadlé státy nedisponují potenciálem zabránit ohrožení svých obyvatel, čímž vzrůstá jejich politická a ekonomická nestabilita a nejistota. Obyvatelé se snaží v nové situaci zorientovat a získat potřeby, které dosud distribuoval stát, jiným způsobem od těch, kteří je jsou schopni zajistit. Elementární potřebou se stává bezpečnost před násilím, poté následují ekonomické a sociální potřeby. Občané od nefunkčního státu nemohou očekávat ochranu svou ani svého majetku před útoky ozbrojených skupin. Jsou nuceni zajistit svou ochranu vytvářením různých hlídkových skupin nebo si najmout soukromé bezpečnostní firmy. Pravděpodobně dají přednost službám soukromých aktérů, než aby se spoléhali na formálně ještě existující centrální vládu a její instituce (policii, justici). V nefunkčních státech totiž neplatí předpoklad realistické školy mezinárodních vztahů, že vládnoucí elity, aby si zajistily své postavení a bezpečnost vůči vnějším hrozbám, budou nuceny zajistit pořádek uvnitř státu, a tedy i určitou míru bezpečnosti pro své obyvatele. V nefunkčních státech mají výsadní postavení pouze občané, kteří jsou součástí vládnoucí kliky, etnika či jiné skupiny, která má podíl na moci. Samotné vládnoucí elity představují často nebezpečí pro ostatní občany, protože si na jejich úkor zajišťují své postavení a bohatství.

Pokud stát nadále není schopen poskytovat očekávaná dobra, jeho autorita se zmenšuje a roste pravděpodobnost selhání. Chybějící autorita centrální vlády na celém území státu vede ke konfliktům o moc mezi skupinami rozpadajícího se státu. S rostoucí intenzitou bojů roste počet těch, kteří se do probíhajících bojů zapojí nebo se stanou jejich obětmi. Šířící se strach

a bezbrannost do určité míry pomáhá místním vůdcům (warlords) udržet si svou pozici poskytováním ochrany za úplatu. Rozpadající se nebo rozpadlý stát je pro místní vůdce neopakovatelnou ekonomickou příležitostí. Také aktéři konfliktu potřebují na pokrytí svých nákladů nemalé finanční prostředky a protože se nemohou stát součástí legálního obchodu, uchylují se k nezákonnému obchodu.³² Tím zvyšují výdaje nefunkčního státu na potírání nelegální činnosti na místo podpory rozvojových projektů (Rotberg 2003a:8).

Selhání státu je doprovázeno rozpadem tradičního společenského řádu. Obyvatelé krizových oblastí se proto ve snaze nalézt spravedlnost a bezpečnost mohou uchýlit i k jiným možnostem, z nichž jednou je migrace. Existuje prokázaná vazba mezi selháním státu a migrací. Hlavní důvod migrace obyvatel rozpadajících se států není ekonomický, ale subjektivní pocit migrantů, že stát selhal při vytváření a distribuci politických i jiných dober. V případě rozpadlých států je většina migrantů nucena opustit svůj domov kvůli občanské válce nebo konfliktu, který tam probíhá.

Rozpadající se nebo již rozpadlé státy se nepřibližují splnění Rozvojových cílů tisíciletí stanovených OSN v roce 2005 zavazujících členy OSN do roku 2015 k dosažení ambiciózních cílů v oblasti rozvoje (např. odstranění extrémní chudoby a hladu, podpora všeobecné školní docházky a snížení úmrtností dětí). Ve srovnání s jinými státy, je větší pravděpodobnost, že obyvatelé nefunkčních států budou chudí a podvyživení, budou trpět chronickými onemocněními a zemřou mladí, nebudou mít přístup ke vzdělání ani základní lékařské péči, setkají se s genderovou nerovností a nebudou mít přístup k moderním technologiím. Rozpadlé státy jsou ve srovnání s rozvinutými státy (státy OECD) 15krát náchylnější k vypuknutí občanské války, která bude dlouhodobější a násilnější než v ostatních rozvojových zemích. Jsou také největším zdrojem uprchlíků a vnitřně přesídlených osob (IDP) na světě. Spousta z nich navíc patří k zemím s nejčastějším porušováním lidských práv na světě, takže obyvatelé takových států jsou velmi ohroženou skupinou (organizovaný obchod s lidmi, pašování).³³ Počet uprchlíků a vnitřně přesídlených osob je jedním z ukazatelů konfliktu (a jeho charakteru). V oblastech střední Afriky,

³² Například k pašování drog, diamantů, únosům za účelem získání výkupného, prostituci, vyděračství nebo k nelegální těžbě.

Velkých jezer, východní Afriky a Afrického rohu je počet uprchlíků v Africe nejvyšší.³⁴

3.3. Hrozba mezinárodní bezpečnosti

Problémy, které v současnosti dáváme do souvislosti s rozpadajícími se či rozpadlými státy, byly do nedávné doby studovány především v rámci rozvojových studií a z humanitárního hlediska. Hlavní pozornost byla věnována ochraně civilistů v ozbrojených konfliktech, rostoucímu počtu uprchlíků i vnitřně přesídlených osob, hladomorům nebo následkům přírodních katastrof. Ale také zvyšujícímu se počtu zbídačených, podvyživených obyvatel, kteří byli připraveni o základní potřeby, jako je bezpečnost, zdravotní péče nebo vzdělání. Všechny tyto problémy byly považovány za humanitární katastrofy nesouvisející přímo s institucí státu a jeho (ne)funkčností a jakkoli byla tato problematika vážná, nedosahovala strategického významu v oblasti bezpečnosti.

Útoky na americké Světové obchodní centrum a Pentagon 11. září 2001 znamenaly změnu v diskurzu selhání státu. Označení nefunkčního státu, jakým je Afghánistán, za základnu tohoto teroristického útoku mělo dopad i na chápání ostatních rozpadajících se a rozpadlých států jako bezpečnostního rizika.

„Události z 11. září nás naučily, že slabé státy jako Afghánistán mohou představovat stejně velké nebezpečí pro naše národní zájmy jako silné státy. (...) Amerika je nyní méně ohrožena dobytými státy než těmi rozpadajícími se.“³⁵

³³ DFID (2004: 9); United Nations High Commission for Refugees (2005); Collier, Hoeffler (2004); Freedom House (2004).

³⁴ Odhadovaný počet vnitřně přesídlených osob podle UNHCR v roce 2000: východní Afrika a africký roh 383.834, oblast Velkých jezer 59.000, západní a střední Afrika 86.539, jižní Afrika 257.508. (zdroj: http://www.unhcr.cz/dokumenty/handbook_ipu_02.doc, přístup 1.5.2008)

³⁵ The National Security Strategy of the United States of America (2002), předmluva, s.1.

Postavení Spojených států jako světové velmoci ovlivnilo proces sekuritizace³⁶ konceptu selhání státu. Označením nefunkčních států za globální hrozbu, aniž byly přesně analyzovány státy označované za nefunkční a jejich schopnost podílet se na podpoře terorismu, postupně došlo k vytvoření vazby mezi selháním státu a ohrožením mezinárodní bezpečnosti. Zároveň americká vláda použila sekuritizaci konceptu nefunkčních států ke zdůvodnění svých zásahů vůči jiným státům (Afghánistán, Irák).

Pojmenování teritoria rozpadajících se států administrativou Spojených států amerických jako „území vlády nikoho“ (*ungoverned space*)³⁷ určilo charakteristické znaky rozpadajících se států – chybějící monopol násilí, nekontrolovatelnost hranic, všudypřítomnost násilí – jako předpoklad hrozby pro bezpečnost ostatních států.

V roce 2004 označila *Komise zabývající se slabými státy a národní bezpečností Spojených států* (*Commission on Weak States and U.S. National Security*)³⁸ ve své analýze rozpadající se státy za „spící hrozbu“ americké národní bezpečnosti.

Evropská unie ve své bezpečnostní strategii (*European Security Strategy*) identifikuje selhání státu jako jednu z hrozeb evropské bezpečnosti primárně kvůli znakům špatného vládnutí (*bad governance*),³⁹ které přispěly ke kolapsu institucí státu. Jako příklady nefunkčních států jsou uvedeny Somálsko, Libérie a Afghánistán za vlády Talibanu (*European Security Strategy* 2003:4). Selhání státu je spojeno i s dalšími hrozbami analyzovanými ve strategii (organizovaným zločinem a terorismem). Dosud jsou v oblasti této spolupráce (v rámci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie) rozpracovány pouze strategie boje proti terorismu, šíření zbraní hromadného ničení a předcházení ozbrojeným konfliktům.

³⁶ Pojem sekuritizace, vytvořený v rámci analýzy bezpečnosti kodaňskou školou, znamená, „vnímání a označení problému jako existenční hrozby, která si žádá mimořádná opatření a ospravedlňuje konání vybočující ze standardních mezí politických procedur. (...) Úspěšná sekuritizace se ze tří kroků: existenčních hrozeb, mimořádných opatření a dopadů těchto překročení sdílených pravidel na vztahy mezi jednotkami.“ Buzan a Waever (1998: 34-37)

³⁷ The National Defense Strategy of the United States of America (2005); Graham, 2005. s. A2; Garamone, 2005.

³⁸ Tato komise byla v říjnu 2003 vytvořena nezávislou neziskovou organizací Center for Global Development, aby připravila celkovou strategii USA vůči rostoucí hrozbě slabých a rozpadajících se států.

³⁹ Za znaky špatného vládnutí označuje korupci, zneužívání moci, slabé instituce, nedostatečnou odpovědnost a občanské války.

Obava z následků doprovázejících selhání státu pramení z představy neexistence jakékoli kontroly hranic nefunkčních států, což ulehčuje pronikání a operace teroristických skupin na daném území. Proto bývají nefunkční státy spojovány s terorismem a označovány jako vývozce terorismu.

Tento předpoklad souvisí také s názorem, že tyto země nejsou nebo nebudou schopny (i ochotny) kontrolovat zásoby nukleárních, biologických a chemických zbraní a šíření technologií souvisejících se zbraněmi hromadného ničení (pokud je ovšem mají vůbec k dispozici). V případě nukleárních zbraní se jedná především o Pákistán, Írán nebo Severní Koreu. Z afrických zemí snad pouze o Libyi. Nicméně v případě například biologických zbraní, jejichž výroba a přeprava je mnohem jednodušší, je jejich výskyt v zemích subsaharské Afriky možný.

Nejrozšířenějšími zbraněmi v subsaharské Africe jsou podle průzkumu *Geneva Small Arms Survey* konvenčních zbraně. Právě rozpadající se státy sužované konflikty hrají důležitou roli v šíření malých a lehkých zbraní, protože jsou zdrojem, průjezdem nebo konečnou stanicí nelegálního obchodu se zbraněmi. Příkladem je transfer 68 tun munice z Ukrajiny do Burkina Faso v roce 1999, odkud zbraně putovaly do Libérie a nakonec do Sierra Leone, kde skončily v rukou Sjedinčené revoluční fronty vedené Foday Sankohem.⁴⁰

Bylo by zjednodušující domnívat se, že tolik diskutované a obávané šíření zbraní hromadného ničení stojí jen na úniku (prodeji) informací ze států jako jsou Severní Korea nebo Pákistán. Nepřímo se na něm podílejí i státy, které nespadají do žádné kategorie nefunkčních států, ale které z mnoha důvodů nemají dostatečnou exportní kontrolu a nedodržují zákony o nešíření zbraní.

Informace o činnosti teroristické organizace al-Káida a její propojenosti s dalšími skupinami vedly ke konstrukci hrozeb, které představuje činnost teroristických sítí, jejich organizování a řízení (Kahler, 2002; Takeyh, Gvosdev, 2002). Výchozím bodem je předpoklad, že potenciální hrozba, kterou představují teroristické buňky v jednotlivých státech, je malá, nicméně narůstá s vzájemnou propojeností a organizovaností do velkých teroristických organizací, které už

⁴⁰ Chivers, C. J. Ill-Secured Soviet Arms Depots Tempting Rebels and Terrorists. New York Times. July 16. 2005. s. A1. citováno in Patrick (2006: 37).

představují reálnou a geograficky neohrazenou hrozbu pro mezinárodní bezpečnost. Rozpadající se státy považované za lehce ovlivnitelné a snadno zkorumpovatelné poskytují jedinečnou příležitost organizovaného zločinu.

Přesto ne všechny rozpadající se nebo rozpadlé státy s vládou, která nekontroluje celé své území, musí představovat podporu terorismu. Oproti rozšířenému přesvědčení, že teroristy přitahují rozpadlé státy bez existence řádu a práva jako je Somálsko nebo Libérie, Patrick (2006:35) uvádí, že teroristické organizace naopak nevyhledávají pro své základny nefunkční, ale stále fungující státy jako je například Keňa nebo Pákistán. Protože prostřednictvím finanční a logistické infrastruktury a podplatitelné byrokracie těchto států jsou teroristé napojeni na globální ekonomiku. Tomu oponuje Dempsey (2006:11), který naopak tvrdí, že teroristickým skupinám stačí přístup na internet prostřednictvím satelitu, a tudíž jejich činnost nezávisí na stavu infrastruktury v dané zemi. Internetové připojení je takto dostupné ve všech nefunkčních státech subsaharské Afriky. Dempsey (2006:12) na příkladu Somálska, v němž od jeho zhroucení na počátku 90. let působily různé teroristické skupiny,⁴¹ dokládá, že i rozpadlé státy, poskytují vhodné zázemí pro operace teroristů.

Nicméně právě případ Somálska ukazuje, že podmínky uvnitř státu samotného (násilí, chaos) snižují pravděpodobnost, že teroristická buňka zaútočí v daném státě. Rozpadlý stát slouží jako tranzitní země pro převoz do sousedních států (Kení, Etiopie). Rozpadlé státy jsou proto považovány za základny mezinárodních kriminálních podniků (criminal enterprises) zabývajících se výrobou, přepravou a překupováním drog, zbraní, lidí a dalším ilegálním prodejem zboží a s tím spojeným praním špinavých peněz. Vlády nefunkčních států postrádají schopnost to jakkoli ovlivnit nebo tomu zabránit. Proto Patrick (2006:38) označuje vztah mezi slabými státy a mezinárodním organizovaným zločinem za parazitický.

⁴¹ Mezi ty nejznámější patří al-Ittihad al-Islamiyya a al-Káida.

4. Humanitární intervence jako ochrana obyvatel při selhání státu

V předchozí kapitole 3.2. byla analyzována souvislost mezi selháním státu a nebezpečím pro jeho obyvatele. Neexistuje-li na území nefunkčního státu autorita, začnou o moc v zemi usilovat další aktéři. Dokud nedojde k převaze jednoho aktéra či skupiny, eskalující násilí během bojů postupně přerůstá v chaos, který zasahuje všechny obyvatele. V nefunkčním státě neexistuje složka, která by byla schopna efektivně zasáhnout ve prospěch civilistů, kteří se stávají obětmi boje o moc ve státě.

Selhání státu tvoří zásadní dilema v konceptu suverenity státu. Vynucení dodržování lidské bezpečnosti nevojenskými prostředky namířené například vůči hospodářství nefunkčního státu nemůže mít adekvátní dopad, už kvůli stavu v jakém se rozpadlé nebo teprve rozpadající se státy nalézají. Odpovědnost za ochranu civilistů se tak přenáší na mezinárodní společenství.

„Po druhé světové válce můžeme pozorovat zvyšující se úsilí o prevenci vypuknutí ozbrojeného násilí a tam, kde vypuklo, pomoci při ukončení násilí, řešení konfliktu a postkonfliktní rekonstrukci. V systému OSN došlo např. v letech 1990-2002 k šestinásobnému zvýšení počtu preventivních diplomatických misí, čtyřnásobnému zvýšení misí na udržení míru (tj. misí, které zasahují do již probíhajícího konfliktu), sedminásobnému zvýšení počtu zvláštních preventivních a vyjednávacích aktivit, jako jsou zvláštní vyslanci a pověřenci generálního tajemníka apod., jedenáctinásobnému zvýšení počtu vyhlášených ekonomických sankcí a čtyřnásobnému zvýšení počtu peacekeepingových misí.“ (Waisová a kol., 2007: 97)

Mezinárodní vojenská intervence vedená nikoli z důvodu sebeobrany, ale ve smyslu humanitárním jako vojenský zásah vedený jednotlivým státem nebo kolektivně vůči jinému státu za účelem zabránit rostoucímu násilí proti civilnímu obyvatelstvu, je od 90. let diskutovaným tématem. Zejména kvůli otázce státní suverenity, použití vojenské síly, pojetí lidských práv jako

univerzální hodnoty⁴² (ochrana civilistů) a roli mezinárodního společenství při rozhodnutí o jejím provedení.⁴³

4.1. Definice humanitární intervence

Dosud nebyla vytvořena právně závazná definice termínu humanitární intervence. Podle Bulla (1988)⁴⁴ se jedná o intervenci definovanou jako „*donucovací zásahy do oblasti jurisdikce suverénního státu s cílem ochránit a pomoci jedincům čelícím perzekuci, masovému utlačování, genocidě či humanitární katastrofě.*“ Krejčí (2007: 617) chápe humanitární intervenci jako „*zahraniční intervenci usilující o zamezení hromadného a zásadního porušování lidských práv. Podle mezinárodního práva o jejím uskutečnění může rozhodnou pouze Rada bezpečnosti OSN.*“ Königová (2001: 49) definuje humanitární intervenci jako „*vojenský zásah cizího aktéra mezinárodních vztahů ve věcech pokládáných za záležitosti vnitřní politiky určitého státu.*“ Von Hippel (1999: 3) označuje humanitární intervenci za „*demokracii silou*“ (*democracy by force*).

„*„Efektivní“ humanitární intervence je taková, která zachraňuje životy zamezením nebo skončením násilných útoků vůči neozbrojeným civilistům, nebo která napomáhá distribuci pomoci, případně obojí.*“ (Seybolt, 2007: 6)

Panuje shoda v tom, že nasazení ozbrojených sil má být poslední možností, jak odvrátit velkou humanitární katastrofu, a použití zbraní by mělo být úměrné cíli. Trvání humanitární intervence by mělo být omezené stejně jako její rozsah. Legitimita mírových operací je odvozena z jejich nestrannosti a reprezentace mezinárodního společenství. Průběh humanitární intervence má podle OSN několik fází. První je vojenská operace za použití síly s cílem stabilizace situace a vynucení míru (*peace-enforcement*), následuje mírová

⁴² „*Zatímco postavení jednotlivce bylo podle tradičního mezinárodního práva považováno za výlučně vnitřní věc státu a ještě po druhé světové válce řada států odmítla jakoukoliv kritiku za porušování lidských práv s odkazem na své vnitřní záležitosti, je tato strategie z právního hlediska dnes považována za nepřijatelnou*“ (Scheu, 2004:5).

⁴³ Někteří autoři obhajují její provedení pouze na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN.

⁴⁴ Bull, Headley. Introduction. in Bull, Headley (ed.). *Intervention in World Politics*. Oxford. Clarendon Press. 1988. s. 1. citováno in Sorensen (2005: 137).

operace pro udržení a kontrolu dodržování míru (peace-keeping) a poslední a dlouho opomíjenou fází je budování státu (nation-building).

Největším úskalím humanitární intervence je legitimita intervence a rozpor mezi teoretickým konceptem mezinárodních vztahů jako vztahů suverénních států a realitou současné mezinárodní politiky. Charta OSN zakazuje hrozbu silou nebo použití síly „*proti územní celistvosti či politické nezávislosti kteréhokoliv státu.*“⁴⁵ Výjimkou jsou pouze dva případy. Za prvé, individuální nebo kolektivní sebeobrana členského státu v případě, že se stane obětí agrese. Druhým případem opravným použitím síly je stav, který je na základě kapitoly VII Charty OSN označen za „*ohrožení míru, porušení míru nebo útočný čin*“ a je rozhodnuto o donucovacích prostředcích nutných k jeho skončení.⁴⁶

Teritoriální integrita a státní suverenita jsou považovány za pilíře, které umožňují, aby vztahy uvnitř mezinárodního společenství byly stabilní a měly určitý řád. Do tohoto konceptu mezinárodního systému fungujících suverénních států ale rozpadající se nebo rozpadlé státy nezapadají. Navíc došlo ke změně druhu konfliktů. Naprostá většina ozbrojených konfliktů posledního desetiletí minulého století se neodehrála mezi suverénními státy, ale uvnitř. Rozpadající se nebo rozpadlé státy nejsou schopny zajistit svým obyvatelům ochranu a bezpečí, proto se někteří autoři domnívají, že

„pokud stát nedokáže nebo nechce dostát (...) zodpovědnosti chránit, nebo je sám pachatelem, pak je na zodpovědnosti mezinárodního společenství, aby jednalo místo něj. ‚Chránit‘ znamená více než ‚intervenovat‘. Zahrnuje nejen zodpovědnost reagovat, ale také předcházet a obnovovat“ (Evans, 2002: 2).

4.2. Mezinárodní zásah v Somálsku a ve Rwandě

V Africe se po skončení studené války uskutečnilo několik operací OSN na udržení míru (peacekeeping operations).⁴⁷ Vzhledem k rozsahu se tato práce omezuje na popis dvou zásahů mezinárodního společenství, které byly

⁴⁵ Charta OSN článek 2 odstavec 4.

⁴⁶ Kapitola VII Charty OSN je přílohou C této práce.

⁴⁷ V Angole (UNAVEM I,II a III), v Mosambiku (ONUMOZ), v Namibii (UNTAG), v Sierra Leone (UNAMSIL) a ve Středoafričské republice (MINURCA).

vybrány jako zásadní pro interpretaci humanitární intervence. Jedná se o intervenci multilaterálních sil pod vedením OSN v Somálsku v letech 1992-1993 a reakci OSN na občanskou válku a genocidu ve Rwandě v roce 1994.

Rozbor situace a provedení humanitární intervence v Somálsku jsou popsány v kapitole 5.2. Za přelomovou je v tomto případě považována rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 794 (1992), protože definovala vnitřní situaci v Somálsku jako ohrožení míru a mezinárodní bezpečnosti, a tím oprávnila členské státy OSN intervenovat za účelem podpory humanitárních cílů, přičemž jim umožnila „*použít všech nezbytných prostředků k co nejrychlejšímu vytvoření bezpečných podmínek pro operace humanitární pomoci v Somálsku*“.⁴⁸ Touto rezolucí bylo ospravedlněno i pozdější provedení operace Restore Hope. Tato rezoluce vytvořila precedens pro další rezoluce:

„Logika rezoluce 794 byla následně potvrzena řadou dalších rezolucí. Rezoluce 929 (z 22. června 1994), opravňovala Francii vést mnohonárodní humanitární akci Opération Turquoise na záchranu rwandských uprchlíků ve východním Zaire a Rwandě. Rezoluce 940 (31. červenec 1994) povolila Spojeným státům vytvořit mnohonárodní síly a obnovit legitimní vládu na Haiti, rezoluce 1101 (28. březen 1997) umožnila Itálii shromáždit mnohonárodní koalici (Operation Alba) a pod vojenskou ochranou přivést do Albánie humanitární pomoc“ (Guicherd, 1999).

Tehdejší stálá zástupkyně Spojených států amerických u Organizace spojených národů Madeleine Albrightová dokonce ospravedlňovala v roce 1993 intervenci do Somálska jakožto „*pomoc pozvednout zemi a její lid z kategorie rozpadlého státu*“ (Albright, 1993).

Skončená humanitární intervence v Somálsku prokázala,⁴⁹ že humanitární intervence není dlouhodobým řešením problému nefunkčních států, přesto je nadále pokládána za nezbytnou součást zastavení naprostého rozpadu státu, protože „*ochrana států před selháním a záchrana rozpadajících se jsou strategické a morální imperativy*“ (Rotberg, 2002a: 127). Působení v Somálsku také ukázalo, jak významnou roli – hlavně v případě dlouhodobého nasazení – hraje veřejné mínění a jaké riziko představuje humanitární intervence pro státy,

⁴⁸ Rezoluce RB 794 (1992) paragraf 10.

⁴⁹ Podrobně popsáno v kapitole 5.3. o zhodnocení působení OSN v Somálsku.

které se v ní angažují. Skončí-li navíc neúspěšně, poškozují organizaci, která ji nařídila a tím i vlády, které ji schválily.

Humanitární intervence v Somálsku bude ještě podrobně analyzována v případové studii.

Kořeny genocidy ve Rwandě leží hluboko v minulosti. Cílem této části není popsat známá fakta, ale zaměřit se na reakci mezinárodního společenství.⁵⁰ Genocida ve Rwandě vypukla v dubnu 1994, tedy necelé čtyři měsíce po eskalaci násilí v Somálsku, na což většina zemí reagovala stažením se z Rwandy a ponecháním odpovědnosti na OSN, oslabené zhoršující se situací v Somálsku. Neochotu většinu členských zemí OSN zasáhnout v další africké zemi umocňoval minimální strategický význam Rwandy.

Každý konflikt prochází vývojem, který by měl reflektovat i mandát operace. Mise OSN UNIMAR (United Nations Assistance for Rwanda) působila ve Rwandě ještě před vypuknutím genocidy, ale měla mandát pouze dohlížet na dodržování dříve dojednaného příměří, které ale ve skutečnosti bylo porušováno. Tato mise se pokusila v rámci svých omezených možností ochránit alespoň určitý počet obyvatel a usilovala o zvýšení počtu svých vojáků i o rozšíření svého mandátu zasáhnout proti eskalujícímu násilí, nicméně rozhodování OSN nebylo dostatečně flexibilní. Dalším subjektem, který se pokusil zamezit genocidě, byla záchranná operace francouzských a senegalských vojáků *Operation Turquoise* téměř na konci občanské války.

Situace ve Rwandě potvrdilo obavu z možnosti přelévání konfliktu do sousedních zemí, protože se pod ochranou francouzských legií během *Operation Turquoise* podařilo hlavním vůdcům genocidy utéct do sousedního Zairu (později přejmenovaném na Demokratickou republiku Kongo) a zapojit se zde do dvou občanských válek v letech 1996 a 1998-2003.⁵¹

„Rwandská genocida dala do pohybu sérii událostí, které stále ještě pokračují. Patřil sem nejen exodus rwandských

⁵⁰ Viz obecně: Moghalu, Kingsley Chiedu. Rwanda's genocide: the politics of global justice, Palgrave Macmillan, New York, 2005; Prunier, G.: The Rwanda Crisis 1959-1994: History of a Genocide, Hurst and Co., London, 1995; African Rights: Rwanda: Death, Despair and Defiance, African Rights, London, 1994; Human Rights Watch Africa: Leave None to Tell the Story, Human Rights Watch, New York, 1999; Gourevitch, P.: We Wish To Inform You That Tomorrow We Will Be Killed With Our Families, Picador, New York, 1999.

⁵¹ Seybolt (2007: 76).

Hutuů, ale také kolaps režimu prezidenta Mobutua Seseho Seka a pokračující válka v Republice Zair (přejmenované v květnu 1997 na Demokratickou republiku Kongo). Tato válka postihla i mnoho dalších afrických států (většinu z nich vojensky) a souvisela s dalšími konflikty probíhajícími v Angole, Burundi a Súdánu.“⁵²

Uprchlíkové tábory v Gomě v Kongu čelily několika problémům. Došlo zde k promíchání rwandských civilních uprchlíků a bývalých bojovníků. Tábory se také staly cílem ozbrojených skupin, které uprchlíky zavražďovaly nebo verbovaly ke spoluúčasti. Někde se jim dokonce podařilo získat nad uprchlickými tábory kontrolu. Ukázalo se, že za takových podmínek je distribuce humanitární pomoci neefektivní a může vést k další humanitární katastrofě.

Situace ve Rwandě dále potvrdila, že čím déle je ponecháno probíhající násilí v krizové oblasti bez povšimnutí, tím obtížněji zvladatelným se později stává. Tento argument podporuje včasný zásah ze strany mezinárodní společnosti a považuje ho za nutný a důležitý. Hlavní úskalí všech těchto úvah o provedení humanitární intervence tkví v tom, že zatímco konflikty vyžadují okamžitou reakci, utváření mezinárodního práva, které by její výkon definovalo, je dlouholetou záležitostí.

Po skončení mise ve Rwandě se objevily pochybnosti, nakolik je humanitární katastrofa skutečným motivem k humanitární intervenci a jak velký musí být její rozsah, aby byl dostatečným důvodem pro reakci. Úmysly Francie při zapojení do intervence ve Rwandě zůstaly předmětem spekulací. Oficiálně Francie jednala se záměrem chránit civilisty a uprchlíky v ohrožení. Kritici ovšem vidí skrytý motiv, kterým bylo zachránit vládu tvořenou Hutuy, která byla spojencem Francie v oblasti, a udržet dominantní pozici ve frankofonní Africe.⁵³

⁵² UNHCR (2000: 245).

⁵³ Seybolt (2007: 166).

4.3. Úsilí mezinárodního společenství o přehodnocení pohledu na státní suverenitu a podporu humanitární intervence

Jak tedy definovat obecné podmínky, které by stanovovaly, jakým způsobem budou konkrétní situace posuzovány, a kdy bude ve všeobecném zájmu nutné porušit dosavadní ustanovení Charty OSN? Přelomové humanitární intervence (Panama, Somálsko, Rwanda, Albánie, Haiti, Bosna, Kosovo a Východní Timor)⁵⁴ a současná orientace na lidská práva a lidskou bezpečnost (human security)⁵⁵ zahájily úvahy o nutnosti přehodnocení pohledu na státní suverenitu.

Generální tajemník OSN Kofi Annan navázal na úsilí svého předchůdce B. Butrus-Ghálího (*Agenda for Peace*) a nadnesl v roce 1998 otázku, zda by mezinárodní společenství mělo intervenovat v zemi, kde dochází k hrubému, systematickému a rozsáhlému porušování lidských práv a vyzval k diskusi o ochraně civilistů s ohledem na zkušenosti z minulých let (genocida, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny), kdy byla jejich práva masivně a systematicky porušována. Na tento podnět reagovala kanadská vláda, která v roce 2000 ustavila Mezinárodní komisi pro intervenci a státní suverenitu, která se ve spolupráci s vědci a experty z celého světa má zabývat studiem a analýzou daného problému za účelem zajistit komplexní pohled. Ve zprávě nazvané *Odpovědnost chránit (The Responsibility to Protect)* z roku 2001 vyzývá tato komise k přehodnocení pohledu na státní suverenitu jakožto práva na obranu vůči vnější intervenci, ale naopak jako odpovědnost států chránit své občany. Mezinárodní intervenci, která by dokonce mohla zahrnovat vojenskou akci, komise schvaluje pouze v mimořádných případech a navíc pod podmínkou dodržení stanovených postupů.⁵⁶ Dne 24. října 2005 byla myšlenka

⁵⁴ Königová (2001: 51).

⁵⁵ Pojem lidská bezpečnost se znovu objevuje v terminologii bezpečnostních studií v souvislosti s procesem proměny konceptu bezpečnosti, který nastal v 80. letech, kdy dochází k postupnému odklonu od vojenského pojetí bezpečnosti státu a rozšíření oblastí, které mohou představovat hrozbu bezpečnosti. Současné pojetí lidské bezpečnosti vychází z koncepce bezpečnosti vytvořené kodaňskou školou v 90. letech a neziskových organizací, státních i nestátních agentur soustřeďujících se na problematiku rozvojových států. Nejčastěji jsou zmiňovány dva koncepty lidské bezpečnosti. Koncept OSN a kanadský koncept. Viz obecně: Waisová, Šárka. Human Security – the Contemporary Paradigm? Perspectives – The Central European Review of International Affairs. Summer. 2003. s. 57-72.

⁵⁶ Intervenčními kritérii jsou vážnost hrozby, vlastní účel, krajní případ, přiměřenost použitých prostředků a rozumná vyhlídka na úspěch.

odpovědnosti za ochranu civilních obyvatel - s odůvodněním rostoucího počtu případů porušování mezinárodního humanitárního práva a lidských práv a v důsledku nedostatečné vůle vlád chránit vlastní občany - formálně přijata Valným shromážděním OSN.⁵⁷ Došlo k potvrzení odpovědnosti každého státu za ochranu svých obyvatel před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti. Rovněž mezinárodní společenství má odpovědnost za pomoc při ochraně civilistů a také závazek projednávat a vymezovat pojem lidské bezpečnosti (human security).

Evropská unie se připojila k iniciativě OSN. Evropský parlament ve své zprávě o Evropském konsensu o humanitární pomoci z října 2007 žádá

„aby se uskutečnila hlubší politická diskuse v členských státech a v orgánech EU o právu, či dokonce povinnosti, zasahovat v případech vážného porušování mezinárodního humanitárního práva a/nebo lidských práv, rovněž se zohledněním závěrů a doporučení zprávy Mezinárodní vyšetřovací komise pro zasahování a státní svrchovanost nazvané Odpovědnost chránit z prosince roku 2001.“⁵⁸

Posun v této otázce nastal i na africkém kontinentu. Zatímco zakládající charta Organizace africké jednoty trvala na neměnitelnosti státních hranic a striktním dodržování suverenity, má Africká unie podle zakládajících dohod právo intervenovat do členských zemí, kterými jsou téměř všechny africké státy.⁵⁹ Toto právo lze uplatnit v případě „vážných okolností“ za které jsou považovány válečné zločiny, genocida nebo zločiny proti lidskosti.

Samotné mise OSN na udržení míru (peacekeeping) mají být prováděny na základě Charty OSN⁶⁰ a stojí někde mezi silovou intervencí a absolutním respektem k suverenitě.

Operace na udržení míru v nefunkčních státech sice mohou převzít část úkolu, který normálně zajišťuje fungující stát, tedy distribuci pomoci potřebným a určitý stupeň ochrany, nicméně se jedná až o reakci na nastalou situaci, nikoli o běžně poskytovanou službu, která je navíc vždy ovlivněna odlišnými zájmy humanitární intervenci zastřešujícími mocnostmi a jejíž trvání je pouze

⁵⁷ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 60/1 o výsledku Světového summitu 2005 dne 16. září 2005, článek 138 a 139.

⁵⁸ Výbor pro rozvoj Evropského parlamentu: Zpráva o Evropském konsensu o humanitární pomoci (2007/2139(INI)) ze dne 18.10.2007.

⁵⁹ Členem není Maroko, kvůli dlouhotrvajícím sporům o území Západní Sahary.

omezené. Významnou roli hraje i (ne)zájem místních struktur v zemi o zastavení bojů, mírovém ujednání a poskytnutí humanitární pomoci obyvatelům. Východiskem je vytvoření principů, které jasně definují, že humanitární intervence neusiluje o územní celistvost a nezávislost intervenovaného státu.

⁶⁰ Konkrétně se jedná o kapitulu VII. Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných. Viz příloha C.

5. Somálsko jako příklad rozpadlého státu

Subsaharský stát Somálsko představuje v této práci modelový příklad rozpadlého státu (collapsed state), protože naplňuje jeho znaky uvedené v předchozích kapitolách. V této části bude popsán vývoj Somálska k jeho rozpadu, zapojení a role Organizace spojených národů v Somálsku a současný stav této země. Analyzovány budou i předpoklady Somálska jakožto rozpadlého státu k podpoře terorismu. V závěrečné kapitole diplomové práce jsou východiska této případové studie konfrontovány s výsledky zkoumaných hypotéz.

Somálsko je rozlohou o něco větší než Ukrajina a rozprostírá se na nejvýchodnějším výběžku afrického kontinentu, v tzv. africkém rohu. Sousedí s Keňou, Etiopií a Džibutskem. Zaujímá strategickou polohu, protože ze Somálského poloostrova jsou kontrolovatelné námořní cesty skrze Rudé moře a Suezský kanál. „Velmi důležitým strategickým faktorem je možnost vést z přístavů a letišť v Somálsku námořní a letecké bojové a zpravodajské operace v Perském zálivu, Rudém moři a Indickém oceánu“ (Gedlu, 1995: 28).

Počet obyvatel Somálska je odhadován na více než 9 milionů.⁶¹ Národnostně zemi tvoří z 85% Somálci a z 15% etnikum Bantu a obyvatelé nesomálského původu (včetně asi 30 000 Arabů). Převažujícím náboženstvím je sunnitský islám. Oficiálním jazykem je somálština, používají se ale i arabština, angličtina a italština. Správně se země dělí do 18 oblastí.⁶²

Somálsko je považováno za jeden z nejchudších států na světě. Odhaduje se, že v důsledku občanské války jeho hospodářská úroveň ještě více poklesla.⁶³ Nerostné bohatství země představuje uran a do značné míry

⁶¹ CIA udává odhad 9,558,666 (2008). Díky válkám a hladomoru roste počet obyvatel velmi pomalu a je těžce odhadnutelný kvůli počtu uprchlíků a vnitřně přesídlených osob. CIA odhaduje počet vnitřně přesídlených osob na 400 000.

⁶² Mapa Somálska a poloha provincií viz příloha B.

⁶³ Základní ekonomické a společenské ukazatele jsou pouze přibližným odhadem. Například CIA Factbook odhaduje: HDP (parita kupní síly) na 600\$ na 1 obyvatele (2007); 71% obyvatel je zaměstnáno v zemědělství a 29% v průmyslu a službách (1975); 65% podíl na HDP má zemědělství, 10% průmysl a 25% služby (2000); věk dožití je 49,25let (2008); 44,7% populace je mladší 14 let, 52,8% populace je v rozmezí 15-64 věku života (2008).

nevyužitá naleziště železné rudy, cínu, sádrovce, bauxitu, mědi, soli, zemního plynu a pravděpodobně zásoby ropy.

Na označení Somálska jako rozpadlého státu (collapsed state) se shoduje většina autorů a institucí věnujících se selhání státu (např. Rotberg 2003a, Zartman 1995, von Hippel 1995, The Failed State Index 2005, 2006, 2007).

Následující tabulka ukazuje hodnocení Somálska podle *The Failed State Indexu* z roku 2007. Každý ze sledovaných indikátorů je hodnocen jedním až deseti body, přičemž zvyšující se počet znamená horší stav. Maximální počet ve všech kategoriích je tedy 120 bodů. Somálsko se v roce 2007 umístilo v tomto hodnocení států podle stupně jejich selhání na třetím místě za Súdánem a Irákem. V tabulce jsou zvýrazněny oblasti v nichž bylo Somálsko hodnoceno deseti body, což znamená nejhorší možný stav.

Tabulka II. Somálsko podle ukazatelů The Failed States Indexu 2007

<i>Demografické tlaky</i>	9,2
<i>Vystěhovalci a vnitřně přesídlené osoby</i>	9,0
<i>Skupinová nenávisť</i>	8,5
<i>Exodus obyvatel</i>	8,0
<i>Nerovnoměrný ekonomický vývoj</i>	7,5
<i>Ekonomický úpadek</i>	9,2
<i>Delegitimizace státu</i>	10,0
<i>Veřejné služby</i>	10,0
<i>Lidská práva</i>	9,7
<i>Bezpečnostní aparát</i>	10,0
<i>Rozdrobené elity</i>	10,0
<i>Vnější intervence</i>	10,0
Celkový výsledek	111,1

5.1. Historie konfliktu

Nezávislá Somálská republika vznikla v roce 1960 spojením Britského a Italského Somálska. Somálsko je rozděleno do kmenů a rodových klanů, z nichž nejvýznamnější jsou Darod, Digil, Dir, Hawieh (Hawiye), Ishaak (Issaq) a Rahanwein (Rahanwin), které se dále dělí na rodiny. Klanová loajalita představuje v Africe velmi silný rys společnosti, který je například příčinou

obtížného sestavování vlád, resp. budování států v Africe. Navzdory tomu fungoval po vzniku nezávislého Somálska v zemi pluralitní politický systém a vláda byla vytvořena na základě výsledků voleb. Po zavraždění prezidenta Šermaarka v zemi nastala politická krize, které využila armáda. Vojenským převratem generálmajora Muhammada Siada Barrého roce 1969 byly zrušeny politické strany, ústava a rozpuštěno národní shromáždění. Somálsko se přejmenovalo na Somálskou demokratickou republiku. Postupně v zemi převládla idea pansomalismu, vytvoření tzv. Velkého Somálska, které by zahrnovalo všechny oblasti, kde žijí somálské menšiny, tedy i ty, které byly důsledkem koloniálního rozdělení součástí sousedních států – Etiopie, Džibutsku a Keňi. Prvním cílem naplnění těchto představ se stalo území Ogaden v Etiopii, čímž začala etiopsko-somálská válka 1977-78, která skončila ústupem Somálska, poté, co přišlo o podporu Sovětského svazu, který stál na straně Etiopie. Přetrvávající nároky Somálska vůči území v Keni se podařilo Spojeným státům americkým korigovat, protože obě země byly v té době americkými spojenci, kteří se bez jejich vojenské a ekonomické pomoci neobešly.

Během vlády Muhammada Siada Barrého a jeho klanu byla oficiálně politická moc oproštěna od klanových svazků. Ve skutečnosti se ale vyostřovalo napětí mezi jednotlivými somálskými klany, které byly vládnoucím klanem stavěny do vzájemných rozporů, aby byly marginalizovány. Dlouhodobě byl tento stav neudržitelný a postupně se objevily první náznaky odporu proti režimu Siad Barrého. Na severu země došlo ke střetu vládních vojsk s milicemi Somálského národního hnutí (Somali National Movement – SNM), založeného na klanu Ishaak.⁶⁴ Postupně se boje rozšířily ze severu Somálska do středu země a do hlavního města Mogadiša. Somálská armáda se pokusila zastavit povstalce, ale její neschopnost byla zapříčiněna rozkladem armády postavené na klanech a přerušením vojenské pomoci USA Barrého režimu v roce 1988 kvůli nedodržování lidských práv.

V lednu 1991 došlo ke svržení Barrého režimu spojenectvím několika skupin podporovaných jednotlivými klany⁶⁵ a návratu k pluralitnímu systému.

⁶⁴ Tento klan celkově zaujímá 20% somálské populace.

⁶⁵ Mezi skupiny, které vedly proti Barrého režimu ozbrojený odpor, patřilo Somálské národní hnutí (Somali National Movement – SNM), Spojený somálský kongres (United Somali Congress – USC) založený na klanu Hawieh, Somálské patriotské hnutí (Somali Patriotic Movement – SPM) založené na klanu Ogadeni (založeno v roce 1989), Somálská demokratická aliance

Dočasným prezidentem jmenovaným na dva roky se stal Ali Mahdi Mohammed a byla vytvořena vláda sdružující zástupce jednotlivých kmenů. Vůči ní se brzy vytvořil odpor vedený Mahdi Mohammedem a Farah Aididem. Svržení vlády znamenalo počátek boje o moc mezi jednotlivými klany a s nimi provázanými frakcemi. Vzájemné neshody způsobily, že žádná skupina nezískala legitimitu vládnout, pokračovalo bezvládí a vypukla občanská válka, která spolu s dlouhým obdobím sucha zapříčinila vznik humanitární katastrofy.

5.2. Mise OSN

Rozpad centrální moci v zemi měl dopad na veškeré obyvatelstvo, které bylo navíc sužováno šířícím se hladomorem a následně epidemií nemocí. Dodávky zdravotnických potřeb a jídla poskytnuté humanitárními organizacemi se staly zbožím dostupným jen některým vrstvám obyvatelstva a vítaným obchodním artiklem. Ozbrojené skupiny bojujících vojáků napadaly dodávky potravinové pomoci pro svou vlastní potřebu nebo humanitární pomoc směnovaly za dodávky zbraní (Von Hippel, 1999: 55-65).

Organizace spojených národů ve spolupráci s neziskovými organizacemi a Mezinárodní radou Červeného kříže (ICRC) působila v Somálsku od března 1991 a několikrát musela svou humanitární misi dočasně přerušit kvůli zvýšenému riziku bezpečnosti vlastního personálu. Poprvé v historii byly humanitární jednotky nuceny spolupracovat se soukromými aktéry, aby dokázaly zajistit distribuci pomoci a svou vlastní bezpečnost.

OSN monitorovala boje mezi skupinami Farah Aidida a Ali Mahdi Mohameda, které vypukly v hlavním městě Mogadišu, a vyjádřila zájem iniciovat obnovu míru v Somálsku. Do Somálska byly vyslány pozorovací mise, jejichž cílem bylo pokusit se o zastavení bojů a zajistit přístup mezinárodních organizací distribuujících humanitární pomoc k civilistům.

Zhoršující se situace ve středním a jižním Somálsku, kde nedocházelo k distribuci humanitární pomoci, se stala jednou z příčin vyslání mírových jednotek OSN. Rada bezpečnosti (RB) OSN v roce 1992 nejprve rezolucí č. 733

(Somali Democratic Alliance – SDA) založená na klanu Gadabursi a Somálská demokratická

(1992) vydala zbrojní embargo (aplikace článku 41 Charty OSN)⁶⁶ pro Somálsko, požadovala zastavení bojů a pověřila generálního tajemníka OSN zvýšením humanitární pomoci postiženým obyvatelům a úkolem usilovat o sjednání příměří mezi stranami konfliktu. Intenzivním vyjednáváním bylo v březnu 1992 dosaženo podpisu dohody o zavedení příměří, která určila OSN jakožto pozorovatele jejího dodržování. Na základě rezoluce RB č. 746 (1992), která pověřovala misi OSN pokračovat v humanitárních aktivitách, byl do Somálska vyslán technický tým, aby připravil plán monitorování dodržování dohod podepsaných v Mogadišu, Hargeise a Kismayu.

Dohledem nad příměřím, které válčící strany uzavřely v březnu 1992, byla v dubnu rezolucí RB OSN č. 751 (1992) pověřena mise UNOSOM (United Nations Operation in Somalia). Jejím úkolem byla také ochrana personálu, vybavení a zajištění distribuce humanitárních dodávek OSN. V srpnu byl mandát a rozsah mise mírně posílen. Přesto byla tvořena pouze 50 vojenskými pozorovateli, 3 500 bezpečnostními zaměstnanci, 720 zaměstnanci logistiky a zhruba 200 mezinárodními civilními zaměstnanci. Proto UNOSOM nebyla schopna zajistit dostatečnou organizaci potřebnou pro efektivní distribuci humanitární pomoci. Ani aplikace článku 41 Charty OSN na situaci v Somálsku nebyla dostatečná, UNOSOM neměla mandát vynutit si dodržování porušovaného příměří. Právě omezený mandát této mise (později nazývané UNOSOM I.) je některými autory považován za příčinu jejího neúspěchu.

Pod vlivem katastrofální situace v Somálsku a za účelem nastolení bezpečného prostředí pro distribuci humanitární pomoci došlo rezolucí RB č. 794 (1992) k aplikaci článku 42 Charty OSN, který umožnil „*použít všech nezbytných prostředků k co nejrychlejšímu vytvoření bezpečných podmínek pro operace humanitární pomoci v Somálsku*“.⁶⁷ Na tuto rezoluci zareagoval americký prezident George Bush a rozhodl se zaštitit 30 000 americkými vojáky misi United Task Force (UNITAF) Obnovená naděje (Restore Hope). Misi nakonec tvořilo zhruba 37 000 vojáků z více než 25 zemí pod velením USA. Cílem UNITAF bylo zajistit prostředí pro distribuci humanitární pomoci.

fronta spásy (Somali Salvation Democratic Front SSDF) založená na klanu Marjeteen.

⁶⁶ Velké množství zbraní a vojenského arzenálu, které se do Somálska dostalo pod patronací Ruska a poté Spojených států, bylo využito v somálsko-etiopské válce a při potlačování klanových rozporů se do Somálska dostalo pod patronací Ruska a poté Spojených států.

⁶⁷ Rezoluce RB 794 (1993), paragraf 10.

Podmínkou bylo, že jakmile dojde k jeho vytvoření, přejde vojenské velení zpět pod OSN. UNOSOM nadále zůstával plně zodpovědným za politické aspekty pomoci a za humanitární asistenci Somálsku.

V květnu 1993 došlo k nahrazení jednotek UNITAF misí UNOSOM II. Tato druhá mise se od první lišila širším svěřeným mandátem a větším počtem příslušníků mírových sborů, kteří byly rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 814 (1993) oprávněni předcházet obnovení násilí, k použití síly k udržení bezpečnosti, k podpoře dosáhnout politického smíru a zavedení právního státu. Jejich úkolem bylo zajistit zbraně neoprávněných ozbrojených skupin, zajistit komunikační cesty (letiště, přístavy) pro dodávky humanitární pomoci a přispívat k návratu uprchlíků. Mise byla tvořena přibližně 28 000 vojenskými a policejními příslušníky a 2 800 mezinárodními ale i místními civilními zaměstnanci.

Od ledna 1993 za podpory OSN probíhaly rozhovory mezi 14 politickými hnutími, které v březnu vyústily v konferenci o národním usmíření v Addis Abebě, kde bylo dohodnuto příměří. Toto příměří zahrnovalo i požadavky na odzbrojení, které se stalo příčinou jeho nedodržení. Generál Aidid odmítl spolupráci při implementaci dohod a pokus o odzbrojení jeho skupiny USC/SNA⁶⁸ 5. června 1993 skončil násilným střetem, při němž došlo ke smrti (25 pakistánských vojáků) a zranění několika vojáků OSN. Reakcí na tento incident bylo přijetí rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 837 (1993) požadující zadržení osob odpovědných za útok a jejich předvolání před soud. Jednotky UNOSOM II. využily svého mandátu a zahájily vojenskou akci za účelem odzbrojení jednotek generála Aidida. K misi UNOSOM II. se posléze jako podpora připojily speciální jednotky Spojených států amerických Rangers a Jednotka rychlého nasazení,⁶⁹ které nepodléhaly velení OSN. Během vojenské operace Rangers v jižním Mogadišu 3. října 1993 došlo k sestřelení dvou amerických bojových vrtulníků Black Hawk a smrti 18 amerických vojáků a několika stovek Somálců.⁷⁰ Rozhořčení americké veřejnosti nad televizními záběry mrtvých těl vojáků vláčených ulicemi Mogadiša bylo následované

⁶⁸ United Somali Congress/ Somali National Alliance.

⁶⁹ United States Rangers and the Quick Reaction Force.

⁷⁰ Von Hippel (1995:86) uvádí počet 300 mrtvých a 700 zraněných. Z toho až 30 procent obětí z řad žen a dětí.

rozhodnutím amerického kongresu stáhnout své vojenské síly ze Somálska do března 1994.

V říjnu 1993 došlo ke zklidnění situace, bylo vyhlášeno jednostranné ukončení nepřátelství Aididovy skupiny (USC/SNA) vůči vojákům UNOSOM a začal návrat uprchlíků z Keni a Etiopie. Neformální konzultace mezi jednotlivými stranami konfliktu v Nairobi zprostředkované OSN obnovily započatý dialog o procesu národního usmíření a znovunastolení míru. Nicméně stále v zemi neexistovala jakákoli centrální autorita, jednotlivé skupiny se nadále ozbrojovaly, čímž porušovaly ujednání z Addis Abeby. Pokračující rozpory a konflikty mezi místními klany nakonec přerušily připravované setkání v Mogadišu, kde mělo dojít ke zvolení prezidenta a sestavení vlády, jak bylo ujednáno v Addis Abebě a Nairobi.

Následující rezoluce RB OSN č. 878 (1993), č. 886 (1993), č. 897 (1994), č. 946 (1994) a č. 953 (1994) prodloužily a potvrdily stávající mandát UNISOM II, zároveň ale bylo rozhodnuto postupně snižovat počet vojáků. Ve zprávě generálního tajemníka OSN z 17. srpna 1994 bylo za hlavní překážku obnovy Somálska označeny rozpory uvnitř nejdůležitějšího klanu v zemi Hawiye, do něhož patří i skupiny okolo Ali Mahdida i Aidida.

Dlouhotrvající nelepšící se situace v Somálsku znamenala zvýšené náklady pro všechny země, které se na misi podílely. Úměrně tomu se zvyšoval i tlak vlád zapojených zemí na ukončení mise. Po návratu pozorovací mise RB OSN bylo rezolucí RB č. 954 (1994) rozhodnuto o ukončení humanitární mise v Somálsku k 31. březnu 1995. Za účasti amerických vojáků došlo ke stažení UNOSOM II, což znamenalo i ztrátu garance bezpečnosti humanitárním pracovníkům, k jejichž odchodu došlo už v únoru.

OSN Somálsko neopustila úplně. Hned v dubnu 1995 byla založena Politická kancelář Spojených národů pro Somálsko (United Nations Political Office for Somalia, UNPOS), jejímž cílem je informovat generálního tajemníka OSN o aktuálním dění a být v kontaktu se somálskými vůdci, občanskými organizacemi a státy zainteresovanými na dění v Somálsku. Kvůli bezpečnostním poměrům v zemi působí kancelář v Nairobi, v Keni.

Odchodem mezinárodních složek se země vrátila do válečného stavu mezi jednotlivými klany, v jejichž čele stál generál Mohammed Said Hirsi (zeť

bývalého diktátora Barrého) a Mohammed Haji Aden. Aidid byl zabit v roce 1996.

5.3. Zhodnocení působení OSN v Somálsku

Do Somálska byly poslány mezinárodní síly na základě interpretace morálního imperativu mezinárodního společenství pomoci obětem hladomoru a občanské války.

Na hodnocení působení OSN v Somálsku je možné použít různá kritéria. Nakolik se podařilo splnit svěřený mandát, ale také v širším smyslu, zda byl snížen počet obětí konfliktu, zmírněn jeho dopad na civilisty nebo zda byly vytvořeny podmínky pro vyřešení konfliktu.

Existuje několik příčin, proč se jednotkám mezinárodního společenství nepodařilo dosáhnout míru a obnovy země. Mezi hlavní patří neznalost regionu, místních specifik, klanového uspořádání a aktérů konfliktu.⁷¹ Svázanost jednotek OSN nedostatečným mandátem jednat, díky němuž musely jen pasivně přihlížet probíhajícímu násilí. Na druhou stranu rezoluce Rady bezpečnosti OSN, které udělují mandát jednotlivým misím, jsou vždy výsledkem složitých jednání zakončených kompromisním zněním, které je velmi obtížné v praxi, v krizových situacích, naplnit. Posléze se jako klíčové ukázalo selhání v odzbrojení bojujících skupin. Další příčinou byla ztráta neutrality velení a přetrvávající neshody mezi USA a nejvyššími úředníky OSN v čele s generálním tajemníkem ohledně cílů mise a celkového vedení a trvání mise (Von Hippel, 1999: 54-91).

OSN považuje za svůj hlavní úspěch v Somálsku dosažení průměří mezi znepřátelenými stranami, což umožnilo do té doby komplikovanou distribuci humanitární pomoci. Přiznává ale, že mandát operace byl nevyjasněný a několikrát se v průběhu změnil, což způsobilo jeho různou interpretaci a podepsalo se i na celkovém vyznění o cílech intervence.

⁷¹ Chybělo například jasné určení útočníka a obětí.

„Mandát byl postupně rozšiřován z původního zajištění bezpečné distribuce humanitární pomoci obětem v asistenci při obnově politického smíru ve vytvoření a udržování bezpečného prostředí, v dopadení vůdce jedné skupiny, a nakonec ve vyjednávání s tímto vůdcem“ (Von Hippel, 2000:78).

Průběh a zakončení humanitární intervence v Somálsku ovlivnil činnost OSN na několik let. Smrt pakistánských a amerických vojáků zapříčinila neochotu členských států OSN vysílat své vojáky v rámci mírových misí. Komise OSN vyšetřující tyto incidenty ve své zprávě uvedla: *„OSN by se mělo zdržet podnikání dalších operací na vynucení míru (peace-enforcement) v rámci vnitřních konfliktů.“*⁷² Ke zveřejnění výsledků této zprávy došlo v době složitého jednání o rozšíření mandátu mise UNAMIR ve Rwandě.

Kritici postupu OSN označují humanitární intervenci a jednotlivé mise v Somálsku za neúspěšné. Somálsko se podle nich po jejich skončení ocitlo ještě ve větší krizi a hospodářském rozkladu než před jejich zahájením. Neúspěch humanitární intervence v Somálsku podle nich dokazuje neschopnost mezinárodního společenství přispět k udržení míru. Humanitární intervence by podle nich měla zahrnovat širší proces postkonfliktní stabilizace a rekonstrukce země. Klíčovou oblastí, na kterou by se mezinárodní společenství mělo v případě nefunkčních států zaměřit, je proces budování státu (nation building).

Humanitární intervence upozornila na nutnost dosáhnout všeobecné shody mezinárodního společenství v definování pravidel humanitární intervence a jejich zakotvení do systému mezinárodního práva. Tento proces byl popsán v kapitole 4.3

Dění v Somálsku potvrdilo nejen důležitost provedení vojenských operací zajišťujících distribuci humanitární pomoci a určitou obnovu bezpečnosti, ale také následné obnovy země (nation building), protože bez toho je dlouhodobé udržení míru považováno za nemožné. Další nezbytnou podmínku

efektivity humanitární intervence představuje silná a trvalá politická podpora mezinárodního společenství a dostatečné vojenské zdroje.

5.4. Současné Somálsko

Oficiálně představuje Somálsko celistvý suverénní stát, který je členem mnoha mezinárodních organizací, včetně OSN.⁷³ Skutečnost je však jiná. Po pádu režimu Siada Barrého v roce 1991 zde neexistuje centrální vláda, která by efektivně spravovala celé území.

V květnu 1991 vyhlásilo Somálské národní hnutí nezávislost severovýchodní části Somálska, tvořené pěti distrikty. Vyhlášená Republika Somaliland odvozuje svou existenci od koloniálního britského protektorátu Somaliland a definuje se jako parlamentní stát v čele s voleným prezidentem (nyní H.E Dahir Rayaale Kahin) a viceprezidentem, který je premiérem. Somaliland má dvoukomorový parlament, který je obsazován na základě voleb, vlastní státní správu i měnu (šilink Somaliland). Oproti zbytku Somálska je tak Somaliland fungujícím státem, který de facto splňuje atributy státu, ale de jure mezinárodním společenstvím uznáván není.⁷⁴

V roce 1998 vyhlásila autonomii také severovýchodní oblast Puntland s administrativním centrem v Garowe. Tamní političtí vůdci ale deklarovali, že Puntland může být opět součástí jednotného státu, bude-li uspořádán federativně.

V říjnu 2004 byla v exilu v Nairobi vytvořena současná přechodná federální vláda (Transitional Federal Government - TFG), která je dalším pokusem obnovit jednotu země. V jejím čele stojí prezident Abdullahi Yusuf Ahmed, který byl vůdcem semiautonomní oblasti Puntland, a premiér Nur "Adde" Hassan Hussein (od listopadu 2007). V červnu 2007 se vláda přesunula

⁷² United Nations. Security Council. Report of the Commission of Inquiry Established Pursuant to Security Council Resolution 885 (1993) to Investigate Armed Attacks on UNOSOM II Personnel Which Led to Casualties Among Them (New York: S/1994/653, 1 June 1994).

⁷³ Viz příloha D Členství Somálska v mezinárodních organizacích.

⁷⁴ Mezinárodní společenství je velmi opatrné při uznávání států nových. Souhrnně lze říci, že akceptovatelný je pouze vznik nového státu, který se odkazuje na předcházející jurisdikci a nepožaduje změnu stávajících hranic.

do Mogadiša. Přechodný systém vlády byl vytvořen v říjnu 2004 a má pětiletý mandát. Vládu sestavuje premiér a schvaluje jednokomorové přechodné federální shromáždění, které má 275 mandátů, z nichž je 244 rozděleno mezi 4 nejvýznamnější klany (61 křesel pro každý) a zbylých 31 mandátů připadne ostatním menším klanům.⁷⁵ Mezinárodní společenství podporuje znovuoobnovení centrální vlády v Somálsku, jejíž absenci přičítá největší podíl na současném nedostatečném rozvoji země.⁷⁶ Podle Rozvojového programu OSN nedosáhne Somálsko s největší pravděpodobností žádného z Rozvojových cílů tisíciletí.

Přechodná vláda, která se snaží na území výrazněji centrálně prosadit, je podporovaná Etiopií a USA. Největší překážkou je fakt, že většina somálského území je kontrolována nejen různými politickými a regionálními skupinami, ale také místními vůdci (warlords) (hlavně na jihu) a dvěma „republikami“ Somaliland a Puntland na severu země.

V Somálsku nyní probíhá podle údajů zveřejněných ve studii *Konfliktbarometer* pět konfliktů. Nejstarším je spor mezi Somalilandem a přechodnou federální vládou, který započal odtržením Somalilandu v roce 1991. Přechodná federální vláda je v konfliktu i s druhou republikou Puntland (z důvodu vyhlášené autonomie) a od roku 2006 s Jednotou islámských soudů (UIC),⁷⁷ který přerostl ve válku. Důvodem je boj o moc a orientaci politického systému Somálska. Na konci prosince 2006 Etiopie vyslala své vojenské jednotky do Mogadiša na podporu přechodné somálské vlády a vytlačila odtud UIC, která byla nucena se stáhnout na jih země. Následkem tohoto neslábnoucího konfliktu jsou stovky tisíc nových běženců.⁷⁸ Somálská přechodná vláda se snaží nastolit v Mogadišu pořádek, protože po odchodu UIC začali lidé rabovat obchody a krást. Etiopie poté oznámila, že začne ze země stahovat své vojáky. Africké unie podpořila přechodnou vládu mírovou misí

⁷⁵ CIA Factbook.

⁷⁶ „The Joint Needs Assessment (JNA) for Somalia, led by the UN and World Bank with Somali partners, found that the absence of government is a major cause behind the weak development situation in Somalia“ (UNDP, 2007: 2).

⁷⁷ Skupina Jednota islámských soudů v roce 2006 obsadila Mogadišo.

⁷⁸ Podle údajů UNHCR uvedených ve studii *Konfliktbarometer 2007* celkový počet vnitřně vysídlených osob vzrostl na 1 milion. (Konfliktbarometer s. 31). Rozvojový program OSN pro Somálsko ve své zprávě uvádí, že od března do května 2007 bylo v důsledku bojů mezi přechodnou vládou a Jednotou somálských soudů v Mogadišu a okolí vnitřně přesídleno až 350 000 osob (UNDP, 2007: 2).

AMISOM. V loňském roce eskaloval konflikt mezi Somalilandem a Puntlandem o provincie Sanaag a Sool, na něž si oba činí nárok již od roku 2003, kdy Puntland převzal kontrolu nad Las Anod, hlavním městem provincie Sool. To zapříčinilo boje mezi Puntlandem a Somalilandem o toto teritorium. V listopadu 2007 obsadil město Somaliland. Poté započala jednání místních klanů o nastalé situaci. Provincie Sanaag deklarovala nezávislost na Puntlandu i na přechodné federální vládě a vytvořila autonomní stát Maakhir. Právě rozpory mezi Maakhirem a Puntlandem jsou nejnovějším konfliktem v Somálsku.

Rozpad státu je viditelný na neexistenci pořádku na distribuci práva. Většina regionů řeší rozpory způsobem obvyklým v dané oblasti, ať už sekulárním, tradičním somálským zvykovým právem nebo islámským právem šarija.⁷⁹ Místní islámské soudy, praktikující islámské právo šarija, vznikly na podnět obchodníků za účelem vynucení dodržování obchodních závazků a potrestání zlodějů. Každý soud měl svou vlastní milici, která prosazovala rozhodnutí soudu. Spojením některých místních soudů došlo k vytvoření organizace Jednota islámských soudů (UIC) s cílem obnovit stabilitu, pořádek a právo v zemi.⁸⁰ UIC je mezi obyvateli, naprosté většiny muslimského vyznání, respektovaná právě pro znovu zavedení určité míry pořádku a práva.⁸¹ UIC dosud ovládala hlavní město, počet islámských soudů Mogadišu je odhadován na jedenáct.

5.5. Terorismus v Somálsku

V souvislosti s proměnou bezpečnostního diskurzu americké administrativy po útocích na Ameriku 11. září 2001 bylo Somálsko spolu s dalšími zeměmi afrického rohu (Keňou, Etiopií, Džibutskem, Eritreou a Súdánem) určeno za strategický bod v boji proti terorismu. Důvodem je chápání

⁷⁹ CIA Factbook.

⁸⁰ Součástí organizace jsou jak umírnění stoupenci tak zastánci „tvrdé linie“, kteří se například staví proti cizím vlivům v kultuře (zahraniční hudba, film, sport). Postupně se z UIC a jejích milic stala nejsilnější ozbrojená síla v Somálsku. V některých oblastech byly zavedeny veřejné popravy a bičování odsouzených za vraždy nebo prodej drog.

⁸¹ Došlo například ke snížení cen základních potravin, protože trhovci nemusí prodejci nemusí platit ozbrojeným výběrčím.

Somálska jako rozpadlého státu, v němž neexistuje vláda práva a které je tak vhodným útočištěm teroristů.

Podle studie vypracované *Americkým institutem míru (United States Institute of Peace)*⁸² byla pozornost USA zaměřena na africký roh ještě před 11. zářím. V roce 1989 se v Súdánu dostala k moci Národní islámská fronta (National Islamic Front) prohlašující vybudování islámského státu, což bylo USA chápáno jako vytváření útočiště pro radikální muslimské skupiny z celého světa. V devadesátých letech poskytl Súdán útočiště teroristickým skupinám, například al Káidě včetně Usáma bin Ládina, a byl jimi využíván jako základna pro teroristické útoky v oblasti afrického rohu. Podle této zprávy někteří analytici připisují zabití 18 amerických vojáků v Mogadišu v roce 1993 právě islámským teroristům. O pět let později zaútočili teroristé v této oblasti znovu, cílem se staly americké ambasády v keňském Nairobi a tanzánském Dar es Salaamu.

Podle současných informací není Somálsko místem, kde by byla aktivní nějaká významná teroristická skupina, ačkoli je někdy zmiňována největší radikální islámské skupině v zemi al Ittihad al Islamiya (AIAI), která bývá označována za odnož al Káidy.⁸³ Nicméně neexistují přesvědčivé důkazy o tom, že by se v Somálsku vyskytovaly výcvikové tábory nebo se zde organizovaly významné teroristické akce. Bylo zaznamenáno, že v zemi nějakou dobu pobývali někteří teroristé hledaní USA,⁸⁴ nicméně nebylo doloženo, že by přímo v Somálsku působila nějaká teroristická skupina většího významu. Existuje zde mnoho muslimských a islamistických organizací a skupin,⁸⁵ některé jsou pouze náboženskými spolky, některé ale mají přímo fundamentalistické či vojenské zaměření.

⁸² United States Institute of Peace: Special report: Terrorism in the Horn of Africa
URL: <http://www.usip.org/pubs/specialreports/sr113.pdf> (přístup: 12.11.2007)

⁸³ Viz Americký seznam teroristických organizací:

URL: <http://www.state.gov/s/ct/rls/fs/08/103392.htm> (přístup 10.4.2008);

Kanadský seznam teroristických organizací:

URL: <http://www.publicsafety.gc.ca/prg/ns/le/cle-eng.aspx#aiai7> (přístup 10.4.2008);

Britský seznam teroristických organizací: <http://www.homeoffice.gov.uk/security/terrorism-and-the-law/terrorism-act/proscribed-groups> (přístup 10.4.2008)

⁸⁴ Například: Fazul Abdullah Mohammed, Abu Taha al-Sudan, Saleh Ali Saleh Nabhan.

⁸⁵ Například Somálské Muslimské bratrstvo (Harakat al Islah), Gamaat al Tabligh al Islami, Ahl al Sunna wal Gama'a, Somálský Hizbullah, Tahaluf al Qabael al Islamiyah al Mowahada, Nezávislí muslimové, Islámská strana Somálska, Islámská unie mladých, Jihad al Islam. (Závěšický, 2003:21)

Organizace al Ittihad al Islamiya se nedá považovat za velkou teroristickou skupinu, spíše se jedná o místní organizaci, jejímž dlouhodobým propagovaným cílem je vytvoření islámského státu. AIAI původně vznikla jako studentské hnutí a zaměřuje se na sociální otázky obyvatelstva, provozuje několik nemocnic, škol, sirotčinců a věnuje se charitě. Někteří členové AIAI jsou členy přechodného parlamentu. AIAI není spojována pouze s al Kajdou, o čemž stále chybí jasné důkazy, ale také s podobnou organizací al Islah, ze Saudské Arábie, která podporuje šíření islámu. AIAI je obviňována, že stojí za několika bombovými útoky nejen na území Somálska, ale také Etiopie, která podniká kroky proti AIAI s odůvodněním své vlastní ochrany. AIAI podle Menkhause (Menkhaus, Docking, 2004: 10) není napojena na al Káidu, nicméně její jednotliví členové s ní mají vazby: dva přední představitelé AIAI Hassan Dahir Aweys a Hassan Turki jsou americkými úřady podezříváni z ukrývání teroristů al Káidy nesomálského původu.

Důvodů, proč Somálsko není útočištěm pro teroristy, i když to z výše uvedeného popisu stavu země může vyplývat, existuje několik. Hlavním je právě samotný stav státu, který naplňuje charakteristiku rozpadlého státu. Neexistuje zde základní infrastruktura potřebná pro organizaci jakýchkoli aktivit, tedy ani teroristických.⁸⁶ Po vypuknutí občanské války a následném odchodu mezinárodních humanitárních organizací nejsou v zemi žádná významná střediska obchodu nebo západních firem, takže neexistují vhodné cíle teroristických útoků. Navíc v zemi žije velmi malý počet nesomálského obyvatelstva, což může způsobit snadné rozpoznání cizích teroristických skupin, které se nemohou snadno infiltrovat mezi místní obyvatele.

Pravděpodobnější je využití rozpadlého státu k zakrytí nebo přímo ke zahrazení stop, které by mohly odhalit teroristické aktivity. Z tohoto důvodu může být Somálsko vhodnou tranzitní zemí pro převoz zbraní, materiálu, osob, drog nebo peněz hlavně do sousedních států (Keni, Etiopie), popřípadě ještě

⁸⁶ Například veřejný telefonní systém byl poškozen nebo zničen v průběhu občanské války. Soukromé společnosti poskytují připojení v některých velkých městech. Použití mobilního telefonu je také možné pouze v hlavním městě Mogadišu, případně ještě některých dalších velkých měst nebo jejich částí. Použití satelitního telefonu bylo možné pouze v Mogadišu (údaj z roku 2001). Počet pevných telefonních linek je odhadován na 100 000 (údaj z roku 2005) a mobilních na 500 000 (2005). Počet uživatelů internetu byl v roce 2006 odhadován na 94 000. Zdroj: CIA Factbook.

místem pro umístění výcvikových táborů teroristických organizací, ale nikoli pro přímé teroristické akce.

Krátce po útocích z 11. září 2001 americká administrativa zvýšila svou vojenskou přítomnost v Džibutsku, odkud mohla monitorovat dění (případně konkrétní cíle) v Somálsku. USA také podpořily výcvik etiopských a keňských hraničních hlídek za účelem zamezit využití Somálska teroristy jako tranzitní země. V současné době administrativa Spojených států stále analyzuje a vyhodnocuje situaci v Somálsku a obviňuje různé somálské islamistické skupiny ze spolupráce s teroristy z al Káidy, případně v jejich řadách nachází pachatele teroristických útoků na americké ambasády v Keni a Tanzanii.

5.6. Shrnutí

Po odchodu OSN ze země je Somálsko označováno za příklad rozpadlého státu, protože dlouhodobě naplňuje všechny charakteristiky této kategorie. Ačkoli se jedná o stát se zhruba 9 miliony obyvateli a převažujícím jedním etnikem i náboženstvím, sdílejícím společnou historii nacionalismu (idea pansomalismu), vytvoření národní identity nedokázalo překlenout rozpory mezi jednotlivými klany, které vyústily v rozpad státu. Situace v Somálsku ukazuje, že ani zdánlivá homogenita společnosti neznamena nutně její stabilitu. Státy se nerozpadají náhle, případ Somálska dokládá, že se jedná o dlouhodobý proces, kdy stát prochází hlubokými vnitřními konflikty, na které působily i vnější faktory.

Legitimita Barrého vlády se v Somálsku postupně vytrácela s klientelistickým způsobem vládnutí, které vedlo k radikalizace obyvatel (resp. kmenů nemajících podíl na moci), a vyústilo v její svržení. Vzájemné rozpory o tom, kdo převezme vládu, přerostly v otevřený konflikt, který spolu s nepříznivým obdobím sucha vyústil v humanitární katastrofu. Rostoucí počet uprchlíků, vnitřně přesídlených osob a obětí hladu se následně snažilo zmírnit mezinárodní společenství v čele s OSN a USA. Humanitární intervence nakonec nedokázala naplnit své ambiciózní, v průběhu misí se proměňující cíle. Krátkodobě byl zmírněn dopad na civilní obyvatelstvo, dlouhodobé řešení se

i přes mnohé konference o obnově Somálska nalézt nepodařilo. Svůj podíl na tom nese také znesvářenost politických elit jednotlivých klanů, které používají násilí i proti pokusům znovu sestavit centrální vládu.

Dlouhotrvající násilné kmenové spory způsobily ztrátu zbývajících loajality a důvěry somálských občanů v politický systém státu a nepřímo tak přinutily jejich část hledat a vytvářet jiná společenství (Somaliland, Puntland). Trvalo několik let než se podařilo přesvědčit jednotlivé klany k opětovnému zahájení vzájemného dialogu o vytvoření přechodné federální vlády. Tyto snahy mají podporu mezinárodního společenství, které se snaží i přes nefunkčnost znovuobnovit jednotný stát ve stávajících hranicích. Přechodná vláda je závislá na vojenské podpoře etiopských jednotek a finanční pomoci mezinárodního společenství. Somaliland i přes svou faktickou funkčnost nemá vyhlídky na uznání *de jure*, protože zatím neexistuje vůle jakkoli měnit stávající mezinárodní normy. Okolní státy diplomaticky vyjadřují podporu obnově somálského státu hlavně z bezpečnostních důvodů a navíc jsou jako členské státy Africké unie vázány dohodou zakotvenou v zakládající chartě Organizace africké jednoty deklarující neměnnost vzájemných hranic.

Velký vliv na současné dění v Somálsku má Etiopie. Aktivně se zapojila do procesu obnovy centrální vlády a podporuje přechodnou somálskou vládu v její snaze vydobýt si svou pozici v Mogadišu a poté v dalších oblastech. Angažuje se však sama také vojensky, kdy aktivně vystupuje proti ozbrojeným (údajně teroristickým) skupinám. Evropská unie odsoudila vstup etiopských jednotek na území Somálska a označila ho za intervenci. Naproti tomu ale EU podporuje mírovou misi Africká unie AMISOM. Spojené státy americké nadále sledují africký roh hlavně z bezpečnostních důvodů a několikrát provedly zásah proti údajným teroristům. Jako dárci poskytly Spojené státy v letech 2006 až 2007 Somálsku humanitární pomoc v hodnotě vyšší než 156 milionů amerických dolarů, pro rok 2008 je částka odhadovaná na 74 milionů amerických dolarů.⁸⁷

⁸⁷ U.S. Department of State. African Affairs (2008).

Závěr

Diplomová práce se zaměřila na selhání státu v subsaharské Africe a jejím cílem bylo prověřit v úvodu formulované hypotézy. První čtyři hypotézy byly potvrzeny, pátá byla vyvrácena.

První hypotéza, že selhání státu je následkem postkoloniálního vývoje afrických států, byla potvrzena na základě kapitoly o příčinách nefunkčnosti subsaharských států. Zde bylo doloženo, že vůdcové nově nezávislých afrických států přijaly formu suverénního teritoriálního státu a zároveň navázali na podobu koloniální správy aniž se snažili řízení státu výrazně změnit. Jejich jednání podpořily mezinárodní normy, které zabránily jakýmkoli územním změnám a garantovaly zachování nových států. Dekolonizací vlastně vznikl nový typ státu. Mezinárodní systém je založen na uznání teritoriální integrity států, čímž jim vlastně zajišťuje jejich existenci, aniž by samotné státy musely vyvinout úsilí na své prosazení, udržení nebo obranu. Státy jsou tak chápány jako neměnné suverénní teritoriální entity chráněné mezinárodními normami. Příkladem může být studované Somálsko. Ačkoli se dávno rozpadlo a v jeho původních, dnes zcela imaginárních hranicích, vznikly nové „státy“ Somaliland a Puntland, je stále formálně považováno za celistvý stát, což dokládá například členství v mnoha mezinárodních organizacích.

Druhá hypotéza, že studená válka přispěla k zachování států bez ohledu na jejich nefunkčnost, byla potvrzena. V době bipolárního rozdělení světa se supervelmoci soustředily na uchování vlivu ve svých zájmových sférách. Neřešily vnitřní politiku jednotlivých států, dokud jim vládnoucí režim formálně vyjadřoval podporu. Zároveň se supervelmoci snažily zmenšovat nebezpečí jakékoli krize v afrických státech, která by mohla znamenat ztrátu jejich vlivu. Tato domnělá důležitost afrických států v mezinárodní politice způsobila, že elity nově nezávislých států měly ve své zemi zaručené postavení vnějším garantem, ale reálně postrádaly vnitřní suverenitu.

Třetí hypotéza, která zkoumala, zda selhání státu představuje ohrožení bezpečnosti občanů, byla potvrzena. Současné moderní státy jsou charakterizovány jako organizace přinášející prospěch svým lidem, v případě nefunkčních států subsaharské Afriky jsou ale zjevně více zdrojem jejich utrpení, protože selhání státu doprovází postupně se šířící chaos, který ohrožuje bezpečnost obyvatel. Na příkladu Somálska se prokázala souvztažnost mezi bezvládním, anarchií a neposkytováním základních potřeb občanům. Prostředí nefunkčního státu se nakonec stává nebezpečným i pro humanitární mise, které zajišťovaly humanitární pomoc. Občané tak zůstávají zcela odkázáni sami na sebe. Chybějící monopol státu na použití legitimního násilí a vynucení bezpečnosti na svém území přímo ohrožuje bezpečnost obyvatel, kteří se stanou součástí konfliktů skupin usilujících o moc rozpadlého státu.

Zároveň ale bylo zjištěno, že uvnitř rozpadlého státu postupně dochází k vytvoření nových alternativních mocensko-právních mechanismů, které v určitých oblastech, jako je například obnova řádu, bezpečnosti a ochrany obyvatel, dokáží plně nahradit rozpadlý stát. Dokladem toho je somálský stát Somaliland, který je považován za funkční, ačkoli na mezinárodní úrovni uznáván není.

Čtvrtá hypotéza, zda selhání státu zásadním způsobem ovlivňuje klíčové otázky mezinárodní bezpečnosti, byla potvrzena. Do 11. září 2001 se předpokládalo, že selhání státu je izolovaným problémem především rozvojového a humanitárního charakteru. Po útocích na Ameriku se problematika nefunkčních států dostala do popředí mezinárodní politiky a administrativou Spojených států amerických byla označena za jednu z hlavních hrozeb mezinárodní bezpečnosti. Z toho vychází předpoklad, že tyto státy neohrožují pouze svou stabilitu a stabilitu regionu, ale staly se mezinárodní hrozbou, protože může dojít ke zneužití rozpadajícího se nebo už rozpadlého státu místními i mezinárodními teroristy, kterým nedostatek vládní kontroly poskytuje bezpečné útočiště z dosahu výkonu práva.

Pátá hypotéza, zda v případě selhání státu představuje humanitární intervence efektivní prostředek k zabránění lidskému utrpení, eskalaci násilí a jeho případnému rozšíření do sousedních zemí, byla vyvrácena. Humanitární

intervence ve Rwandě i Somálsku dokládají, že mezinárodní společenství se uchyluje k pomoci a ochraně bezpečnosti obyvatel postižených států až po eskalaci situace, kdy je vystavena hladomoru nebo násilí velká část obyvatel. Ačkoli se v případě Somálska během misí podařilo zmírnit dopad sucha a šířícího se hladomoru, stažení jednotek OSN a Spojených států zanechalo zemi v ještě větší krizi a hospodářském rozkladu než před jejich zahájením. Příčina neúspěchu humanitárních misí v selhávajících státech leží v jejich podstatě, kdy je jejich cílem zabránit humanitární katastrofě a vytvořit prostor pro jednání znepřátelených stran. Mírové jednotky v Somálsku byly svázány přiděleným mandátem, který se navíc v průběhu mise proměňoval, byly ozbrojeny pouze lehkými zbraněmi, které byly oprávněny použít pouze v případě sebeobrany, nikoli vynucení dodržování míru.

Mezinárodní společenství sice dospělo ke konsensu v postupu eliminace násilí a utrpení civilního obyvatelstva, jak bylo doloženo, nicméně samotné definování humanitární intervence je překonáním jen jednoho z mnoha úskalí, které s sebou přináší. Její úspěšné provedení a udržení stabilní situace pro distribuci humanitární pomoci, případně obnova země, se ukazuje jako mnohem obtížnější (viz Somálsko).

Současnou hlavní politickou organizací společnosti a součástí mezinárodního systému představuje stát, jehož existenci garantují mezinárodní normy chráněné mezinárodním společenstvím. Určujícím principem je suverenita. Tato práce ukázala, že ve skutečnosti neexistuje homogenní typ státu. Rozpadající se nebo rozpadlé státy naplňují pouze formální znaky státu a neposkytují očekávaná základní politická dobra a fyzickou ochranu svým občanům. V subsaharské Africe je nejvíce států, které jsou označovány za rozpadající se nebo rozpadlé.

V práci bylo prokázáno, že nefunkční státy jsou důsledkem dlouhodobého vývoje vnitřní politiky a působení vnějších vlivů. Vývoj moderního státu byl v Africe urychlen kolonizací, resp. dekolonizací. Nicméně kolonizované státy nedosáhly během tak krátké doby vývoje státnosti jako státy v Evropě a nedostatečný vlastní státotvorný proces nezůstal bez následků,

jímž je právě selhání státu. Při prověřování hypotézy bylo selhání státu označeno za doprovodný jev konce studené války.

Případová studie byla věnována Somálsku, zemi subsaharské Afriky, která je v teorii selhání státu označována za rozpadlý stát (collapsed state). Na příkladu Somálska bylo doloženo, že státy selhávají v i případech, kdy se nejedná o utlačování etnických minorit majoritou (nebo naopak), ale spíše o favorizování určitých skupin obyvatelstva, v případě Somálska klanů. Mezinárodní podpora obnovy Somálska ve stávajících hranicích a neuznání de facto fungujícího Somalilandu jako svébytné jednotky potvrzuje rigiditu mezinárodního společenství, které se nadále drží konceptu státu, dle stávajících norem a definovaných hranic.

Ačkoli byla hypotéza, zda selhání státu zásadním způsobem ovlivňuje klíčové otázky mezinárodní bezpečnosti, potvrzena, bylo by možné v dalším zpracování tématu ověřit, nakolik je sekurizace konceptu selhání státu skutečným odrazem jejich nebezpečnosti a nakolik představuje zdůvodnění k oprávnění porušit současné normy suverenity a neintervencionismu.

Dále by bylo zajímavé zaměřit se na fázi obnovy země (nation building) a vůbec vhodnost tohoto konceptu pro nefunkční státy.

Resumé

Diplomová práce se zabývala selháním států v subsaharské Africe a konkrétně se v případové studii zaměřila na Somálsko. Cílem diplomové práce bylo prověřit pět formulovaných hypotéz, které zkoumaly příčiny selhání států v subsaharské Africe, dopad selhání států na občany a mezinárodní bezpečnost, dále efektivitu a možnosti humanitární intervence jako prostředku k zabránění násilí proti civilnímu obyvatelstvu a jeho eskalaci do sousedních zemí.

Za hlavní příčinu selhání států v subsaharské Africe byl označen postkoloniální způsob vládnutí ovlivněný procesem dekolonizace, probíhající studenou válkou a nastavením mezinárodních norem.

V práci bylo zjištěno, že rozpadající se a rozpadlé státy nejsou schopny zajistit svým obyvatelům primární potřebu bezpečnosti a představují zdroj nebezpečí pro své obyvatele. Nicméně na základě studia situace v Somálsku bylo ukázáno, že mohou v rozpadajícím se státě vzniknout struktury, které jsou obyvatelům schopny bezpečnost zajistit.

Po 11. září 2001 byly rozpadající se a rozpadlé státy označeny za bezpečnostní hrozbu pro Spojené státy americké a mezinárodní bezpečnost. Selhání států, které nejčastěji postihuje právě africký kontinent, tedy zásadním způsobem ovlivnilo vnímání klíčových otázek mezinárodní bezpečnosti.

Definování humanitární intervence představuje důležitý posun v otázce ochrany civilního obyvatelstva, nicméně nadále přetrvávají rozpory ohledně jejího provedení a zakotvení v mezinárodním právu. Na základě studia humanitárních intervencí v Somálsku a ve Rwandě se ukázalo, že jako prostředek k zabránění násilí proti civilnímu obyvatelstvu, jeho eskalaci do sousedních zemí je humanitární intervence nedostatečná.

Resume

The master thesis presented the failure of the state in Sub-Saharan Africa with the concern on Somalia as a case study. The objective of the master thesis was to verify proposed assumptions that examined the causes of the state failure in Sub-Saharan Africa, the impact of the state failure on the civilians and on the international security as well as the effectiveness of the humanitarian intervention to contribute greatly to the issues of preventing violence against civilians and its spread to the neighbouring countries.

The main cause of the failure of the state in Sub-Saharan Africa was found to be the post-colonial governance influenced by the colonial experience, the Cold War period and guaranteed by the norms of international legal sovereignty.

The master thesis confirmed that failed and collapsed states are unable to grant its inhabitants the crucial need of security and represent a threat to its inhabitants. However the experience from Somalia showed that the additional structures can appear providing security even in the collapsed state.

The events of September 11, 2001 changed understanding of failed states in the international politics classifying them as a security threat to the security of the United States and to the international security. The failure of the state afflicting many countries in Africa influenced the perception of key issues of the international security.

Defining the humanitarian intervention represents an important step towards the protection of civilians; however the contradiction persists about its performance and implementation into the international law. According to findings when analyzing the humanitarian interventions in Somalia and Rwanda it is argued that the humanitarian intervention is insufficient in preventing violence against civilians and its spread to the neighbouring countries.

Bibliografie

Monografie

Buzan, Barry. Waever, Ole. de Wilde, Jaap (1998). Security. A New Framework for Analysis. ch. 2. Boulder and London: Lynne Rienner. s.21- 47.

Clapham, Christopher (1985). Third World Politics. An Introduction. 1st ed. Beckenham: Croom Helm.

Evans, Graham; Newnham, Jeffrey (1998). The Penguin Dictionary of International Relations. London. Penguin. ISBN 0-14-051397-3

Gedlu, Mesfin (1998). Subsaharská Afrika: problémy demokracie, nacionalismu a mezinárodních vztahů. Ústav mezinárodních vztahů. Praha. ISBN 80-85864-42-8

Giddens, Anthony (1985). The Nation State and Violence. Polity Press. Cambridge

Hippel, Karin von (1999). Democracy by force: US military intervention in the Post-Cold War world. Cambridge. Cambridge University Press. ISBN 0-521-65955-8

Jackson, Robert H. (1990). Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World. Cambridge: Cambridge University Press.

Krejčí, Oskar (2007). Mezinárodní politika. Praha. Ekopress. (3.vyd.) ISBN 978-80-86929-21-7

Rotberg, Robert I. (ed.) (2003a). When States Fail. Causes and Consequences. Princeton: Princeton University Press. ISBN 0-691-11672-5

Seybolt, Taylor B. (2007). Humanitarian military intervention: the conditions for success and failure. Stockholm International Peace Research Institute. ISBN 978-1-19-925243-5.

Sorensen, Georg (2005). Stát a mezinárodní vztahy. Portál. ISBN 80-7178-910-0

Thomson, Alex (2000). An Introduction to African Politics. Routledge. London. ISBN 0-415-18197-6

Thomson, Alex (2004). An Introduction to African Politics. Routledge. London. 2nd ed. ISBN 0-415-28262-4

Tilly, Charles (ed.) (1975). The Formation of National States in Western Europe. Princeton. Princeton University.

Waisová, Šárka a kolektiv (2007). Atlas mezinárodních vztahů : prostor a politika po skončení studené války. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň. ISBN 978-80-7380-015-4

Články. studie

Akude, John Emeka (2006). Historical Imperatives for the Emergence of Development and Democracy: A Perspective for the Analysis of Poor Governance Quality and State Collapse in Africa. Köln: Lehrstuhl für internationale Politik der Universität zu Köln. AIPA 1/2006

Bates, Robert H (2005). Political Insecurity and State Failure in Contemporary Africa. CID Working Paper No. 115. January 2005

Bilgin, Pinar. Morton, Adam David (2002). Historicising representations of 'failed states': beyond the cold-war annexation of the social sciences? Third World Quarterly 23:1. s. 55-80.

Carment, David (2005). Effective Defence Policy for Responding to Failed and Failing States. Prepared for the Canadian Defence & Foreign Affairs Institute's "Research Paper Series". June 2005.

Clarke, Walter. Herbst. Jeffrey (1996). Somalia and the future of humanitarian intervention. Foreign Affairs. Mar/Apr. s.70- 85

Commission on Weak States and U.S. National Security (2004). On the Brink: Weak States and U.S. National Security. Washington. D.C. Center for Global Development.

Červenka, Zdeněk (2007). Afrika: kontinent. který nás zklamal. Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů. Praha. roč. 31. č. 5. s.4-6. ISSN 0543-7962

Debiel, Tobias (2005). What can be done with fragile states? Options for development policy and beyond. Experts Forum on Precarious Statehood and International Order. Bonn. Foreign Office. October 20-21.2005.

Doornbos, Martin (2006). Fragile States or Failing Models? Accounting for the Incidence of State Collapse. FRIDE. Working Paper 19. February 2006.

Fiala, Vlastimil (2006). Typologie afrických nedemokratických režimů. Trendy ve výzkumu nedemokratických režimů in Němec, Jan. Šustková, Markéta (eds.). III. Kongres českých politologů. Olomouc 8.-10. 9. 2006. Praha. Olomouc: Česká společnost pro politické vědy. s. 76-102. ISBN 978-80-902176-0-7

Freedom House (2004). The Worst of the Worst: The World's Most Repressive Societies. Washington. D.C.

Fukuyama, Francis (2004). *State-Building: Governance and World Order in the 21st Century*. Ithaca. New York. Cornell University Press. 2004. s. 92

Garamone, Jim (2005). Rumsfeld Describes Changing Face of War. *Armed Forces Press Service*. May 25, 2005.

Gedlu, Mesfin (1995). Zaostřeno na africký rok. *Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů*. Praha. roč. 19. č. 11. s. 28-31. ISSN 0543-7962.

Gedlu, Mesfin (2002a). Prevence a řešení konfliktů a OSN: africké zkušenosti. *Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů*. Praha. roč. 26. č. 4. s. 36-38. ISSN 0543-7962

Gedlu, Mesfin (2002b). Reassessing Post-Cold War political transitions in Africa. *Institute of International Relations*. Prague.

Gedlu, Mesfin (2007a). Somálsko a souvislosti nové politické krize v Africkém rohu. *Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů*. Praha. roč. 31. č. 2. s. 39-40. ISSN 0543-7962

Gedlu, Mesfin (2007b). Ziskovost hladu: nejen v africkém kontextu. *Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů*. Praha. roč. 16. č. 5.. s. 39-41. ISSN 0543-7962

Graham, Bradley (2005). Pentagon Strategy Aims to Block Internal Threats to Foreign Forces. *Washington Post*. March 19. 2005. s. A2

Herbst, Jeffrey (1996-1997). Responding to State Failure in Africa. *International Security*. Vol. 21. č. 3. (Winter). s. 120-144.

Herbst, Jeffrey (2004). Let Them Fail: State Failure in Theory and Practice in Rotberg, Robert I. (ed.). *When States Fail. Causes and Consequences*. Princeton: Princeton University Press. s. 302-318.

Henderson, Errol. A. Singer, J. David. (2000). Civil War in the Post-Colonial World. 1946-92. *Journal of Peace Research*. Vol. 37. No. 3.(May). s. 275-299.

Hippel, Karin von (1998). Kolaps státu a budování státu - jiný pohled na Somálsko. *Mezinárodní vztahy. Ústav mezinárodních vztahů*. Praha. roč. 33. č. 4. s. 82-90. ISSN 0323-1844

Hippel, Karin von (1995). The Resurgence of Nationalism and its International Implications. In ROBERT. Brad (ed.): *Order and Disorder After the Cold War*. Cambridge. MIT Press.

Jackson, Robert H. Rosberg, Carl G. (1986). Sovereignty and Underdevelopment: Juridical Statehood in the African Crisis. *The Journal of Modern African Studies*. Vol. 24. No.1. (Mar.). s.1-31.

Jackson, Robert H. (1998). Surrogate Sovereignty? Great Power Responsibility and "Failed States". Institute of International Relations. University of British Columbia. Working Paper No.25.

Kahler, Miles (2002). Networks and Failed States: September 11 and the Long Twentieth Century. Paper presented at the Annual Meeting of APSA. Boston. August 29-September 1.

Kaplan, Robert D. (1994). The Coming Anarchy. Atlantic Monthly. Vol. 273. No. 2. (February). s. 44-76

Königová, Lucie (2001). Teorie státní suverenity a praxe intervence. Mezinárodní vztahy. Ústav mezinárodních vztahů. Praha. č.3. s. 41-58.

Krasner, Stephen D. (2004) Governance Failures and Alternatives to Sovereignty. CDDRL Working Paper N° 1. 2. November 2004. Center on Democracy. Development and the Rule of Law. Stanford Institute on International Studies.

Menkhaus, Kenneth John (2006-2007). Governance without Government in Somalia: Spoilers. State Building. and the Politics of Coping International Security. Vol. 31. No. 3. (Winter). s.74-106

Mikeš, Pavel (2007). Somaliland na cestě k nezávislosti. Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů. Praha. roč. 31. č.5. s. 33-34. ISSN 0543-7962.

Niemann, Michael (2007). War Making and State Making in Central Africa. Africa Today. Vol. 53. No. 3. (Spring). s. 21-39

Patrick, Stewart (2006). Weak States and Global Threats: Fact or Fiction? The Center for Strategic and International Studies and the Massachusetts. Institute of Technology. The Washington Quarterly. Vol. 29. No. 2. s. 27-53.

Raděj, Tomáš (2004). Somálsko: občanská válka a kolaps státu. Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů. Praha. roč. 28. č. 5. s. 8-10. ISSN 0543-7962.

Romancov, Michael (2004). Stabilní hranice nestabilní Afriky. Hospodářské noviny. roč.48. č. 136 (14.7.2004). s.9.

Romancov, Michael (2007). Afrika aneb Klamný obraz politické mapy kontinentu. Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů. Praha. roč.31. č.5. s.9-11. ISSN 0543-7962.

Rotberg, Robert I. (2002a). Failed States in a World of Terror. Foreign Affairs. New York. Vol.81. Iss. 4.(Jul/Aug). s.127

Rotberg, Robert I. (2002b). The New Nature of Nation-State Failure. Washington Quarterly. Vol. 25. No. 3. s.85-96

Rotberg, Robert I. (2003b). Failed States. Collapsed States. Weak-States: Causes and Indicators. in: Robert I. Rotberg. (ed.) State Failure and State Weakness in a Time of Terror. Brookings Institution: Washington. D.C. s. 1-25.

Scheu, Herald Christian (2004). Suverenita států v mezinárodním právu. Mezinárodní politika. Praha. Ústav mezinárodních vztahů. č.2. s. 4-5. ISSN 0323-1844

Schwarz, Rolf (2005). Post-Conflict Peacebuilding: The Challenges of Security. Welfare and Representation. Security Dialogue. Vol. 36. No. 4. s. 429-446.

Skalník, Petr (2006). Politická antropologie a současná Afrika aneb Jak mohou náčelnictví přispět k rozvoji demokracie? in Němec, Jan. Šůstková, Markéta (eds.): III. Kongres českých politologů. Olomouc 8.-10. 9. 2006. Praha. Olomouc: Česká společnost pro politické vědy. s. 495-506 ISBN 978-80-902176-0-7

Šedivý, Jiří (2001). Legitimita humanitární intervence. Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů. Praha. č. 2. s. 33–34. ISSN 0323-1844

Takeyh, Ray. Gvosdev, Nikolas (2002). Do Terrorist Networks Need a Home? Washington Quarterly. Vol.25. No.3. s. 97-108.

Tilly, Charles (1985). War Making and State Making as Organized Crime. Bringing the State Back In. Evans, Peter B. Rueschemeyer, Dietrich. Skocpol, Theda. New York. Cambridge University Press. s.169- 191.

UNHCR (2000). The state of the world's refugees. Fifty years of humanitarian action. Oxford. Oxford University Press. (český překlad vypracovala pobočka UNHCR Praha)

The Failed States Index (2005). Foreign Policy. Washington. 2005. No. 149. (Jul/Aug). s. 56-65

The Failed States Index (2006). Foreign Policy. Washington. No. 154. (May/Jun) s. 50-58

Zahradníková, Jana (2001). Rwanda: etnické konflikty trochu jinak. Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů. Praha. roč.25. č.2. s.18–19. ISSN 0543-7962.

Zartman, I. William (1995). Introduction: Posing the Problem of State Collapse in Zartman, I. William (ed.). Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority. Boulder. London. United Kingdom. s.1-11.

Závěšický, Jan (2003). Boj proti terorismu v současném Somálsku. Mezinárodní politika. Ústav mezinárodních vztahů. Praha. roč. 27. č.10. s.21-23. ISSN 0543-7962.

Závěšický, Jan (2003). Somálsko v tranzici. Politologický časopis. roč. 10. č. 2. s.185-198. ISSN 1211-3247.

Dokumenty

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 733 (1992)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 746 (1992)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 751 (1992)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 767 (1992)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 775 (1992)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 794 (1992)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 814 (1993)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 837 (1993)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 865 (1993)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 878 (1993)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 885 (1993)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 886 (1993)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 897 (1994)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 923 (1994)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 946 (1994)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 953 (1994)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 954 (1994)

An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping (Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992). UN Doc A/47/277-S/24111 (17 June 1992).

The United Nations Development Programme (UNDP): Executive Board of the United Nations Development Programme and of the United Nations Population Fund: Draft country programme document Somalia (2008-2009). Annual session 2007. September 2007. New York

United Nations (1995). The United Nations and the Situation in Somalia. The United Nations Reproduction Section. New York. Rev. 4. May 1995

World Bank (1989). Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth. Washington D.C. 1989

Internetové zdroje

Africká unie URL:<http://africa-union.org> (přístup: 1.6.2008)

Albright, Madeleine (1993). Yes, There Is a Reason to Be in Somalia. New York Times. August 10.

URL:<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9F0CE6DE1030F933A2575BC0A965958260> (přístup 20.10.2007)

Bloomfield, Steve (2008). Somalia: The World's forgotten catastrophe. A special report. Independent. 9.2.2008.

URL:<http://www.independent.co.uk/news/world/africa/somalia-the-worlds-forgotten-catastrophe-778225.html> (přístup: 1.5.2008)

CIA. The World Factbook URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/print/so.html> (přístup 2.4.2008)

Debiel, Tobias. Klingebiel, Stephan. Mehler, Andreas. Schneckener, Ulrich (2005). Between Ignorance and Intervention. Strategies and Dilemmas. of External Actors in Fragile States
Stiftung Entwicklung und Frieden. Policy Paper 23. January. ISSN 1437-2800
URL:http://www.sef-bonn.org/download/publikationen/policy_paper/pp_23_en.pdf
(přístup: 12.11.2007)

Collier, Paul. Hoeffler, Anke (2004). The Challenge of Reducing the Global Incidence of War. Copenhagen Consensus Challenge Paper. (March).
URL:http://www.copenhagenconsensus.com/Files/Filer/CC/Papers/Conflicts_230404.pdf (přístup 1.5.2008)

Dempsey, Thomas (2006). Counterterrorism in African Failed States: Challenges and Potential Solutions. April.
URL:<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub649.pdf> (přístup: 12.11.2007)

Department for International Development (DFID) (2005). Why We Need to Work More Effectively in Fragile States. London. January.
URL: <http://www.dfid.gov.uk/Pubs/files/fragilestates-paper.pdf> (přístup 12.11.2007)

Dobbins, James, McGinn, John G (2005). The UN's Role in Nation Building from Congo to Iraq. Rand Publication.
URL:<http://www.rand.org/publications/MR/MR1833/> (přístup 29.4.2008)

European Security Strategy 2003
URL:<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> (přístup 10.12.2007)

Evans, Gareth (2002). Zodpovědnost chránit. NATO Review. (zima).
URL: <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue4/czech/analysis.html> (přístup 29.4.2008)

Freedom house (2007). Freedom in the World 2007.
URL:www.freedomhouse.org (přístup 12.4.2008)

Gedlu, Mesfin (2006). Somálsko: břemena neúspěchu. Britské listy. 7.6.2006
URL:www.blisty.cz/art/28826.html (přístup 1.11.2007)

Guicherd, Catherine (1999). Objevuje se nový pojem: humanitární intervence. Mezinárodní právo a válka v Kosovu. Survival. č. 2.(Summer) 1999 in Vojenské rozhledy (online)
URL:http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2000_1/humanita.htm (přístup 29.4.2008)

International Commission on Intervention and State Sovereignty (2001). The Responsibility to Protect Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. The International Development Research Centre. Ottawa. Canada. URL:<http://www.iciss-ciise.gc.ca/pdf/Commission-Report.pdf> (přístup 12.11.2007)

Konfliktbarometer 2007. Heidelberg Institute for International Conflict Research at the Department of Political Science, University of Heidelberg. 16th Annual Conflict Analysis. 2007. ISSN 1616-931X.
URL:<http://www.hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html> (přístup 20.3.2008)

Menkhaus, Ken (1995). Prendergast, John. Political Economy of Post-Intervention Somalia. Somalia Task Force Issue Paper No. 3. April 1995.
URL:<http://www.netnomad.com/menkhaus.html> (přístup: 12.11.2007)

Menkhaus, Ken (2000). Somalia: A situation analysis. UNHCR Centre for Documentation and Research. WRITENET Paper No. 7. November 2000. ISSN 1020-8429
URL:[http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2001.nsf/FilesByRWDocUNIDFileName/OCHA-64CC7U-som_unhcr_analysis_30nov00.pdf/\\$File/som_unhcr_analysis_30nov00.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2001.nsf/FilesByRWDocUNIDFileName/OCHA-64CC7U-som_unhcr_analysis_30nov00.pdf/$File/som_unhcr_analysis_30nov00.pdf) (přístup: 12.11.2007)

Menkhaus, Ken. Docking, Tim (2004). Terrorism in the Horn of Africa. The United States Institute of Peace: Special Report. (January)
URL:<http://www.usip.org/pubs/specialreports/sr113.pdf> (přístup: 12.11.2007)

Organizace spojených národů URL: <http://www.un.org/> (přístup: 1.6.2008)

Organizace spojených národů: Úřad Vysokého komisaře pro uprchlíky
URL:<http://www.unhcr.cz/> (přístup: 1.6.2008)

Organizace spojených národů: Ekonomická komise pro Afriku
URL:<http://www.uneca.org> (přístup: 1.6.2008)

Organizace spojených národů: Rozvojový program pro Afriku UN
URL:<http://undp.org/rba> (přístup: 1.6.2008)

Organizace spojených národů: Rozvojový program pro Somálsko
URL:<http://www.so.undp.org/> (přístup: 1.6.2008)

Organizace spojených národů: Úřadu pro koordinaci humanitární činnosti. Web o Somálsku

URL: <http://ochaonline.un.org/Default.aspx?alias=ochaonline.un.org/somalia> (přístup: 1.6.2008)

Organizace spojených národů. Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 60/1 o výsledku Světového summitu 2005 dne 16. září 2005

URL: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UN/UNPAN021752.pdf> (přístup 1.5.2008)

Organizace spojených národů (2006). Rozvojový program Organizace spojených národů. Human Development Index 2006.

URL: <http://hdr.undp.org/hdr2006/statistic/> (přístup 12.4.2008)

Oficiální web státu Somaliland URL: <http://somalilandgov.com/> (přístup: 1.6.2008)

Oficiální web Rwandy URL: <http://gov.rw> (přístup: 1.6.2008)

The Failed States Index. Foreign Policy. Jul/Aug 2007

http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3865&page=7 (přístup: 18.4.2008)

The National Defense Strategy of the United States of America (2005).

URL: <http://www.defenselink.mil/news/Mar2005/d20050318nds1.pdf> (přístup 10.4.2008)

The National Security Strategy of the United States of America (2002). Washington. DC. September

URL: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html> (přístup 1.11.2007)

Transparency International. The 2007 Corruption Perceptions Index URL:

<http://www.infoplease.com/world/statistics/2007-transparency-international-corruption-perceptions.html> (přístup 12.4.2008)

Thürer, Daniel (1999). The „Failed State“ and International Law. International Review of the Red Cross No. 836. s. 731-761

URL: <http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/html/57JQ6U> (přístup: 10.12.2007)

United Nations (1995). The Comprehensive Report on Lessons Learned from United Nations. Operation in Somalia (UNOSOM). April 1992 - March 1995. Friedrich Ebert Stiftung. Germany; Life and Peace Institute. Sweden; Norwegian Institute of International Affairs; in Cooperation with the Lessons-Learned Unit of the Department of Peacekeeping Operations. UN. New York. December.

URL: <http://www.un.org/Depts/dpko/lessons/UNOSOM.pdf> (přístup: 21.5.2008)

United Nations High Commission for Refugees (2005). Global Refugee Trends 2004. June 17. 2005.

URL:<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/events/openssl.pdf?tbl=STATISTICS&id=%2042b283744>
(přístup: 1.5.2008)

U.S. Department of Defence URL:www.defenselink.mil (přístup: 1.6.2008)

U.S. Department of State URL:<http://www.state.gov/> (přístup: 1.6.2008)

U.S. Department of State. African Affairs(2008). U.S. Humanitarian Aid To Somalia Fact Sheet.. Washington, DC. (March).

URL:<http://www.state.gov/p/af/rls/fs/2008/102404.htm> (přístup 4.4.2008)

Williams, Paul. D. State Failure in Africa: Causes, Consequences and Responses. URL: <http://www.gwu.edu/~elliott/faculty/williams07.pdf> (přístup: 12.11.2007)

Seznam příloh

- Příloha A – Mapa rozpadajících se a rozpadlých států v Africe
- Příloha B – Mapa Somálska
- Příloha C – Kapitola VII. Charty OSN
- Příloha D – Zastoupení Somálska v mezinárodních organizacích
- Příloha E – Seznam křehkých států (fragile states) podle britského Ministerstva pro mezinárodní rozvoj (Department for International Development, DFID)
- Příloha F – Přehled probíhajících konfliktů v subsaharské Africe
- Příloha G – The Failed State Index 2005
- Příloha H – The Failed State Index 2006
- Příloha I – The Failed State Index 2007

Přílohy

Příloha A

MAPA ROZPADAJÍCÍCH SE A ROZPADLÝCH STÁTŮ V AFRICE

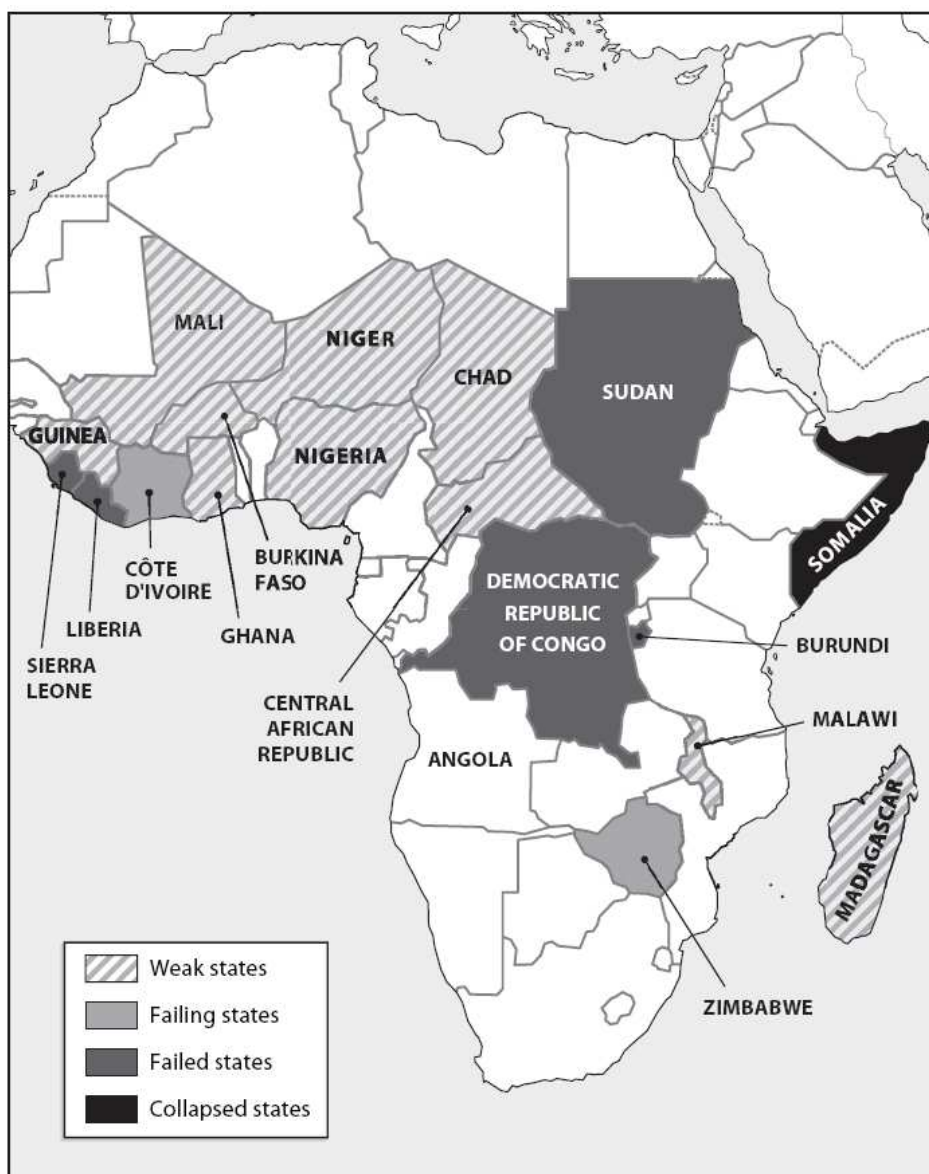

Figure 1.2 Collapsed, Failed, Failing, and Weak States, 2003. Region 2: Africa.
Credit: Dimitri Karetnikov.

Zdroj: Rotberg, Robert I. (ed.). When States Fail. Causes and Consequences. Princeton: Princeton University Press. 2003. ISBN 0-691-11672-5. s. 47

Příloha B

MAPA SOMÁLSKA

Zdroj: United Nations. Department of Peacekeeping Operations
Cartographic Section. mapa č. 3690. aktualizace leden 2007
URL: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/somalia.pdf> (přístup 26.2.2008)

Příloha C

KAPITOLA VII CHARTY OSN

Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných

Článek 39

Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle článku 41 a 42, aby byl udržen nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost.

Článek 40

Aby předešla zhoršení situace, Rada bezpečnosti může, dříve než učiní doporučení nebo rozhodne o opatřeních stanovených v článku 39, vyzvat strany, o které jde, aby splnily taková zatímní opatření, jež považuje za nutná nebo žádoucí. Taková zatímní opatření nejsou na újmu práv, nároků nebo postavení stran, o které jde. Jestliže taková zatímní opatření nebudou splněna, Rada bezpečnosti k tomu náležitě přihlédne.

Článek 41

Rada bezpečnosti může rozhodnout, jakých opatření nezahrnujících užití ozbrojené síly má být použito, aby jejím rozhodnutím bylo dodáno účinnosti, a může vyzvat členy Organizace spojených národů, aby taková opatření provedli. Tato opatření mohou zahrnovat úplné nebo částečné přerušení hospodářských styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných, jakož i přerušení styků diplomatických.

Článek 42

Má-li Rada bezpečnosti za to, že by opatření podle článku 41 nedostačovala anebo že se ukázala nedostatečnými, může podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové akce mohou zahrnovat demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Organizace spojených národů.

Článek 43

1. Aby přispěli k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, všichni členové Organizace spojených národů se zavazují, že Radě bezpečnosti na její výzvu a podle zvláštní dohody nebo dohod dají k dispozici ozbrojené síly, pomoc a služby nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, čítajíc v to právo průchodu.
2. Taková dohoda nebo dohody určí počty a druhy sil, stupeň jejich pohotovosti a všeobecné rozmístění i ráz služeb a pomoci, jež mají být poskytnuty.
3. O této dohodě nebo dohodách bude jednáno co nejdříve na podnět Rady bezpečnosti. Uzavře je Rada bezpečnosti se členy nebo skupinami členů Organizace a budou podléhat ratifikaci signatárních států podle jejich ústavních předpisů.

Článek 44

Rozhodne-li se Rada bezpečnosti použít síly, pak dříve než vyzve člena v Radě nezastoupeného, aby poskytl ozbrojené jednotky k splnění závazků převzatých podle článku 43, pozve ho, jestliže si to člen přeje, aby se účastnil rozhodování Rady bezpečnosti o použití kontingentů ozbrojených sil tohoto člena.

Článek 45

Aby Organizace spojených národů mohla provádět naléhavá vojenská opatření, budou členové udržovat okamžitě použitelné národní letecké kontingenty pro sdruženou mezinárodní akci donucovací. Jejich sílu, stupeň pohotovosti a plány pro jejich sdruženou akci určí Rada bezpečnosti za pomoci Vojenského štábního výboru v mezích stanovených zvláštní dohodou nebo dohodami zmíněnými v článku 43.

Článek 46

Plány na použití ozbrojených sil vypracuje Rada bezpečnosti za pomoci Vojenského štábního výboru.

Článek 47

1. Zřizuje se Vojenský štábní výbor, aby radil a pomáhal Radě bezpečnosti ve všech otázkách týkajících se vojenských potřeb Rady bezpečnosti při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, při použití sil jí poskytnutých a jejich velení, úpravě zbrojení a případném odzbrojení.

2. Vojenský štábní výbor se skládá z náčelníků štábů stálých členů Rady bezpečnosti nebo jejich zástupců. Jestliže účinné provádění úkolů vyžaduje, aby se jeho prací zúčastnil některý člen Organizace spojených národů v něm trvale nezastoupený, vyzve jej výbor k účasti.

3. Vojenský štábní výbor odpovídá pod pravomocí Rady bezpečnosti za strategické řízení všech ozbrojených sil Radě bezpečnosti poskytnutých. Otázky, které se týkají velení těmito silám, budou upraveny později.

4. Vojenský štábní výbor může se zmocněním Rady bezpečnosti a po poradě s příslušnými oblastními orgány zřídit oblastní podvýbory.

Článek 48

1. Akce nutné k provedení rozhodnutí Rady bezpečnosti pro udržení mezinárodního míru a bezpečnosti podnikají všichni nebo někteří členové Organizace spojených národů, jak Rada bezpečnosti určí.

2. Taková rozhodnutí provádějí členové Organizace spojených národů přímo i svou akcí v příslušných mezinárodních organizacích, jichž jsou členy.

Článek 49

Členové Organizace spojených národů se spojí, aby si poskytli vzájemnou pomoc při provádění opatření, o nichž rozhodla Rada bezpečnosti.

Článek 50

Jestliže Rada bezpečnosti podniká preventivní nebo donucovací opatření proti některému státu, pak kterýkoli jiný stát, ať člen či nečlen Organizace spojených národů, jemuž vzejdou z provádění těchto opatření zvláštní hospodářské problémy, má právo poradit se s Radou bezpečnosti o řešení těchto problémů.

Článek 51

Žádné ustanovení této Charty neomezuje, v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů, přirozené právo na individuální nebo kolektivní

sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobrany oznámí se ihned Radě bezpečnosti; nedotýkají se nikterak pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, pokud jde o to, aby kdykoli podle této Charty podnikla takovou akci, jakou považuje za nutnou k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Zdroj: Charta Organizace spojených národů

URL: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (přístup 10.5.2008)

Příloha D

ZASTOUPENÍ SOMÁLSKA V MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍCH

ACP - Africká, karibská a pacifická skupina států
AfDB - Africká rozvojová banka
AFESD - Arabský fond pro hospodářský a sociální rozvoj
AMF - Arabský měnový fond
AU - Africká unie
CAEU - Rady arabské hospodářské jednoty
FAO - Organizace pro potraviny a zemědělství OSN
G-77 - Skupina G 77
IBRD - Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj - Světová banka
ICAO - Mezinárodní organizace pro civilní letectví
ICRM - Mezinárodní výbor pro metrologii radionuklidů
IDA - Mezinárodní asociace pro rozvoj
IDB - Islámská rozvojová banka
IFAD - Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj
IFC - Mezinárodní finanční korporace
IFRC - Mezinárodní federace společností Červeného kříže
IGAD - Mezivládní úřad pro rozvoj
ILO - Mezinárodní organizace práce
IMF - Mezinárodní měnový fond
IMO - Mezinárodní námořní organizace
Interpol - Mezinárodní organizace kriminální policie
IOC - Mezinárodní olympijský výbor
IOM - (pozice pozorovatel) Mezinárodní organizace pro migraci
IPU - Meziparlamentní unie
ITSO - Mezinárodní družicová telekomunikační organizace
ITU - Mezinárodní telekomunikační unie
LAS - Liga arabských států
OIC - Organizace islámské konference
UN - Spojené národy
UNCTAD - Konference pro obchod a rozvoj OSN
UNESCO - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
UNHCR - Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
UNIDO - Organizace pro průmyslový rozvoj OSN
UPU - Světový poštovní svaz
WFTU - Světové federace odborů
WHO - Světová zdravotnická organizace
WIPO - Světová organizace pro duševní vlastnictví
WMO - Světová meteorologická organizace

Zdroj: CIA. The World Factbook

URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/print/so.html>
(přístup 2.4.2008)

Příloha E

SEZNAM KŘEHKÝCH STÁTŮ (FRAGILE STATES) PODLE BRITSKÉHO MINISTERSTVA PRO MEZINÁRODNÍ ROZVOJ (Department for International Development, DFID)

Proxy list of fragile states*									
Country	Population (m) 2002	GNI per capita (\$) 2002	ODA (\$) per capita 2002	Aid as % of GNI 2002	GDP per capita annual growth rate (%) 1990-2002	Births attended by skilled health personnel (%) 1995-2002	One-year-olds fully immunised against measles (%) 2002	Net primary enrolment (%) 2001-2002	Proportion of under-nourished in total population (%) 1999-2001
Afghanistan	28	..	46	12	44	..	70**
Angola	13	710	32	4.3	-0.1	45	74	30	49
Azerbaijan	8	710	43	6.1	0.2	84	97	80	21
Burma	49	..	2	..	5.7	56	75	82	7
Burundi	7	100	24	24.2	-3.9	25	75	53	70
Cambodia	13	300	39	12.7	4.1	32	52	86	38
Cameroon	16	550	40	7.3	-0.1	60	62	..	27
Central African Rep.	4	250	16	5.8	-0.2	44	35	..	44
Chad	8	210	28	11.8	-0.5	16	55	58	34
Comoros	0.6	390	43.5	13	-1.4	62	71	55	..
Congo, Dem Rep.	52	100	16	14.7	..	61	45	..	75
Congo, Rep of	4	610	115	19.1	-1.6	..	37	35	30
Cote d'Ivoire	17	620	65	9.6	-0.1	63	56	63	15
Djibouti	0.7	850	112	13	-3.8	..	62	34	..
Dominica	0.07	3000	382	13	1.4	100	98	91	..
Eritrea	4	190	54	30.8	1.5	21	84	43	61
Ethiopia	67	100	19	21.7	2.3	6	52	46	42
Gambia, The	1	270	44	17.3	..	55	90	73	27
Georgia	5	650	60	9.2	-3.9	96	73	97	26
Guinea	8	410	32	7.9	1.7	35	54	61	28
Guinea Bissau	1	130	41	30.5	-2.2	35	47	45	..
Guyana	0.8	860	85	10	4.1	86	95	98	14
Haiti	8	440	19	4.5	-3.0	24	53	..	49

Proxy list of fragile states*									
Country	Population (m) 2002	GNI per capita (\$) 2002	ODA (\$) per capita 2002	Aid as % of GNI 2002	GDP per capita annual growth rate (%) 1990-2002	Births attended by skilled health personnel (%) 1995-2002	One-year-olds fully immunised against measles (%) 2002	Net primary enrolment (%) 2001-2002	Proportion of under-nourished in total population (%) 1999-2001
Indonesia	212	710	6	0.8	2.1	64	76	92	6
Kenya	31	360	13	3.2	-0.6	44	78	70	37
Kiribati	0.1	960	241	23	..	85
Lao PDR	6	310	50	17.3	3.8	19	55	83	22
Liberia	3	140	16	11	..	51	42
Mali	11	240	42	15.1	1.7	41	33	38	21
Nepal	24	230	15	6.6	2.3	11	71	70	17
Niger	11	180	26	13.8	-0.8	16	48	34	34
Nigeria	133	300	2	0.8	-0.3	42	40	..	8
Papua New Guinea	5	530	38	7.5	0.5	53	71	77	27
São Tomé & Príncipe	0.2	300	166	56	-0.4	79	85	98	..
Sierra Leone	5	140	68	47	-5.9	42	60	..	50
Solomon Islands	0.4	580	56.8	..	-2.4	85	78
Somalia	9	..	21	34	45	..	71**
Sudan	33	370	11	2.7	3.1	86	49	46	25
Tajikistan	6	180	27	14.6	-8.1	71	84	105	71
Timor Leste	0.8	520	297	58	..	24	47
Togo	5	270	11	3.8	-0.7	49	58	95	25
Tonga	0.1	1440	217	16	2.2	92	90	105	..
Uzbekistan	25	310	7	2.4	-0.9	96	97	..	26
Vanuatu	0.2	1070	133	12	-0.1	89	44	93	..
Yemen, Rep of	19	490	31	6.3	2.5	22	65	67	33
Zimbabwe	13	..	15	..	-0.8	73	58	83	..

Sources: UNDP human development indicators 2004 FAO and World Development Indicators 2004

* List is taken from the World Bank CPIA ratings. All countries appeared at least once in the fourth and fifth quintiles between 1999 and 2003. Please see Branchflower, A. et al. 'How Important Are Difficult Environments to Achieving MDGs?' PRDE Working paper 2 Unpublished manuscript; DFID.

** figures from 1998-2000

Zdroj: Department for International Development (DFID). Why We Need to Work More Effectively in Fragile States. London. January 2005.

URL: <http://www.dfid.gov.uk/Pubs/files/fragilestates-paper.pdf>

(přístup 12.11.2007)

Příloha F

PŘEHLED PROBÍHAJÍCÍCH KONFLIKTŮ V SUBSAHARSKÉ AFRICE

Overview: Conflicts in sub-Saharan Africa in 2007

Name of conflict ¹	Conflict parties ²	Conflict items	Start	Change ³ Int. ⁴	
Angola (FLEC/Cabinda)	FLEC vs. government	Secession, resources	1975	•	3
Angola (UNITA)	UNITA vs. government	National power	1975	↘	2
Botswana (Basarwa)	Basarwa vs. government	System/ideology, resources	1997	•	2
Burundi (Hutu - Tutsi)	Various Hutu parties vs. various Tutsi parties	National power	1962	•	2
Burundi (opposition)*	FRODEBU, UPRONA, FNL-Icanzo vs. government	National power	2006	↘	2
Burundi (Palipehutu-FNL Rwanda)	Palipehutu-FNL faction led by Rwaswa vs. government, Palipehutu-FNL faction led by Nestor "Barnes" Banzubaze	National power	2005	•	3
Burundi - Rwanda (border)*	Burundi vs. Rwanda	Territory	1960	↘	1
Central African Republic (Patassé)*	Patassé vs. government	National power	2003	END	1
Central African Republic (UDFR, APRD)	UDFR, APRD vs. government	National power	2005	•	4
Chad (ethnic groups)	Arab ethnic communities vs. African ethnic communities	Regional predominance	2003	•	4
Chad (MDJT)*	MDJT vs. government	National power	1998	↗	2
Chad (opposition)*	Opposition vs. government	National power	1990	•	2
Chad (various rebel groups)	FUC, UFDD, UFDD-F vs. government	National power	2005	•	4
Chad - Sudan	Chad vs. Sudan	International power	2003	•	3
Comoros (Anjouan, Moheli)	Regional government of Anjouan, regional government of Moheli vs. Union government on Grande Comore	Autonomy	1997	↗	3
Congo-Brazzaville (Ninja militias)*	CNR, Ninja militias vs. government	Autonomy, national power	1997	•	3
Côte d'Ivoire (Guere - Dioula, Immigrants)*	Guere vs. Dioula, immigrants	Regional predominance, resources	2004	↘	2
Côte d'Ivoire (rebels)	FN, Group of Seven vs. government	National power	1999	•	3
DR Congo (ex-RCD-G, Interahamwe, FDLR)	Ex-RCD-G, FDLR, Interahamwe vs. government	National power	2004	•	4
DR Congo (Hema - Lendu)*	Hema vs. Lendu	Regional predominance, resources	2000	•	2
DR Congo (Ituri militias)	Hema militia, Lendu militia vs. government	Regional predominance, resources, other	1999	↘	3
DR Congo (Mayi-Mayi)	May-Mayi vs. government	National power, resources	2004	↘	3
DR Congo (MLC, RCD, UDPS)	MLC, RCD, UDPS vs. government	National power, resources	1997	•	3
DR Congo - Rwanda*	DR Congo vs. Rwanda	International power, resources	2002	•	2
DR Congo - Uganda*	DR Congo vs. Uganda	International power, resources	1999	•	2
Equatorial Guinea - Gabon*	Equatorial Guinea vs. Gabon	Territory, resources	1970	•	2
Ethiopia (Anyuak - Nuer)*	Anyuak vs. Nuer	Regional predominance, resources	2003	↘	1
Ethiopia (EPPF)*	EPPF vs. government	National power	1998	↘	3
Ethiopia (Guji - Borena)*	Guji vs. Borena	Regional predominance, resources	2005	END	1
Ethiopia (OLF/Oromiya)	OLF vs. government	Secession	1974	•	3
Ethiopia (ONLF/Ogaden)	ONLF vs. government	Secession	1984	↗	4
Ethiopia (opposition)	CUD, UEDF vs. government	National power	2005	•	2
Ethiopia (Oromo - Somali)*	Oromo vs. Somali	Regional predominance, resources	2005	•	1
Ethiopia (TPDM)*	TPDM vs. government	Regional predominance	2002	•	3
Ethiopia - Eritrea	Ethiopia vs. Eritrea	Territory	1998	•	2
Guinea (Guerze - Konianke)*	Konianke vs. Guerze	Regional predominance	2001	•	1
Guinea (opposition)	Opposition, unions vs. government	National power	2006	•	3
Guinea-Bissau (MFDC-Sadio)*	MFDC-Sadio vs. government	Regional predominance	2006	↓	1
Guinea-Bissau (PAIGC)*	PAIGC vs. government	National power	1998	↗	3
Kenya (ethnic groups)	SLDF, Soy vs. government, Ndorobo	Resources	1991	↗	4
Kenya (Mungiki sect)	Mungiki sect vs. government	System/ideology, regional predominance	2002	•	3
Kenya (opposition)*	ODM vs. government	System/ideology, national power	1999	•	2
Mali (Tuareg/Kidal)	Various Tuareg rebel groups vs. government	Autonomy, resources	1989	•	3
Mauritania - Senegal*	Mauritania vs. Senegal	Resources	2000	•	1
Namibia (CLA/Caprivi Strip)*	CLA, DTA, UDP vs. government	Secession	1998	•	2
Niger (Tuareg/Agadez)	MNJ vs. government	Autonomy, resources	1999	↑	3
Nigeria (Christians - Muslims)*	Christians vs. Muslims	System/ideology	1960	↘	2

Name of conflict ¹	Conflict parties ²	Conflict items	Start	Change ³ Int. ⁴
Nigeria (MASSOB/Biafra)	MASSOB vs. government	Secession	1967	↘ 2
Nigeria (Niger Delta - Ijaw)	Ijaw, NDPVF, MEND vs. government	Regional predominance, resources	1997	• 4
Nigeria (Niger Delta - Ogoni)*	MOSOP, Ogoni vs. government	Autonomy, resources	1990	↘ 1
Nigeria - Cameroon (Bakassi)*	Nigeria vs. Cameroon	Territory	1961	• 2
Rwanda (various Hutu rebel groups)*	Interahamwe, ex-FAR, FDLR vs. government	National power	1990	• 2
Rwanda - France*	Rwanda vs. France	International power	2004	↘ 1
Rwanda - Uganda*	Rwanda vs. Uganda	International power, resources	2000	• 2
Senegal (MFDC-Sadio/Casamance)*	MFDC-Sadio, MDFC-Badiate vs. government	Secession	1982	↘ 3
Sierra Leone (AFRC, RUF, SMG)*	AFRC, RUF, SMG vs. government	National power, resources	1991	• 2
Somalia (Maakhir - Puntland)*	Maakhir vs. Puntland	Other	2007	NEW 2
Somalia (Puntland - Somaliland)	Puntland vs. Somaliland	Territory, regional predominance	1998	↗ 3
Somalia (Puntland)*	Puntland vs. transitional federal government	Autonomy	1998	• 1
Somalia (Somaliland)*	Somaliland vs. transitional federal government	Secession	1991	• 2
Somalia (UIC)	UIC vs. transitional federal government, Ethiopia	System/ideology, national power	2006	• 5
Somalia (various rebel groups)*	Warlords vs. government	National power	1980	↘ 2
South Africa (KwaZulu-Natal)*	IFP vs. ANC	Regional predominance	1990	↘ 2
South Africa - Namibia*	South Africa, Namibia	Territory, resources	1991	• 1
Sudan (Darfur)	SLM/A-MM, SLM/A-AW, SLM/A-AS, G19, SLM, SLM/A-Unity, JEM, NMRD, DLM, JEM/PW, RDFF, RUM, SFDA vs. government, Janjaweed	Regional predominance, resources	2003	• 5
Sudan (Eastern Front)*	Eastern Front vs. government	National power	2005	↘ 2
Sudan (Hotiya-Baggara - Newiba-Aballa)*	Hotiya-Baggara vs. Newiba-Aballa	Resources	2005	↓ 1
Sudan (Nuer, White Army - SPLM/A)*	Nuer, White Army vs. SPLM/A	Regional predominance	2006	↓ 1
Sudan (SPLM/South Sudan)	SPLM/A vs. government	Secession	1955	↘ 3
Sudan - Uganda*	Sudan vs. Uganda	International power	1994	• 1
Swaziland (opposition)	SWAYOCO, PUDEMO, SFTU vs. government	System/ideology	1998	• 3
Swaziland - South Africa*	Swaziland vs. South Africa	Territory	1902	• 1
Tanzania (CUF/Zanzibar)*	CUF vs. government	Secession	1993	↘ 2
Togo (opposition)	UFC vs. government	National power	2002	↘ 1
Uganda (ADF, NALU)*	NALU, ADF vs. government	National power, resources	1987	↘ 2
Uganda (LRA)	LRA vs. government	National power, resources	1987	• 3
Uganda - DR Congo (Lake Albert)	Uganda vs. DR Congo	Territory, resources	2007	NEW 3
Zimbabwe (opposition)	MDC (Tsvangirai), MDC (Mutambara), NCA vs. government	National power	2000	• 3

¹ Conflicts marked with * are without description

² Mentioned are only those conflict parties relevant for the period under review

³ Change in intensity compared to the previous year: ↑ or ↗ escalation by one or more than one level of intensity; ↓ or ↘ de-escalation by one or more than one level of intensity; • no change

⁴ Levels of intensity: 5 = war; 4 = severe crisis; 3 = crisis; 2 = manifest conflict; 1 = latent conflict

Zdroj: Konfliktbarometer 2007. Heidelberg Institute for International Conflict Research at the Department of Political Science, University of Heidelberg. 16th Annual Conflict Analysis. 2007. ISSN 1616-931X.

URL: <http://www.hiik.de/de/konfliktbarometer/index.html> (přístup 20.3.2008)

Příloha G

THE FAILED STATE INDEX 2005

			Indicators of Instability											
			Demographic Pressures	Refugees and Displaced Persons	Group Grievance	Human Flight	Uneven Development	Economic Decline	Delegitimation of State	Public Services	Human Rights	Security Apparatus	Factionalized Elites	External Intervention
Rank	Total	Country												
1	106.0	Ivory Coast	8.0	8.0	7.7	8.8	9.0	7.7	9.8	9.5	9.4	9.0	9.1	10.0
2	105.3	Dem. Rep. of the Congo	9.0	9.4	9.0	7.0	9.0	8.0	8.0	9.0	9.1	8.7	9.1	10.0
3	104.1	Sudan	8.6	9.4	7.8	9.1	9.0	8.5	9.2	8.7	8.0	9.8	8.7	7.3
4	103.2	Iraq	8.0	9.4	8.3	6.3	8.7	8.2	8.8	8.9	8.2	8.4	10.0	10.0
5	102.3	Somalia	9.0	8.0	7.4	6.3	9.0	8.3	9.8	10.0	7.8	10.0	8.7	8.0
6	102.1	Sierra Leone	9.0	8.0	7.5	8.9	8.7	10.0	7.5	9.1	8.7	6.3	8.6	9.8
7	100.9	Chad	8.0	9.1	7.1	8.3	9.0	8.0	8.9	9.0	9.1	7.0	9.4	8.0
8	99.7	Yemen	7.8	8.0	6.4	8.2	9.0	8.8	9.8	9.3	6.4	9.0	9.4	7.8
9	99.5	Liberia	9.0	7.8	7.3	8.1	9.0	10.0	7.5	8.2	8.2	6.5	7.9	10.0
10	99.2	Haiti	8.8	8.0	7.7	3.4	9.0	8.1	9.4	9.8	8.7	7.8	8.5	10.0
11	99.0	Afghanistan	9.0	8.0	8.0	7.4	8.8	7.5	8.1	8.1	7.9	8.2	8.0	10.0
12	96.5	Rwanda	9.0	7.8	8.0	8.6	9.0	9.2	9.5	5.0	8.3	5.0	8.9	8.2
13	95.7	North Korea	8.0	6.0	7.2	8.1	9.0	9.6	9.8	9.7	9.0	8.3	8.0	3.0
14	95.0	Colombia	9.0	8.0	6.9	9.2	9.0	7.1	9.8	4.2	8.2	5.4	9.2	9.0
15	94.9	Zimbabwe	9.0	8.0	6.4	7.7	9.0	7.3	7.9	8.5	7.5	9.0	7.9	6.7
16	94.7	Guinea	9.0	6.0	6.1	10.0	9.0	4.5	9.7	7.5	8.1	8.1	9.2	7.5
17	94.3	Bangladesh	8.4	7.0	7.6	6.0	9.0	7.4	9.5	8.2	8.5	8.0	8.7	6.0
17	94.3	Burundi	9.0	7.2	7.1	3.8	8.8	7.8	7.2	9.0	8.3	7.5	8.6	10.0
19	94.2	Dominican Republic	9.0	8.0	7.1	8.5	9.0	6.8	6.8	9.6	9.2	7.0	9.2	4.0
20	93.7	Central African Republic	9.0	5.0	8.8	3.0	7.0	9.0	9.7	8.0	8.2	9.0	10.0	7.0
21	93.5	Bosnia and Herzegovina	7.0	8.0	8.6	5.7	9.0	5.7	8.5	6.0	7.3	9.0	8.7	10.0
21	93.5	Venezuela	8.0	8.0	6.8	7.6	9.0	4.5	9.8	8.2	9.1	7.8	7.2	7.5
23	93.4	Burma	8.9	8.0	6.3	8.0	9.0	6.9	9.2	8.0	9.6	9.0	7.5	3.0
24	93.2	Uzbekistan	6.5	8.0	6.8	6.8	9.0	6.0	9.1	5.0	9.6	9.0	9.4	8.0
25	92.7	Kenya	9.0	8.0	6.7	8.3	8.8	6.3	8.9	7.4	8.5	8.4	8.4	4.0
26	92.0	Bhutan	8.0	8.0	5.5	8.0	9.0	8.0	9.8	5.0	8.0	6.0	10.0	6.7
27	91.7	Uganda	9.0	7.5	6.9	5.7	8.4	6.0	8.0	8.4	8.3	8.0	8.1	7.3
28	91.5	Laos	9.0	6.7	6.3	8.8	9.0	6.5	7.9	2.5	9.4	9.0	9.7	6.7
28	91.5	Syria	9.0	8.0	7.5	6.8	9.0	5.0	9.0	5.0	7.6	9.0	8.2	7.4
30	91.1	Ethiopia	8.7	8.0	6.0	7.3	9.0	8.5	7.9	5.5	6.3	9.0	8.9	6.0
31	91.0	Guatemala	9.0	6.0	7.4	7.5	9.0	7.7	9.5	5.0	8.7	8.1	9.1	4.0
31	91.0	Tanzania	9.0	7.2	7.6	6.7	8.9	4.5	8.2	7.8	8.6	7.9	7.5	7.1
33	90.9	Equatorial Guinea	8.0	6.0	6.3	9.0	9.0	5.1	9.9	8.0	7.8	7.0	9.8	5.0
34	89.4	Pakistan	5.0	5.0	6.9	8.0	9.0	3.3	9.8	7.5	8.1	9.0	9.3	8.5
35	89.0	Nepal	9.0	8.0	5.6	4.0	9.0	7.1	8.9	6.0	9.1	7.6	8.0	6.7
36	88.9	Paraguay	4.0	5.0	6.9	8.3	9.0	7.8	9.9	7.0	8.3	8.0	8.7	6.0
36	88.9	Lebanon	8.0	8.0	7.5	7.1	7.0	4.7	8.7	4.3	7.3	8.1	9.2	9.0
38	88.8	Egypt	9.0	8.0	7.8	5.0	9.0	3.8	9.5	7.3	7.7	8.5	8.2	5.0
38	88.8	Ukraine	9.0	7.0	6.9	8.8	9.0	7.3	8.9	5.5	8.5	2.0	9.1	6.8
40	88.1	Peru	6.0	7.0	6.6	9.0	8.5	5.0	9.6	4.4	7.1	9.0	8.9	7.0
41	87.6	Honduras	9.0	6.0	5.3	9.7	9.0	5.4	9.9	3.0	7.2	8.0	9.1	6.0
42	87.5	Mozambique	9.0	8.0	5.7	9.0	8.8	7.8	8.1	6.7	7.4	3.8	8.2	5.0
43	87.3	Angola	7.9	8.6	6.3	3.8	9.0	4.4	7.9	7.2	8.3	7.0	8.1	8.8
43	87.3	Belarus	9.0	8.0	7.0	2.4	9.0	5.4	8.5	7.0	7.3	6.8	9.4	7.5
45	87.1	Saudi Arabia	7.6	6.3	7.8	8.8	9.0	2.2	9.8	4.3	8.6	9.0	8.3	5.4
46	87.0	Ecuador	9.0	6.0	5.6	6.9	9.0	5.0	9.5	7.5	7.9	8.0	8.6	4.0
46	87.0	Indonesia	8.6	7.0	6.3	8.9	9.0	4.0	9.2	4.0	8.6	7.6	8.8	5.0
48	86.7	Tajikistan	9.0	5.0	6.2	6.7	9.0	5.3	8.6	5.0	9.4	8.0	9.5	5.0
49	86.1	Turkey	9.0	8.0	7.3	5.0	9.0	4.2	9.7	4.8	5.0	8.0	9.1	7.0
50	85.7	Azerbaijan	8.0	6.0	6.0	5.8	9.0	4.1	9.7	5.0	8.5	7.0	9.6	7.0
51	85.6	Bahrain	6.0	5.0	6.7	9.0	9.0	1.7	9.7	4.0	8.4	9.0	9.6	7.5
52	84.9	Vietnam	8.6	8.0	5.6	8.5	8.9	3.4	7.6	4.3	8.4	8.0	6.4	7.2
53	84.6	Cameroon	9.0	7.0	5.1	8.6	9.0	4.2	6.4	7.5	6.6	8.0	8.2	5.0
54	84.3	Nigeria	7.2	3.0	6.5	8.7	8.9	5.8	8.8	6.9	6.7	9.0	8.3	4.5
55	84.1	Eritrea	8.0	8.0	5.4	4.0	9.0	8.8	9.0	7.0	5.7	5.0	9.2	5.0
56	83.9	Philippines	7.0	7.0	6.5	8.2	9.0	4.7	9.3	3.8	8.2	7.0	9.2	4.0
57	83.8	Iran	5.0	8.0	7.3	6.0	9.0	3.3	9.1	4.8	8.8	7.3	9.1	6.1
58	83.7	Cuba	5.0	8.0	6.3	5.4	8.8	5.7	7.8	3.8	9.0	9.0	8.6	6.3
59	83.5	Russia	9.0	6.0	7.5	2.3	9.0	3.8	9.4	6.7	9.0	7.6	9.2	4.0
60	82.4	Gambia	7.0	7.0	5.4	4.0	9.0	6.7	8.1	7.0	7.9	6.0	8.3	6.0

Zdroj: The Failed States Index. Foreign Policy. 2005. No. 149 (Jul/Aug). s. 59.

Příloha H

THE FAILED STATE INDEX 2006

The Failed States Index Rankings			Indicators of Instability											
			Demographic Pressures	Refugees and Displaced Persons	Group Cohesion	Human Flight	Uneven Development	Economy	Delegitimization of State	Public Services	Human Rights	Security Apparatus	Factionalized Elites	External Intervention
Rank	Total	Country												
1	112.3	Sudan	9.6	9.7	9.7	9.1	9.2	7.5	9.5	9.5	9.8	9.8	9.1	9.8
2	110.1	Dem. Rep. of the Congo	9.5	9.5	9.1	8.0	9.0	8.1	9.0	9.0	9.5	9.8	9.6	10.0
3	109.2	Ivory Coast	8.8	7.6	9.8	8.5	8.0	9.0	10.0	8.5	9.4	9.8	9.8	10.0
4	108.0	Iraq	8.9	8.3	9.8	9.1	8.7	8.2	8.5	8.3	9.7	9.8	9.7	10.0
5	108.9	Zimbabwe	9.7	8.5	8.5	9.0	9.2	9.8	8.9	9.5	9.5	9.4	8.5	8.0
6	105.9	Chad	9.0	9.0	8.5	8.0	9.0	7.9	9.5	9.0	9.1	9.4	9.5	8.0
6	105.9	Somalia	9.0	8.1	8.0	7.0	7.5	8.5	10.0	10.0	9.5	10.0	9.8	8.5
8	104.6	Haiti	8.8	5.0	8.8	8.0	8.3	8.4	9.4	9.3	9.6	9.4	9.6	10.0
9	103.1	Pakistan	9.3	9.2	8.6	8.1	8.9	7.0	8.5	7.6	8.6	9.1	9.1	9.2
10	99.8	Afghanistan	7.9	9.6	9.1	7.0	8.0	7.5	8.3	8.0	8.2	8.2	8.0	10.0
11	99.0	Guinea	7.5	7.2	8.1	8.4	8.0	8.0	9.1	9.0	8.1	8.1	9.0	8.5
11	99.0	Liberia	8.0	9.3	7.0	7.1	8.6	8.9	7.8	9.0	7.2	7.3	8.8	10.0
13	97.5	Central African Republic	9.0	7.7	8.8	5.5	8.5	8.1	9.0	8.0	7.5	8.9	8.0	8.5
14	97.3	North Korea	8.0	6.0	7.2	9.0	9.0	9.5	9.8	9.5	9.5	8.3	8.0	7.5
15	96.7	Burundi	9.0	9.1	7.0	6.7	8.8	7.8	7.2	8.5	7.5	7.3	7.8	10.0
16	96.6	Yemen	7.8	6.7	7.0	8.2	9.0	7.8	8.8	8.2	7.2	9.0	9.4	7.5
16	96.6	Sierra Leone	8.5	7.9	7.1	8.9	8.7	9.0	8.0	8.0	7.0	7.0	7.7	8.8
18	96.5	Burma	8.9	8.8	9.0	6.0	9.0	7.1	9.2	8.2	9.8	9.0	8.0	3.5
19	96.3	Bangladesh	9.0	5.8	9.5	8.5	9.0	7.0	9.0	7.5	7.8	8.3	8.9	6.0
20	95.4	Nepal	8.5	4.8	9.2	6.0	9.2	8.5	9.2	8.2	9.1	9.0	9.0	6.7
21	94.5	Uganda	8.0	9.2	7.8	5.7	8.4	7.5	8.0	8.0	8.0	8.5	7.9	7.5
22	94.4	Nigeria	8.0	5.9	9.1	8.5	9.0	5.4	9.0	8.3	7.1	9.2	9.0	5.9
22	94.4	Uzbekistan	7.7	5.8	7.5	7.5	8.1	7.0	9.3	7.0	9.3	9.1	9.1	7.0
24	92.9	Rwanda	9.5	7.0	9.0	8.2	7.2	8.0	8.7	6.9	7.7	9.0	8.9	6.8
25	92.4	Sri Lanka	8.0	8.2	9.1	8.7	8.0	5.7	8.6	7.0	7.2	8.5	8.9	6.5
26	91.9	Ethiopia	9.0	7.6	7.0	7.5	8.5	8.0	7.6	8.2	8.0	7.5	8.7	6.3
27	91.8	Colombia	7.0	9.1	7.4	8.5	8.5	3.2	8.7	6.5	7.6	9.0	9.2	7.1
28	90.3	Kirgizstan	8.0	6.6	7.0	7.5	8.0	7.5	8.3	7.3	7.9	8.3	7.9	6.0
29	89.8	Malawi	9.0	6.0	6.0	7.0	8.8	8.8	8.0	9.0	8.0	5.5	6.7	7.0
30	89.7	Burkina Faso	9.0	5.9	6.5	6.6	8.8	8.2	7.8	8.4	6.5	7.6	7.7	6.7
31	89.5	Egypt	8.0	6.0	8.5	6.0	8.0	7.0	9.0	7.3	8.0	6.5	7.7	7.5
32	89.2	Indonesia	7.5	8.2	6.3	8.3	8.0	6.8	6.7	7.2	7.5	7.5	7.9	7.3
33	88.6	Syria	7.0	7.1	8.0	8.8	8.9	6.5	9.0	5.5	9.0	7.5	7.1	6.2
33	88.6	Kenya	9.0	7.1	6.7	8.0	8.0	6.8	7.3	7.2	6.9	7.0	7.6	7.0
35	88.5	Bosnia and Herzegovina	6.5	8.5	8.8	6.0	7.3	6.2	8.1	5.8	5.3	7.5	8.7	10.0
36	88.4	Cameroon	6.5	6.6	6.5	8.0	8.7	6.0	8.5	8.0	7.2	7.6	7.9	6.7
37	88.3	Angola	8.0	8.5	6.3	5.0	9.0	4.9	8.8	7.6	7.8	6.8	8.0	7.6
37	88.3	Togo	7.0	5.8	6.0	6.5	7.5	8.0	8.7	8.1	8.1	8.1	7.8	6.7
39	87.9	Bhutan	6.0	8.1	7.0	6.7	9.0	8.0	8.4	6.0	8.6	9.0	8.4	6.7
39	87.9	Laos	8.0	5.9	6.3	6.6	5.9	6.5	7.9	8.0	8.2	9.0	8.9	6.7
41	87.8	Mauritania	9.0	5.9	8.5	5.0	7.0	7.8	7.1	8.2	7.1	7.6	7.9	6.7
42	87.7	Tajikistan	7.0	6.6	6.2	6.5	7.4	6.8	8.9	7.5	8.6	7.5	8.7	6.0
43	87.1	Russia	8.0	7.2	8.0	7.0	8.0	3.7	8.2	6.9	9.1	7.5	9.0	4.5
44	87.0	Niger	9.4	4.9	8.5	6.0	7.2	9.0	7.9	8.5	6.5	6.7	6.0	7.0
45	86.1	Turkmenistan	7.0	4.2	5.2	6.0	7.2	8.0	9.1	7.2	9.7	8.5	8.0	6.0
46	85.4	Guinea-Bissau	7.0	4.9	5.5	7.0	9.3	7.4	7.8	8.0	7.9	7.5	6.5	6.6
47	85.0	Cambodia	7.5	6.5	7.0	8.0	7.2	6.0	7.8	7.5	6.9	6.7	7.5	8.4
47	85.0	Dominican Republic	7.8	7.0	6.5	8.5	8.0	6.0	6.2	8.0	7.1	7.0	7.4	5.5
49	84.6	Papua New Guinea	8.0	2.5	8.0	8.0	9.0	7.0	7.8	8.0	6.1	7.0	6.7	6.5
50	84.5	Belarus	9.0	5.1	5.5	3.5	8.5	6.3	9.0	7.5	7.3	8.8	8.0	8.0
51	84.3	Guatemala	8.7	6.0	7.1	6.7	8.0	7.1	7.5	7.1	7.1	7.5	6.0	5.5
52	84.0	Equatorial Guinea	7.0	2.0	6.7	7.5	9.0	4.0	9.0	8.0	8.5	8.3	8.0	8.0
52	84.0	Iran	6.5	8.7	8.9	5.0	7.5	3.0	8.1	6.1	9.1	8.0	8.8	6.3
54	83.9	Eritrea	8.0	7.2	5.4	8.0	6.0	8.0	8.0	7.3	8.8	7.2	7.5	6.5
55	83.8	Serbia and Montenegro	5.7	8.5	8.6	5.5	8.0	6.5	7.8	5.0	5.6	6.5	8.6	7.5
56	82.9	Bolivia	7.5	4.0	7.0	7.0	8.8	6.2	7.0	7.8	6.7	6.5	8.4	6.0
57	82.5	China	8.5	5.1	8.0	6.6	9.2	4.5	8.5	7.3	9.0	5.5	8.0	2.3
57	82.5	Moldova	7.0	4.7	7.3	8.0	7.5	7.5	7.4	7.0	6.8	5.5	6.8	7.0
59	82.4	Nicaragua	6.5	5.5	6.4	7.1	9.0	8.5	7.3	7.2	5.7	6.5	7.0	5.7
60	82.2	Georgia	6.0	6.6	7.4	6.1	7.0	5.5	7.7	6.3	5.6	8.1	7.1	8.6

Zdroj: The Failed States Index. Foreign Policy. 2006. No. 154 (May/Jun). s. 53

Příloha I

THE FAILED STATE INDEX 2007

Rank	Total	Country	Indicators of Instability											
			Demographic Pressures	Refugees and Displaced Persons	Group Grievance	Human Flight	Uneven Development	Economy	Delegitimization of State	Public Services	Human Rights	Security Apparatus	Factionalized Elites	External Intervention
1	113.7	Sudan	9.2	9.8	10.0	9.0	9.1	7.7	10.0	9.5	10.0	9.9	9.7	9.8
2	111.4	Iraq	9.0	9.0	10.0	9.5	8.5	8.0	9.4	8.5	9.7	10.0	9.8	10.0
3	111.1	Somalia	9.2	9.0	8.5	8.0	7.5	9.2	10.0	10.0	9.7	10.0	10.0	10.0
4	110.1	Zimbabwe	9.7	8.7	8.8	9.1	9.5	10.0	9.5	9.6	9.7	9.5	9.0	7.0
5	108.8	Chad	9.1	8.9	9.5	7.9	9.0	8.3	9.5	9.1	9.2	9.6	9.7	9.0
6	107.3	Ivory Coast	8.6	8.3	9.8	8.4	8.0	8.9	9.5	7.9	9.2	9.6	9.3	9.8
7	105.5	Dem. Rep. of the Congo	9.4	8.9	8.8	7.6	9.1	8.0	8.3	8.7	8.9	9.6	8.6	9.6
8	102.3	Afghanistan	8.5	8.9	9.1	7.0	8.0	8.3	8.8	8.0	8.2	9.0	8.5	10.0
9	101.3	Guinea	7.8	7.4	8.1	8.3	8.5	8.5	9.6	8.9	8.6	8.1	9.0	8.5
10	101.0	Central African Republic	8.9	8.4	8.8	5.5	8.6	8.4	9.0	8.0	8.2	8.9	9.3	9.0
11	100.9	Haiti	8.6	4.2	8.0	8.0	8.2	8.4	9.2	9.0	9.1	9.3	9.3	9.6
12	100.1	Pakistan	8.2	8.5	9.0	8.1	8.5	5.8	8.7	7.1	8.7	9.5	9.5	8.5
13	97.7	North Korea	8.0	6.0	7.2	5.0	8.8	9.6	9.8	9.5	9.7	8.3	7.9	7.9
14	97.0	Burma	8.5	8.5	9.1	6.0	8.9	7.6	9.1	8.3	9.8	9.0	8.2	4.0
15	96.4	Uganda	8.1	9.4	8.5	6.0	8.5	7.5	8.5	8.2	8.2	8.3	7.8	7.4
16	95.9	Bangladesh	8.6	5.8	9.6	8.4	9.0	6.9	9.0	7.4	7.8	8.0	9.5	5.9
17	95.6	Nigeria	8.2	5.6	9.5	8.5	9.1	5.4	9.1	8.7	7.1	9.2	9.5	5.7
18	95.3	Ethiopia	9.0	7.9	7.8	7.5	8.6	8.0	7.9	7.0	8.5	7.5	8.9	6.7
19	95.2	Burundi	9.1	8.9	6.7	6.7	8.8	8.2	7.1	8.9	7.5	6.8	7.5	9.0
20	94.9	Timor-Leste	8.1	8.5	7.1	5.3	6.5	8.5	9.5	7.9	6.9	9.0	8.8	8.8
21	93.6	Nepal	8.1	5.2	8.9	6.1	9.2	8.2	8.5	6.6	8.8	8.3	8.5	7.2
22	93.5	Uzbekistan	7.7	5.4	7.1	7.1	8.6	7.5	9.2	6.8	9.0	8.9	9.2	7.0
23	93.4	Sierra Leone	8.6	7.4	7.1	8.7	8.7	8.7	8.0	8.0	7.0	6.5	7.7	7.0
24	93.2	Yemen	8.0	6.7	7.3	7.2	8.7	8.0	7.8	8.1	7.2	8.0	9.0	7.2
25	93.1	Sri Lanka	7.0	8.6	9.5	6.9	8.2	6.0	8.9	6.5	7.5	8.7	9.2	6.1
26	93.0	Republic of the Congo	8.7	7.3	6.8	6.1	8.1	8.3	8.5	8.8	7.9	7.9	7.2	7.4
27	92.9	Liberia	8.1	8.5	6.5	6.8	8.3	8.4	7.0	8.6	6.7	6.9	8.1	9.0
28	92.4	Lebanon	6.9	8.6	9.0	7.0	7.1	6.3	7.3	6.4	7.0	9.0	8.8	9.0
29	92.2	Malawi	9.0	6.0	6.0	8.0	8.8	9.2	7.9	9.0	8.0	5.4	7.5	7.4
30	92.0	Solomon Islands	8.5	4.8	8.0	5.1	8.0	8.0	8.5	8.5	7.1	7.7	8.8	9.0
31	91.3	Kenya	8.4	8.0	6.9	8.0	8.1	7.0	8.0	7.4	7.0	7.1	8.2	7.2
32	91.2	Niger	9.2	5.9	8.9	6.0	7.2	9.2	8.2	8.8	7.1	6.7	6.0	8.0
33	89.7	Colombia	6.8	9.5	7.4	8.4	8.4	3.8	8.2	6.0	7.4	8.3	8.5	7.0
33	89.7	Burkina Faso	8.6	5.6	6.4	6.6	8.9	8.2	7.6	8.9	6.6	7.6	7.7	7.0
35	89.4	Cameroon	7.0	6.8	7.0	7.9	8.7	6.1	8.5	7.5	7.2	7.7	8.0	7.0
36	89.2	Egypt	7.7	6.5	7.8	6.2	7.8	7.0	9.0	6.7	8.5	6.1	8.3	7.6
36	89.2	Rwanda	9.1	7.0	8.7	7.6	7.1	7.5	8.5	6.9	7.4	4.6	8.2	6.6
38	88.8	Guinea-Bissau	7.6	6.5	5.4	7.0	8.6	8.0	7.2	8.5	8.0	8.0	6.8	7.2
39	88.7	Tajikistan	7.7	6.1	6.3	6.4	7.3	7.3	9.0	7.3	8.6	7.8	8.8	6.1
40	88.6	Syria	6.5	8.9	8.0	6.8	8.1	6.8	8.5	5.3	8.5	7.4	7.5	6.3
41	88.2	Equatorial Guinea	8.0	2.0	7.0	7.4	9.0	4.0	9.4	8.6	9.4	8.9	8.5	6.0
41	88.2	Kirgizstan	7.5	6.2	6.8	7.4	8.0	7.5	8.2	6.3	7.9	7.9	7.5	7.0
43	87.5	Turkmenistan	7.0	4.5	6.2	5.6	7.3	7.4	9.0	7.7	9.6	8.5	8.2	6.5
44	87.2	Laos	8.0	5.5	6.5	6.6	5.7	7.1	7.9	8.0	8.5	8.2	8.6	6.6
45	86.7	Mauritania	8.7	6.2	8.0	5.0	7.0	7.8	6.8	8.1	7.1	7.4	7.9	6.7
46	86.6	Togo	7.5	5.4	6.0	6.5	7.5	8.2	7.7	8.0	7.8	7.8	7.6	6.6
47	86.4	Bhutan	6.5	7.5	7.0	6.7	8.7	7.9	8.0	6.5	8.5	4.6	8.0	6.5
48	85.7	Cambodia	7.6	5.9	7.3	8.0	7.2	6.4	8.5	7.6	7.1	6.2	7.5	6.4
48	85.7	Moldova	7.0	4.7	7.3	8.4	7.5	7.5	7.9	7.1	6.8	6.3	7.5	7.7
50	85.5	Eritrea	8.1	7.1	5.4	6.0	5.9	8.4	8.3	7.7	7.4	7.5	7.2	6.5
51	85.2	Belarus	8.0	4.6	6.5	5.0	7.5	6.8	9.1	6.9	8.5	6.7	8.5	7.1
52	85.1	Papua New Guinea	7.5	3.5	8.0	7.9	9.0	7.3	7.8	7.8	6.1	7.0	6.7	6.5
53	84.9	Angola	8.5	7.5	5.9	5.0	8.7	4.2	8.6	7.7	7.5	6.2	7.5	7.6
54	84.5	Bosnia	6.1	8.0	8.3	6.0	7.2	6.0	7.6	5.6	5.3	7.3	8.3	8.8
55	84.4	Indonesia	7.0	7.5	6.0	7.5	8.0	6.5	6.5	7.0	7.0	7.3	7.2	6.9
56	83.2	Philippines	7.0	5.7	7.2	6.7	7.6	5.8	8.2	5.9	6.8	7.6	7.8	6.9
57	82.8	Iran	6.2	8.6	7.1	5.0	7.2	3.3	7.8	5.7	8.7	8.3	8.9	6.0
58	82.3	Georgia	6.3	6.8	7.6	5.7	7.0	5.7	7.9	6.1	5.4	7.8	7.8	8.2
59	82.0	Bolivia	7.4	3.7	7.0	7.0	8.5	6.4	7.2	7.4	7.0	6.2	8.3	5.9
60	81.4	Guatemala	7.0	6.0	7.1	6.7	8.0	7.0	7.4	6.6	7.1	7.3	5.9	5.3

Zdroj: The Failed States Index. Foreign Policy. 2007. Jul/Aug.

http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3865&page=7 (přístup 18.4.2008)